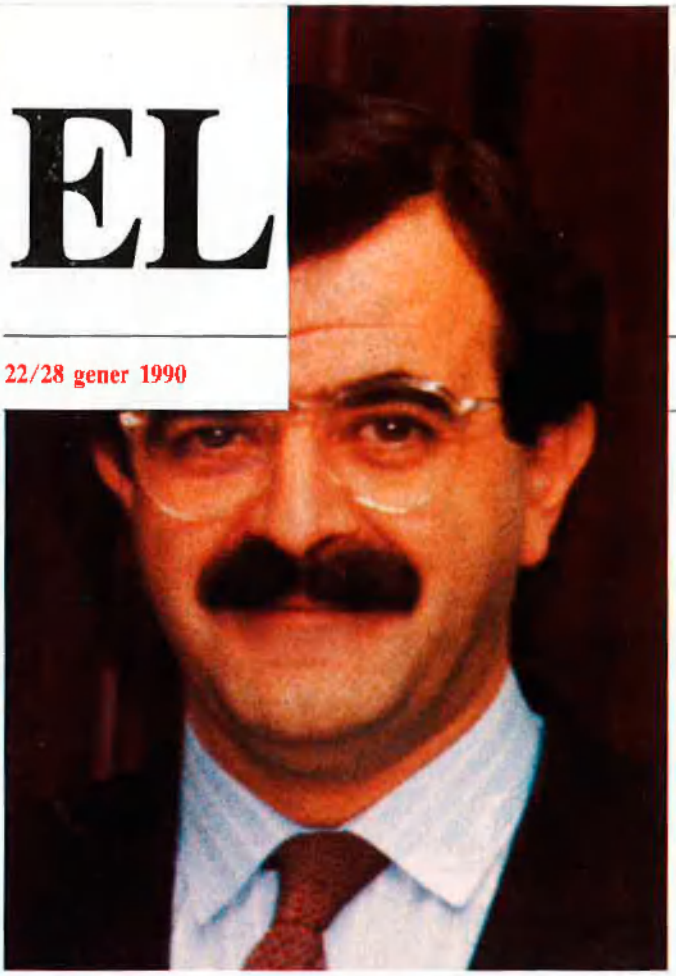
EL TEMPS

22/28 gener 1990

Any VI - No. 292 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

Tots els documents

Borbolla amenaça indústries catalanes

Trames ultra a Mallorca

Els noms dels anticatalanistes

La fragilitat del gegant japonès

© SAUL BASS/YAGER & ASSOCIATES

PRODUCTES PER A LA JUBILACIÓ

Per afrontar el futur amb confiança, actuï avui.

Per afrontar el futur amb tranquil·litat i seguretat plena, pensi i actuï avui. Ara ho té molt fàcil: Caixa de Catalunya li ofereix tres solucions per planificar el seu futur:

- Pla de Pensions.
- Pla de Jubilació Garantit.
- Llibreta Previsió.

Com avanç, li recordem alguns consells bàsics per a una bona elecció:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

Pensi-s'ho bé. La seva jubilació és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

EL 292 TEMPS

22/28 gener 1990

Any VII - No. 292 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

sumari

PAÍS

7. CC.OO. i la Junta d'Andalusia, implicades. La guerra de La Farga. E. Company.
13. TVV, la llengua bifida. Als cent dies d'emissions es reaferma el bilingüisme a la Televisió Valenciana. Jordi Sebastià.
16. Franco, a Mallorca. Ultradretans i blavers, nom a nom. Ismael López.
20. Opinió. Ricard Pérez Casado: ¿Què passa amb els socialistes valencians?
21. Del pedestal a la presó. Jove de 22 anys detingut com a presumpte *violador de l'Eixample,* de Lleida. A. Punsola.
23. Opinió. Joaquim Ferrer: Catalunya, nous objectius.

INTERNACIONAL

30. El nacionalisme sacseja la *perestroika:* l'URSS topa amb les nacions. Vicent Partal.
33. Breus d'internacional: El CAME: un mercat incòmode. Llibert Ferri. **Mandela, a un pas de la llibertat.** Antoni Reig.

TEMPS OBERT

36. Miquel Navarro exposa a l'IVAM. Les ciutats prodigioses. Nel·lo Pellicer.
39. Els naufragis a l'illa de Menorca. Viatge a la costa de la mort. Carles Garrido.
42. Viatge a la recerca d'un piano, teatre. Blanca Lucas.
44. Els focs antics: Tradició i festa als Ports. Pilar Alfonso.
47. Alfons Herraiz, escenografia del retrat. Manuel García.
49. «Por defunción del dueno». Ferran Torrent.
50. Sau, el grup de rock inicia la gravació d'un nou treball discogràfic. Lluna Marbà.

CRÍTICA

51. Cinema: Negocis de familia. José Luis Guarner
52. Art: Javier Calvo a la Galeria Fandos. Romà de la Calle. **Música: Fi del Festival Mirella Freni.** Jaume Comellas.
Discos: A la recerca de l'equilibri. Maria Josep Villaroya. J. M. Jàtiva. **53.**
Teatre: Desig i realitat. Rodolf Sirera. **54.**
Televisió: La pertinaç rutina. Ramon Miravitlles. **55.**

CULTURA

Bojos pel fax, un nou intrús en la vida quotidiana. Maria Aguilà. **56.**
Mirolad Pavic, un serbi a la cort de la princesa Ateh. Màrius Serra. **58.**
Barcelona, tercera edició de Tradicionàrius. Blanca Lucas. **61.**
Jaime Gil de Biedma: una poètica de la il·lusió. Xulio Ricardo Trigo. **63.**

LLIBRES

El llibre de la setmana: Diccionari Khàzar. Isabel Monsó. **68.**
Seduccions. Joan Perucho. **70.**
Crítiques. 71.
Prestatgeria i Quadern de Treball. 74.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

El programa *sida*, un nou virus informàtic. Xavier Duran. **75.**
Opinió. Els polítics i la seguretat nuclear. Josep Català. **77.**

ECONOMIA

Molt fràgil. Malgrat controlar l'economia mundial, Japó depèn dels seus deutors. Albert Vicent. **80.**
Pierre Palau, director general de la corporació valenciana de caixes d'estalvis. L'home hexagonal. Albert Vicent. **83.**
Gabinets de comunicació, amables intermediaris. Frederic Rovira. **86.**
Recomanacions 92. Programació de televisió. 90.
Les pel·lícules de la setmana. Vicent Mifsud. **94.**

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. Redacció de Barcelona: Carrer de Casanova, 46, 4-2, 08011-Barcelona. Tel. (93) 323 00 71. President del Consell d'Administració: Rafael Mansanet. Editor: Eliseu Climent. Director: Josep Ramon Lluch. Subdirector: Josep Ma. Pasqual. Cap de redacció: Antoni Robles. Redacció València: Miquel Alberola, Xulio Ricardo Trigo, Jordi Sebastià, Nel.lo Pellicer, Albert Vicent, Ismael L. Belda. Col.laboradors: Enric Sòria, Víctor Mansanet, Remei Blasco, Esther Roig, Carles Gàmez, Ronan Killeen. Redacció Barcelona: Eduard Company, Sílvia Montfort, Blanca Lucas. Col.laboradors: Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Andreu Sotorra, Joan Vila, Vicent Partal, Albert Punsola i David Pallejà. Secretària de redacció: Mercè Montoliu. Corresponsalia Alacant: Francesc Manel Anton. Corresponsalia Castelló: Antoni Albalat, Teresa Violeta. Corresponsalia Mallorca: Miquel Payeras. Corresponsalia Andorra: M. Carme Grau Ribot. Corresponsalia Madrid: J. M. Sanmartí, Julio Trujillo. Fotògrafs: Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). Documentació: Ma. J. Castellote. Arxiu fotogràfic: Jesús Prats. Disseny: Enric Satué. Maquetació: L. Casanovas. Cartografia: Alonso. Correcció lingüística: Francesc Sellés, Dolors Sanchis. Promoció i publicitat: Jordi Enguix. Subscripcions: Begonya Pardo. Edició: Eloy Casanovas. Impressió, composició i enquadernació: Tip. Artística Puertes, S. L. Palleter, 47. Telèfon (96) 325 06 77. 46008-València. Col.laboradors: Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Mañez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Molla, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Munoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions: Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Telèfon (96) 352 48 69. Depòsit legal: V. 853-1984.

Més se

Estic d'acord, en línies generals, amb les cartes publicades sobre aquest tema en el número 289. Crec que el sexe té un paper fonamental dins la nova cultura de la imatge. El sexe és un element estètic i impactant que fa el producte més atractiu i per tant més competitiu.

Crec que posar dones nues a la portada d'EL TEMPS, com suggereix un lector, és una proposta que xoca amb la idea de composició de combinar fotos d'actualitat amb un logotip comercial. Els nus a la portada només podrien aparèixer esporàdicament.

Propose, en canvi, dues solucions excloents, o bé alternatives, al vostre gust: 1) Publicar fotos de cossos nus amb comentaris irònics o humorístics a l'estil d'El Jueves, per exemple. 2) Publicar fotos acompanyades d'una narració eròtica breu, d'un autor català o bé de traduccions. La narració eròtica en català coneix últimament un cert boom i, per tant, no faltarà material.

Manuel Carceller
Castelló de la Plana

.....

Referent a les cartes signades per Lluís Bellpuig i Andreu Sabaté en què l'un demana per a EL TEMPS temes divertits i l'altre la publicació de cossos nus, desitjo expressar la meva opinió. Penso que aquesta revista és bona, diferent i divertida justament perquè no cau en els sensacionalismes, frivolitats i bugaderies en què totes, o gairebé totes, les altres cauen. EL TEMPS ha tractat del sexe molt bé, com podria tractar dels vells, els nens, la contaminació dels aliments, etc. Quant a posar-hi nus, la imatge del cos femení despullat esdevé sempre un objecte de consum, eròtic en aquest cas, no intrínsecament però sí per a la mirada i la ment dels

homes, ja que així han estat educats. Encara que Sabaté intenti dissimular tot proposant que també hi surtin homes despullats, ensenya l'orella. A mí també, és clar, però el meu és més respectuós envers tots'dos sexes, i sobretot el meu, que és el que sol rebre els colps.

Atentament,

Mireia Pons
Barcelona (el Barcelonès)

.....

¿Per què volen que sigam espanyols?

Els espanyols sempre ens parlen que una Catalunya lliure, com Anglaterra o Holanda o Luxemburg, no tindria possibilitat de subsistència.

És clar que seríem un país ric, pròsper i d'una vegada lliure i sense complexos; ara, la pregunta que hem de formular és: ¿què seria de la mesetària Espanya sense Catalunya? Aquesta és la qüestió:

1. Actualment Espanya viu gràcies a la caritat de Catalunya.L'atur d'Andalusia, l'immens funcionariat madrileny i provincial existeixen gràcies al treball, i per tant, impostos pagats pels catalans.

2. Imaginar Espanya sense la gent de la cultura catalana, realment és un panorama cultural discret, excepte en la literatura (passar el temps només parlant és un dels principis fonamentals dels espanyols). Sense els catalans, culturalment, Espanya és una mica desèrtica.

3. La condició europea d'Espanya depèn de l'amarrament de Catalunya, ja que, si no seria una nació com Portugal, Turquia o Grècia, i perdent 10 milions d'habitants es converteix en una nació de 28 milions, que és menys de la meitat d'Itàlia.

4. El colp ideològic de perdre l'última colònia seria gravíssim. Espanya, la nació més nacionalista i imperialista del món, i que sempre ha viscut del treball dels altres, i per això el seu esperit colonial i guerrer, significaria un canvi profund, que és molt difícl que aconseguissin superar.

És trist veure actualment els diversos països del món on els espanyols van posar els peus i les armes, per entendre el nivell baix de civilització d'aquests.

Dir que no som solidaris amb els pobres, no és veritat ja que ajudem moltíssim els espanyols, que no són tan pobres com els africans, i que, sens dubte, ho necessiten més.

Poder ser el tretzè estel d'una Europa unida, avui comença a ser un somni i una necessitat.

Francesc Torres i Amigó
Barcerlona (el Barcelonès)

.....

"A València no vages"

Si no portes diners, a València no vages. Diu el refranyer popular. Però caldria afegir encara: si no t'armes de paciència, no vages a València.

Perquè, realment, agafar el cotxe i embarcar-se avui pels carrers valencians, és tota una proesa digna dels millors aventurers.

Jo tinc la sort de no viure a la ciutat de València, però he tingut la desgràcia de treballar a la carretera de Madrid, i això m'ha fet perdre hores i hores

dins el cotxe a l'hora de creuar la ciutat.

A part d'això, cal parlar també de la cursa d'obstacles que hem de salvar els conductors cada vegada que circulem pel cap i casal. Els clots que semblen ja eterns de l'avinguda del Cid, el bassal d'aigua que es forma sovint al túnel de les grans vies, etc.

València i la seua àrea metropolitana necessiten urgentment una bona planificació viària si es volen evitar tots els col.lapses de què som objecte dia sí dia també.

O, al cap i a la fi, haurem d'obeir el nostre refranyer i, evitant de portar diners, no anar a València.

Vicent Penya
Rafelbunyol (l'Horta)

Súplica als presidents del vell municipi de Benimaclet

Un bon amic nostre, nascut i resident a París, té un gran afany per prendre contacte amb familiars d'ell, residents a Benimaclet, aquest antic municipi de l'Horta, avui inclòs dins la gran capitalitat de València.

Les seves dades familiars són: Marc Villarroya, nascut a París, el 29-11-1964. El seu pare, mort a la capital de França, es deia Roger Villarroya, i el seu avi patern, Vicenç Villarroya, nascut a Benimaclet l'any 1890. Com que aquest senyor deixà una descendència de 18 fills i una filla, sembla més que probable que existeixi una o diverses branques d'aquesta família encara avui dia en aquest antic municipi valencià.

En cas de confirmació i probable retrobada familiar, agrairia rebre referències per escrit o per telèfon a Antonia Vilà i Carbonell. Carretera de Martorell núm. 39, 4rt., 2a. 08224-Terrassa (Barcelona). Telèfon: (93) 780 91 97.

Antònia Vilà i Carbonell
Terrassa

Com si fóra Burundi

En relació amb l'entrevista que publicàveu en el número de la setmana passada a l'ex delegat del govern al País Valencià i nou conseller d'Obres Públiques, Eugeni Burriel, volia destacar l'habilitat d'aquest polític-burò-crata a l'hora de llançar balons fora sobre la pregunta de les inversions que ha realitzat el govern central al nostre país. Sí, senyor Burriel, és possible que totes les inversions en infrastructures semblen insuficients, però el cas cert és que tots els governs centrals –o d'Espanya, com vulga dir-los– han tingut un tracte discriminatori respecte a aquest país, que és també el seu. Ara, ara sembla que finalment s'acabaran les obres del By pass i del soterrament de les vies ferroviàries al seu pas per la ciutat de València, però després de molts anys de reivindicacions dels ciutadans, i de patir la vergonya de lluir el "semàfor d'Europa".

Senyor Burriel, els delegats del govern han d'assumir també les demandes dels ciutadans del territori al qual serveixen; en cas contrari només poden ser considerats com virreis o capitans generals, aliens absolutament als sentiments de la terra en què es troben.

Lluís Cantó
València (l'Horta)

Solucions al passatemps del número 291.

Nom, Joan. Cognom, Roig. Pulsac, 265. Idioma,Italià. Erades, 0. Joan, Torres, 310, Rus, 1, Jaume, Ventura, 325, Francès, 0, Miquel, Pons, 285, Anglès, 4, Josep, Blanch, 290, Alemany, 3.'

Ramon Barnils

PAS DE RATLLA

Unitat, Ceuta i Melilla

No sé què hi diria Maquiavel (el dia que els nostres polítics sàpiguen que en parlar de Maquiavel parlem d'En Colau del mas Clavell hauran fet un pas decisiu cara a la necessària professionalització del gremi) i em preocupa de saber-ho. Per això em limitaré a insinuar, en comptes d'afirmar, que potser ja n'hem parlat prou, nosaltres de l'autodeterminació, de moment. I que és millor que en continuïn parlant ells sols. ¡Ep!: una vegada oficialitzada la intenció autodeterminista mitjançant passos legals als Parlaments del País Valencià i les Illes.

Aquí ja s'ha encès la metxa de la inesperada traca. Ara els toca a ells saltar perquè no els cremi. Al cap i a la fi, nosaltres sí que sabem què vol dir autodeterminació i què vol dir Espanya.

Aclarits doncs nosaltres, deixem-los a ells que es debatin la matèria. Els primers resultats d'aquest seu debat no poden ser més esperançadors, com més es debaten més s'emboliquen. L'embolic principal, el més insoluble dels nusos que s'estan fent, allò que demostra tant teòricament com pràcticament que les coses són com són i no com ells diuen, se l'han fet ells mateixos, i precisament quan han de cridar més fort.

Quan han cridat més fort és quan han dit que la unitat d'Espanya és inviolable, que l'Exèrcit espanyol té el mandat de preservar-les, i que ambdues coses, la unitat i la utilització de la força per mantenir-la són mandats constitucionals i per tant democràtics.

Bé: quan els mateixos que han cridat això tan fort tornin Ceuta i Melilla als moros (d'aquí a quatre dies) vulneraran la Constitució democràtica, la democràticament establerta unitat d'Espanya, i la no menys democràticament establerta missió militar de defensar-la. Allà els esperem.

Nosaltres, mentrestant, coses sòlides: ajuntaments i sindicats, escola i economia, importació i exportació, ciència i cultura, germanies i associacions, tractes i pactes. I preparar sense presses la propera traca per a ajudar-los a veure-ho clar; com amb aquesta.

(N.B. per a erudits. A l'esmena de modificació de la proposició no de llei (Carod), presentada per CiU (Subirà) a la Mesa del Parlament de Dalt (27.11.89, núm. entrada 13.053), on el primer punt deia "Catalunya", Àngel Colom va proposar en nota manuscrita al marge "Països Catalans"; i al marge dels punts segon i tercer les notes manuscrites "dret a l'autodeterminació" i "transaccional". Al punt dos, on Subirà deia "...a decidir per si mateix la llibertat col.lectiva de llur país, d'acord amb el dret inalienable a l'autogovern,..." Colom ratlla i escriu: "...al dret a l'autodeterminació nacional,..."; i on Subirà fa "...i recull el preàmbul de l'Estatut...", Colom ratlla i escriu... "i es dedueix del preàmbul de l'Estatut...".Finalment, al punt tercer, Subirà parla de "les cotes d'aquest autogovern", mentre que Colom s'estima més "les cotes de l'autogovern". Es còpia de còpia.

Lituània és diferent

Durant tot l'any 1989, però més encara en aquests primers dies del 1990, els lituans han estat permanentment d'actualitat. Ignorant que els nacionalismes ja estan passats de moda, ignorant que l'autodeterminació està superada, oblidant el realisme polític immediat, i desconeixent la major part dels arguments unitaris i unificadors que circulen a l'altre extrem d'Europa, els lituans han decidit tirar al dret pel seu camí. Pacíficament, però de manera decidida, convençuts que les seues fidelitats bàsiques no han d'anar dirigides a l'Estat Soviètic, ni a la Constitució, ni al Partit que governa a Moscou, sinó al seu propi poble i nació.

Llavors, en aquest extrem del sud d'Europa, el cas de Lituània ha anat despertant alhora reaccions de simpatia i de recel. D'una banda, ¿qui i en nom de què pot negar-los mèrit i raó als lituans? D'altra banda, l'exemple és massa perillós, i cal prendre distàncies. Personalitats molt importants ja expliquen a la premsa que «açò no és Lituània», i que per tant les situacions —les de fet, i sobretot les de dret— no poden ser comparades. Efectivament, Catalunya —ni el País Valencià, ni els Països Catalans— no és Lituània. Però les comparacions sí que es poden fer: allà, com ací, hi hagué un estat medieval consolidat i en algun temps extens i poderós (els segles XIV i XV, coincidència), que després va ser, per matrimonis i guerres, incorporat en monarquies més grans: a Polònia primer, a partir del segle XVI, i a Rússia a partir del segle XVIII. Un país amb llengua, cultura i història pròpia, sotmès a successius intents de polonització i de russificació després, i que comença una renaixença lingüística, cultural i política en la segona meitat del segle XIX. Fins ací, la comparació no sembla forçada. La diferència és que, per avatars del final de la I Guerra Mundial i de la contracció de les fronteres de l'Imperi Rus en esdevenir URSS, Lituània (amb Estònia i Letònia) va tenir vint anys d'independència. El 1940, tornava a l'imperi. Lituània és diferent, en efecte. Però en això només. No en les raons russes, ni en la immigració russa, ni en la idea russa de no tolerar la pèrdua d'una antiga província de la Santa Rússia.

És diferent, sobretot, per la voluntat dels lituans. No tenen por que els diguen que van «contra la història», que són «deslleials» i que no és moment de «trencar grans unitats polítiques». Els lituans —com els catalans i els bascos—, quan cal, omplen els carrers amb manifestacions. Però el seu Parlament —compost per membres del mateix partit que governa a Moscou— no fa afirmacions abstractes de no renúncia al dret d'autodeterminació: les aplica, reservant-se, al marge o contra la Constitució soviètica, drets de veto, poder econòmic i capacitat de planificar el propi futur i les relacions amb l'URSS-Rússia.

I és diferent, més encara, perquè el cap de l'estat i del partit de l'URSS, com a reacció a la gosadia dels lituans, no reacciona amenaçant de paralitzar o reduir els poders de la república. Diu «ja en parlarem, perquè de tot es pot parlar», viatja a Lituània, baixa al carrer, i exposa les seues raons. Vol evitar, evidentment, que Lituània se separa de l'URSS, però no nega que hi tinga dret. No apel·la a la unitat sagrada de la pàtria, no provoca soroll de sabres o de tancs. Diu «és millor que continuem junts, però ja discutirem entre tots en quines condicions». I en tot cas, diu, tindreu més llibertat que ara. No menys. Lituània és diferent, en efecte. Molt diferent.

PAÍS

CCOO i la Junta d'Andalusia, implicades

Guerra a La Farga

A causa d'una estranya vinculació de l'industrial andalús Pérez Camacho amb la Junta d'Andalusia i amb el sindicat CCOO, La Farga Casanova, SA, puntal de la siderúrgia catalana, a punt ha estat de desaparèixer.

La Farga Casanova, SA. JORDI MESTRE

La Farga Casanova, SA, situada a la comarca del Ripollès, just al cor del Principat, és una entitat centenària dedicada a la siderúrgia, que disposa, bàsicament, de dues fàbriques a Campdevànol i una a Ripoll. La ubicació té una acusada arrel històrica, ja que és hereva de la secular tradició d'obtenció del ferro pel procediment conegut internacionalment com *forja catalana,* nascut al Ripollès gràcies a la possibilitat d'aprofitar la conjunció de les conques dels rius Ter i Llobregat.

La Farga factura 6.500 milions de pessetes anuals. Això la converteix, de molt, en el primer grup de forja de l'estat. La seva producció s'adreça al sector de l'automoció, per al qual fabrica components com ara eixos, bieles, cigonyals, etc., caracteritzats per la seva necessitat de resistència. En l'actualitat, La Farga és el motor econòmic de la comarca, i molt especialment de les poblacions de Campdevànol i Ripoll. Per aquesta causa, els últims esdeveniments que ha viscut l'emblemàtica empresa catalana, que han estat a punt de provocar-ne la desaparició, han estat seguits amb prou inquietud per la població de la rodalia i, per extensió, també per amplis sectors de l'opinió pública del Principat.

Per entendre el conflicte recent de La Farga cal remetre's a la dècada dels 70, quan la sobtada crisi econòmica va sorprendre l'empresa en un procés de creixement descontrolat que li va ocasionar uns excedents estructurals i de plantilla, insostenibles en un període de recessió econòmica i industrial. En aquell moment, l'accionariat de La

Farga Casanova, SA, estava compost essencialment pel Banc Industrial de Catalunya, la Caixa de Girona, i l'INI (Instituto Nacional de Industria). Accionariat que va veure com, per efecte de la crisi, l'empresa començava a tenir unes pèrdues pròximes als 1.000 milions anuals. La situació va camuflar-se fent regularització d'actius, i va sostenir-se fins a principis dels anys 80, en què La Farga va trobar-se en la disjuntiva de tancar les portes o adequar l'empresa a les noves circumstàncies econòmiques. Es va optar per mantenir l'activitat industrial i engegar un procés de reducció de plantilla, a força de baixes amb incentius monetaris i jubilacions anticipades, de manera que es van evitar els acomiadaments forçosos i el trauma social que haurien comportat.

CRISI TOTAL

Paral·lelament, La Farga va acollir-se al Pla de Reconversió de La Forja, que incloïa diverses ajudes per inversions atorgades pel Ministeri d'Indústria. D'aquestes ajudes, 1.000 milions de pessetes van ser per al Ripollès. Malgrat la compromesa situació financera de l'empresa, la direcció no sols va creure oportú invertir la totalitat dels 1.000 milions rebuts, sinó que va augmentar el cabdal invertit fins a gairebé els 2.000 milions de pessetes. Aquesta operació, en aparença imprudent i que es va fer des del convenciment que era absolutament necessari augmentar la competitivitat de l'empresa —encara que fos a canvi d'incrementar-ne l'endeutament—, va dotar La Farga d'una avançada tecnologia que la va convertir en una de les forges més modernes d'Europa. Modernitat que encara en l'actualitat és una de les claus del seu liderat internacional en el sector.

Això no obstant, els problemes financers van anar agreujant-se fins que, el 1987, La Farga, totalment descapitalitzada, va declarar-se en suspensió de pagaments. Davant d'aquesta circumstància, va dissenyar-se un pla de viabilitat que permetés la supervivència del grup. El pla, a grans trets, consistia a crear una nova empresa, Comercial de La Forja, SA (COMFORSA), destinada a absorbir de manera gradual les plantilles i l'activitat industrial de La Farga Casanovas, SA. Així, la nova empresa disposava d'una cartera comercial consolidada i d'una estructura tecnològicament capdavantera, però evitava l'endeutament del grup La Far-

EL 9 NOU

Miquel Puig, director general d'Indústria de la Generalitat de Catalunya.

Carles Monner, vice-president de Comforsa

En un moment donat, l'industrial andalús, Pérez Camacho, va voler apropiar-se La Farga. ¿Quina va ser la seva relació amb ell?

—Bé, podríem dir que ell volia que jo fos l'abanderat, aquí, del seu projecte. Però el projecte de Pérez Camacho no tenia ni cap ni ulls. De fet, no era ni un projecte. A partir d'això, pel juny-juliol passat, vam establir una relació tensa, que ell va definir com *guerra*. Una cosa així com «si quieres guerra, la tendrás».

—La Junta d'Andalusia hi surt implicada per les subvencions que atorga a Pérez Camacho. ¿Ha rebut vostè, de la Junta, alguna indicació?

—Sí, però en el sentit contrari que vostè s'imagina. Des de la Junta sempre m'han ressaltat la desvinculació de Pérez Camacho, i me l'han definit com una espècie de Ruiz Mateos.

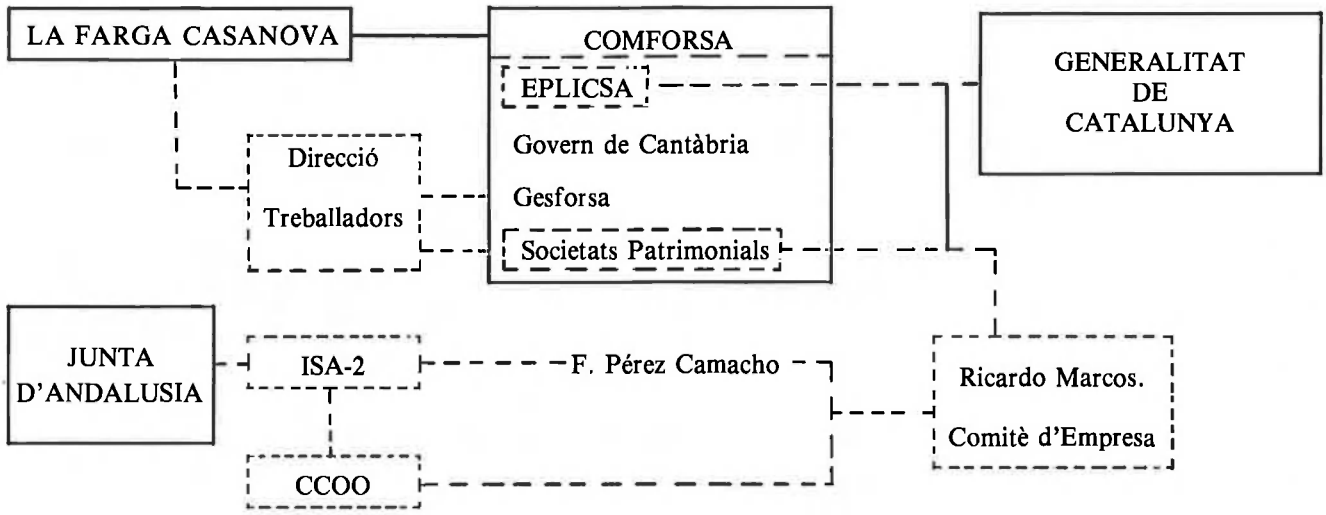
—Des del seu punt de vista, ¿quin és el paper que fa en aquest afer Comissions Obreres?

—La veritat, no ho sé. Suposo que La Farga podria haver estat per a ells com una experiència-pilot d'una societat anònima laboral. És a dir, un interès purament ideològic. Però també es podria pensar que CCOO hi buscava un interès econòmic, vés a saber mitjançant quins mecanismes. Potser, aprofitant-ne la plusvàlua, amb la venda de l'empresa.

Cales Monner, vice-president de COMFORSA.

La Junta d'Andalusia, darrere La Farga

ga. Aquesta va ser una operació de consens entre els treballadors, l'administració catalana i els creditors de l'antiga empresa.

COMFORSA havia d'estar formada per la Generalitat de Catalunya, que hi participaria a través de l'Empresa de Localització i Promoció Industrial de Catalunya (EPLICSA), amb 360 milions de pessetes; pels treballadors, que, amb l'adquisició del 30% d'actius de l'empresa sotmesos a subhasta, donaven poders a les Societats Patrimonials, constituïdes amb aquesta finalitat i que hi contribuïrien amb 200 milions; el Govern de Cantàbria, que hi aportaria 60 milions, i un nou soci capitalista, que hauria d'aportar els altres 440 milions per a completar els 1.000 milions estipulats de capital social.

Van passar vora dos anys, i no va aparèixer cap grup disposat a invertir a COMFORSA, fins que un conjunt d'onze directius de la mateixa empresa, el gener de 1989, s'agruparen per formar Gestió de La Forja, SA (GESFORSA), a fi de subscriure les accions que havien restat lliures.

D'aquesta manera, tot quedava a punt perquè s'iniciès el previst procés de transvasament a COMFORSA de l'activitat industrial i les plantilles de La Farga Casanova, SA, que fins aleshores només actuava com a comercial del grup. Grup que, en aquells moments, havia començat a donar beneficis.

EL CAPITAL ANDALUS

Misteriosament, pel juny de 1989, va aparèixer la figura de Francisco Pérez Camacho, industrial andalús que, tot representant un hipotètic grup inversor d'aquella regió, va proposar un pla de viabilitat alternatiu. Això va aturar en sec el procés de transvasament, ja que les Societats Patrimonials —representants dels treballadors— no realitzaren la prevista aportació dels actius. Pérez Camacho havia aconseguit el suport del comitè d'empresa gràcies a la influència d'un nou nom en el litigi, Ricardo Marcos.

Ricardo Marcos, ex-sindicalista de Comissions Obreres que havia arribat a ser un destacat membre de la Federació del Metall de CCOO, era aleshores director general adjunt de COMFORSA, feina que des del mes de març compaginava amb un càrrec dins l'empresa de Pérez Camacho a Andalusia, Industria Sevillana de Automoción (ISA-2).

El pla de Pérez Camacho fou presentat a principis de l'estiu passat per l'industrial andalús, i a instàncies de Ricardo Marcos, al consell d'administració de COMFORSA —consell d'administració integrat per Miquel Puig, director general d'Indústria de la Generalitat i per representants de GESFORSA—, i va ser rebutjat per la seva inconsistència. Al dia següent va començar, de forma oberta, el conflicte. Ricardo Marcos fou acomiadat, d'una manera procedent segons va sentenciar la setmana passada Magistratura, per una acció violenta contra el director general de l'empresa, Antoni Llorens, i el vice-president, Carles Monner.

En el conflicte, CCOO va donar suport a Ricardo Marcos —ex-membre del sindicat—, i per tant al pla de Pérez Camacho, fins al punt que el mateix López Bulla, secretari general de Comissions Obreres a Catalunya, va participar en un dels actes reivindicatius. Tot això succeïa davant de la indefinició del conseller d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya, Macià Alavedra, massa preocupat, segons s'apunta, pel seu trasllat a la Conselleria d'Economia i Finances.

La proposta de Pérez Camacho, objectivament, podria qualificar-se de curiosa. En essència, reclamava plens poders empresarials, un increment de la inversió prevista per part de la Generalitat de Catalunya i el manteniment de les aportacions de GESFORSA, del govern autònom d'Astúries i de les Societats Patrimonials. Això no obstant, el seu grup inversor —l'andalús— no es comprometia a desembutxacar ni una sola pesseta. Pérez Camacho, junt amb l'acomiadat Ricardo Marcos, en veure que el consell d'administració de COMFORSA no cedia en la posició de rebuig al pla, fomentaren conflictes laborals en la pròpia defensa, i òbviament contra la direcció.

LA JUNTA D'ANDALUSIA, AL DARRERE

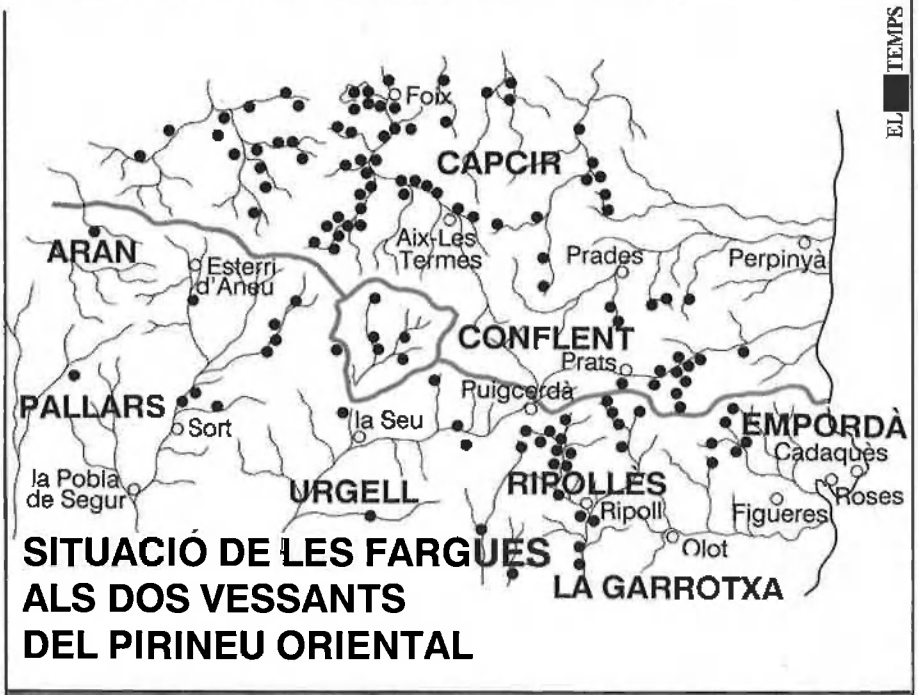
Francisco Pérez Camacho, per això, no resultava un nouvingut en aquesta mena de projectes. L'industrial andalús va començar la seva singladura en el món dels negocis com a tècnic de la Sociedad para la Promoción y Reconversión Económica de Andalucía, SA (SOPREA), empresa pública de la Junta d'Andalusia, presidida, com se sap, per Rodríguez de la Borbolla. SOPREA, el 1983, va constituir Industria Sevillana de Automoción (ISA-2), en la qual es va situar Pérez Camacho com a un dels membres del consell d'administració; ell era, d'altra banda, l'únic treballador de l'empresa. ISA-2 fou creada per a absorbir l'activitat i els llocs de treball d'una altra empresa, Industrias Subsidiarias de Aviación, SA (ISA), actualment en procés de liquidació.

ISA-2 va nàixer, per tant, amb un sol accionista, SOPREA —l'empresa pública de La Junta—, i amb un capital social de 5 milions de pessetes. SOPREA, més endavant, va cedir les seves accions a Fomento de ISA, SA, una empresa constituïda amb un milió de pessetes de capital per cinc treballadors de la plantilla d'Industrias Subsidiarias de Aviación (ISA), l'empresa a absorvir, la major part d'ells pertanyents al sindicat CCOO.

ISA-2, amb afany d'expansió, ha dut a terme, fins ara, tres ampliacions de capital. La primera d'elles, de 6 milions, fou subscrita per Pérez Camacho, amb un milió de pessetes, i per l'empresa Fomento y Gestión de Andalucía, SA —constituïda, en una fosca imbricació, per Pedro Pascual Cid i dues empreses de la seva propietat—, que va adquirir accions per valor dels 5 milions restants. El mateix dia es va produir una nova ampliació de capital, a compte dels beneficis de la primera, de 77 milions de pessetes, distribuïts proporcionalment entre Fomento de ISA, SA, Fomento y Gestión de Andalucía, SA, i el mateix Pérez Camacho. I la tercera ampliació de capital va ser de 25 milions de pessetes, subscrits en la seva totalitat per Alinter Limited, una enigmàtica empresa ubicada, a l'illa de Guernsey, un conegut paradís fiscal britànic.

La vinculació d'ISA-2 amb la Junta d'Andalusia es concreta en un altra empresa del grup, Hight Tecnology Composites (HTC), que amb un capital de 400 milions —molt superior al de l'empresa matriu, ISA-2— compta amb una participació de 50 milions de SOPREA, l'empresa pública de la Junta. HTC, creada per ISA-2, ha de compartir amb aquesta última la tasca de reconversió d'Industrias Sevillanas de Automoción (ISA). El procés, previst per a abans de l'estiu passat, ara encara no s'ha començat a dur a terme. La Junta d'Andalusia, d'altra banda, ha atorgat subvencions al grup per un valor de més de 402 milions de pessetes, més del 51% de les inversions realitzades.

No és gens brillant, com pot comprovar-se, la gestió de Pérez Camacho en les seves empreses andaluses, però sí molt productiva per a la seva persona i per a alguns membres de CCOO convertits en empresaris —a costa, per raons que s'escapen, de la Junta d'Andalusia—. Gestió que hauria vol-

SITUACIÓ DE LES FARGUES ALS DOS VESSANTS DEL PIRINEU ORIENTAL

Francisco Pérez Camacho, industrial andalús que va voler apropiar-se La Farga. EL 9 NOU

SITUACIÓ DE LES FARGUES A LA COMARCA DEL RIPOLLÈS

A) El capital social de COMFORSA, quedará suscrito y desembolsado de la siguiente manera:

- GENERALITAT DE CATALUNYA	Ptas. 400 millones
- COMUNIDAD AUTONOMA DE CANTABRIA	Ptas. 30 millones
- GESFORSA	Ptas. 60 millones
- APORTACION DE LOS ACTIVOS EMPRESARIALES DE LAS SOCIEDADES PATRIMONIALES	Ptas. 510 millones
TOTAL	Ptas. 1000 millones

A estos efectos:

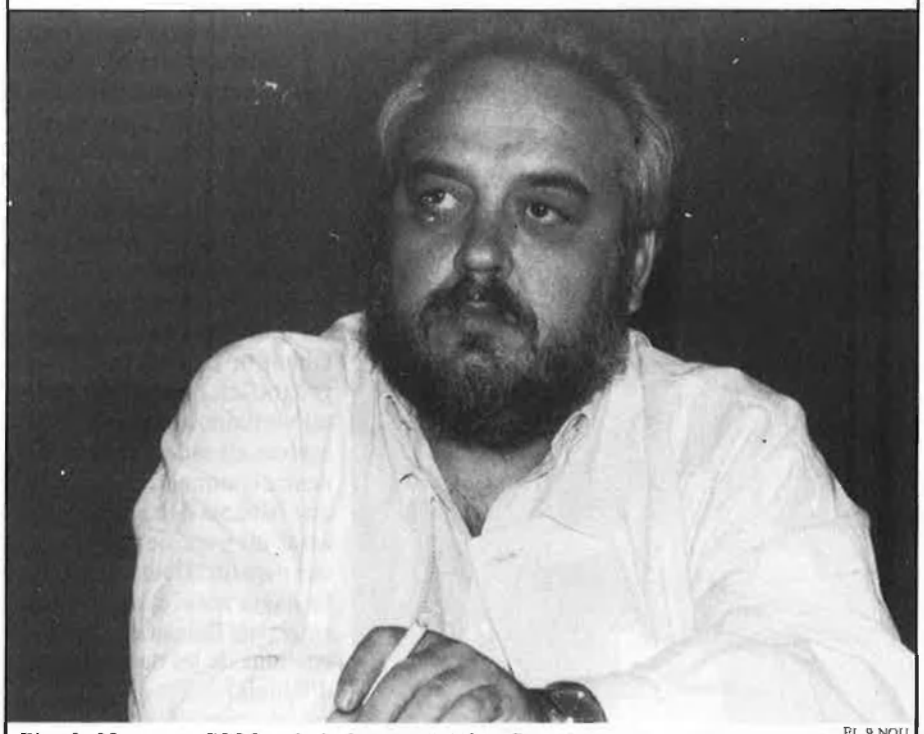
- Las sociedades patrimoniales de los trabajadores aportarán la totalidad de los activos empresariales de que disponen en Catalunya.

- La valoración de la participación de GESFORSA quedará condicionada al resultado de una auditoría a realizar en la sociedad a efectos de determinar la realidad de la misma y el origen de los fondos utilizados.

B) El Consejo de Administración, integrará representantes del capital suscrito en proporción a sus respectivas participaciones.

C) EL GRUPO elaborará un plan estratégico individualizado para cada centro de producción de LA FARGA que se integrará en un plan global de actuación. En base a los referidos Planes se introducirán oportunos cambios a efectos de la adaptación de la capacidad industrial de la Sociedad a los mismos, en los aspectos y en la forma siguiente:

- Personal: En el supuesto de que se produjeran excedentes, se establecerá un Plan de bajas y recolocaciones de personal en proyectos alternativos que asegure una reestructuración no traumática de sus efectivos.

Ricardo Marcos, ex-CCOO, principal suport de Pérez Camacho. EL 9 NOU

gut repetir en La Farga Casanova, SA, amb el suport de CCOO i Ricardo Marcos i finançat per la Generalitat de Catalunya. Però després de mig anys de conflictes, quan Pérez Camacho fins i tot va arribar a voler fundar una nova empresa, La Forja Catalana, SA — amb diners de la Generalitat i els actius dels treballadors de La Farga—, el director general d'Indústria, Miquel Puig, va prendre una posició prou sòlida, que va fer reprendre l'inicial i viable pla COMFORSA.

Fa poques setmanes, quan van posar-se en qüestió una petita part de les seves activitats empresarials a Andalusia i COMFORSA, després d'un breu procés de negociacions, a hores d'ara sembla que, després de mig any d'ara sembla que, després de mig any d'interferències i amb la signatura dels torna a reprendre el seu camí. Des del Ripollès.

Eduard Company

Programa de Francisco Camacho per a La Farga

A) El capital social de COMFORSA, quedará suscrito y desembolsado de la siguiente manera:

Generalitat de Catalunya	400 millones
Com. Aut. de Cantabria	30 millones
GESFORSA	60 millones
Aportación de los activos empresariales de las sociedades patrimoniales	510 millones
Total	1.000 millones

A estos efectos:

• Las sociedades patrimoniales de los trabajadores aportaran la totalidad de los activos empresariales de que disponen en Catalunya.

• La valoración de la participación de GESFORSA quedará condicionada al resultado de una auditoría a realizar en la sociedad a efectos de determinar la realidad de la misma y el origen de los fondos utilizados.

B) El Consejo de Administración integrará representantes del capital suscrito en proporción a sus respectivas participaciones.

C) El grupo elaborará un plan estratégico individualizado para cada centro de producción de La Farga que se integrará en un plan global de actuación. Sobre los referidos planes se introducirán oportunos cambios a efectos de la adaptación de la capacidad industrial de la sociedad a los mismos, en los aspectos y en la forma siguiente:

• Personal: En el supuesto de que se produjeran excedentes, se establecerá un plan de bajas y recolocaciones de personal en proyectos alternativos que asegure una reestructuración no traumática de sus efectivos.

EL TERMÒMETRE

Esther Roig, premiada

Bona empenta amb vent favorable per a la nostra amiga i companya Esther Roig, que acaba de rebre un dels premis de periodisme que anualment dóna la Conselleria de Treball i Seguretat Social de la Generalitat valenciana per l'article, publicat en EL TEMPS «La lepra, una malaltia exorcitzada». Esperem que això siga únicament l'inici de tot un seguit d'èxits en el seu treball periodístic.

Art Mallorca

↑ Calor per a l'art mallorquí que aviat estarà àmpliament representat a la novena edició d'ARCO. A la fira internacional d'art enguany hi haurà presents entre altres, Maria Carbonera, Juli Ramis i Canet, en representació de cinc galeries de l'illa. Això demostra el bon moment que travessa la plàstica illenca.

Miquel Duran

↑ Bon temps per a Miquel Duran, director general de l'ONCE, que junt amb Silvio Berlusconi s'ha fet amb el control de Gestevisión-Tele 5 després d'haver desplaçat Germán Sánchez Ruipérez, dirigent d'Anaya i fins dijous passat president i conseller general de Tele 5.

Duran, que và nàixer fa 35 anys a Badajoz, però que es va formar a Barcelona i Alacant i viu establert a Madrid, compta en el seu currículum amb un èxit sense precedents: aconseguir que l'ONCE no només sigui una entitat de la qual es beneficien més de 45.000 afiliats, sinó que a més obtingui uns beneficis anuals de 10.000 milions de pessetes.

De dalt a baix, Raimon Obiols, Esther Roig i Amadeu Fabregat.

Llibertat a la premsa

↓ Abaixem, si encara pot anar més avall, Amadeu Fabregat. Mala mar per al responsable de la TVV, que ha perdut el rumb i la compostura en les seues actuacions, que ja ranegen l'absurd. Excessiu, si més no, va ser no permetre l'entrada a les instal·lacions de Burjassot a una redactora del diari *Levante* que cobreix normalment la informació televisiva. No rebre-la és la millor manera de guanyar-se una *mala premsa,* i, ja se sap que, qui tanca la porta, és que amaga alguna cosa.

Raimon Obiols

↓ Hi ha ignoràncies que deixen glaçat. Raimon Obiols, líder dels socialistes catalans, va dir en declaracions a *La Vanguardia* que «la independència ens conduiria irremissiblement a Albània i no a Europa». Albània és Europa fins que no es demostri el contrari. Ja sabem, clar, que Obiols no parlava en termes geogràfics, però a la velocitat vertiginosa a què se succeeixen els esdeveniments al nostre continent, és possible que Albània deixi de ser ben aviat un punt de referència tan negatiu. De moment, hi ha hagut notícies de revoltes en el país Balcànic. ¿Repercussions de les declaracions d'Obiols?

Anticatalanistes

↓ Fred i mal temps per als obscurs interessos que amaga l'extremisme anticatalanista i que recentment ha tornat a manifestar-se amb violència. En aquesta ocasió s'ha intentat destrossar el repetidor de TV3 a Alcúdia. Afortunadament, no ho han aconseguit i els danys són minúsculs.

TVV: Llengua bífida

A més de les sèries comprades que s'emeten en versió castellana, la presència constant del castellà en el sprogrames de producció pròpia ha provocat que el valencià només ocupe poc més del 50% de la programació.

Tot just quan la TVV acompleix els seus primers cent dies d'emissió, les expectatives que la nova televisió es convertira en un vehicle òptim per al redreçament públic del valencià s'han vist en bona mesura defraudades. De res no han servit les més de cent mil signatures recollides en la Campanya TVV en Valencià ni els pronunciaments de suport dels membres del Consell Valencià de Cultura i més de 300 ajuntaments.

Ni les paraules del president Joan Lerma quan assegurà que la Televisió Valenciana emetria en valencià ni les concessions posteriors de la direcció del nou mitjà que matisaven que almenys tota la producció pròpia seria en la llengua del país s'han acomplert. Ara per ara, i malgrat que els estudis oficials fets pels encarregats de Canal Nou televisió assenyalen que el valencià ocupa el 72% de l'emissió, el minutatge realitzat per EL TEMPS de la programació de la setmana passada indica que el percentatge real arribà només al 52'31%.

La diferència entre les dades oficials i les elaborades per EL TEMPS radica en el fet que, com han manifestat fonts autoritzades de TVV: "Nosaltres entenem que tot programa propi és en valencià, cal mesurar la intenció; després, i segons els invitats, pot passar que es desenvolupe en castellà, però mai com a llengua prefigurada". La realitat, constatada amb l'observació, és que la majoria dels programes d'entrevistes porten invitats que no parlen en valencià. La setmana passada Carmen Dolz entrevistava en "Targeta de visita" Vicente Parra, (d'Oliva (a la comarca de la Safor) i valencianoparlant, com va dir al llarg de l'entrevista), en castellà, i cap dels invitats ni dels artistes convidats al Tal com Show que presenta el periodista Salvador Barber va dir ni mitja paraula en la llengua teòricament oficial de la TVV.

A més de la "dificultat per trobar personatges entrevistables que parlen valencià" a la qual es refereixen els responsables de la TVV caldria considerar el fet que alguns dels conductors dels programes de producció pròpia, com els que acabem de citar, tenen com a llengua habitual el castellà, no dominen prou la llengua del país i posen de manifest aquest condicionament

en els programes que presenten. El cas de Salvador Barber, amb els seus esforços per tal de dotar al seu valencià d'una flexibilitat que no té i que per tant finalment sempre se li trenca, n'és la prova més patètica.

PRODUCCIO ALIENA: MAJORIA EN CASTELLÀ

Malgrat que la major part de les sèries comprades a les productores europees i americanes són emeses en la versió doblada al valencià, 16 enfront de 10, (en uns doblatges que han millorat la seua qualitat molt ràpidament fins a aconseguir un bon nivell estàndard), el fet real és que el minutatge de les sèries en castellà supera el de les doblades al valencià en més de sis hores d'emissió.

La proporció entre els llargs metratges s'acosta més al 50% per a cada llengua; encara que, per exemple, en la setmana en què hem fet l'estudi s'anunciaren sis pel.lícules, entre les quals només dues estaven doblades al valencià, i en la relació de films previstos per al mes de gener n'hi ha tretze en versió valenciana i divuit en versió castellana.

Quant a la publicitat, responsables del departament comercial de TVV han indicat a EL TEMPS que "els anuncis de l'any passat corresponien a empreses que ja els tenien fets i que no els doblaren al valencià perquè l'any ja finalitzava i esperaren a la pròxima campanya però la tendència per al 90 és incrementar la presència del valencià. Nosaltres oferim un servei gratuït de traducció a les empreses que ho desitgen".

Durant el primer trimestre d'emissions, la major part dels encara escassos anuncis apareixen en castellà, fins i tot en el cas d'empreses totalment valencianes com ara Mercadona, dels germans Roig. Això resulta especialment condicionant en els casos en què, en mig d'una pel.lícula en castellà, apareixen tot un seguit d'espots també en castellà. Quan, al cap d'hora i mitja, apareix un locutor parlant en valencià, l'espectador no pot evitar un sobresalt, d'aquells que fan recordar la reconvertida AITANA en els seus moments més esquizofrènics.

Més enllà dels tristos percentatges, el que queda qüestionat és la credibilitat del mateix projecte de la TVV com a eina de potenciació de l'ús del valencià. Una condició que figura expressament en el seu estatut de creació i que, ara per ara, sembla haver passat a un perillós segon pla.

Jordi Sebastià

Rafael Cano, director de TVV

"No tota la televisió hauria de ser en valencià"

Moltes de les produccions alienes que emet TVV continuen emetentse en versió castellana, ¿quines són les raons per les quals no es doblen al valencià?

-Principalment perquè es compren a la Federació de Televisions Autonòmiques, que fa una versió prèvia en castellà. També hem de dir que hi ha dificultats a l'hora de trobar gent per als doblatges en valencià, perquè crear una estructura d'empreses de doblatge no és cosa de quatre dies i ací tot el que hem doblat ha estat al valencià. De tota manera, des del principi teníem clar que hauria un percentatge de programes que eixirien doblats al castellà, que no tota la programació seria en valencià, encara que la tendencia és augmentar la presència d'aquesta llengua.

-La direcció de Canal Nou va manifestar temps enrere que tots els programes de producció pròpia serien en valencià, això no obstant , al Tal com show i en el programa Targeta de Visita, les entrevistes són majoritàriament en castellà, fins i tot amb entrevistats que parlen valencià, com ara Vicente Parra, ¿per què?

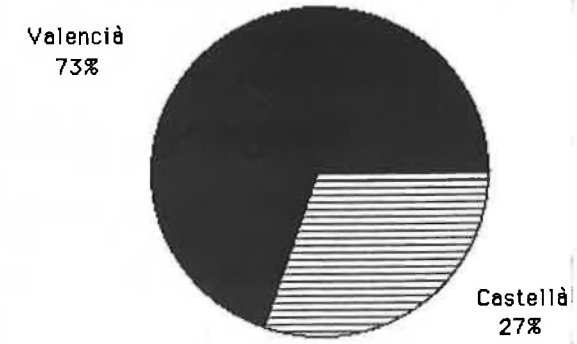
- Que un personatge parle valencià o no no és primordial ni condició sine qua non a l'hora de triar-lo. El programa es desenvolupa en la llengua en la qual es troba més còmode l'entrevistat. Hem de tenir clar que trobar gent per a entrevistar en valencià arriba a ser difícil i no es pot vetar la gent pel fet que no parle valencià. Molta gent, fins i tot valenciana, s'expressa millor en castellà i es troba millor així davant de les càmeres. S'ha de valorar la intenció. Els programes, en principi, són en valencià; però cada cas, com t'he dit, depèn de l'entrevistat.

-Hi ha prevista alguna mesura per a incrementar la presència del valencià en el futur?

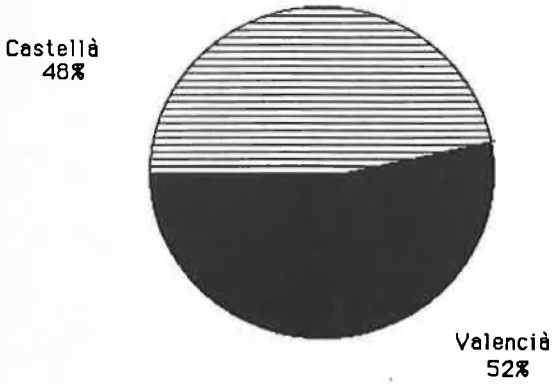
-No hi ha res concret, però la tendència és clarament la d'anar incrementant el percentatge de programes estrangers doblats al valencià.

Salvador Barber.

Percentatge d'ús de la llengua durant el mes de novembre de 1989. Dades de TVV.

Percentatge d'ús de la llengua. Setmana del 8 al 14 de gener de 1990. Minutatge fet per El Temps.

De la llengua de la televisió valenciana

Quan el 9 d'octubre de 1989, es posava en funcionament la Televisió Valenciana, molts valencians vam pensar que, a partir d'aquell moment, la nostra llengua podria deixar de ser el parlar domèstic i rural a què estava condemnada. Als que la teníem com a habitual, ens permetria fer-nos sentir que no som estranys en les nostres ciutats, en la nostra pròpia terra; als valencians de les comarques històricament aragoneses, els permetria satisfer l'aspiració de reforçar la seua identitat valenciana mitjançant un coneixement més o menys actiu de la llengua del país; als forasters que han trobat el seu lloc de treball entre nosaltres, els oferiria una via fàcil d'aprenentatge del valencià; i als que havien optat per abandonar-la, un motiu de reconsideració de la seua actitud.

Seria injust no reconèixer que la TVV ha contribuït a fer més normal el valencià. Avui és vist i sentit en la ciutat i en el camp, en les zones de ponent i en les concentracions industrials. I això és un bon principi . Però, després de tres mesos de seguiment del usos i registres de la seua programació, constate, al costat de fets positius i avanços innegables, retrocessos més que preocupants. Entre els fets positius destacaria l'adequació i la qualitat lingüística dels informatius, d'un bon nombre de doblatges - recorde gratament, per exemple, Casablanca i Oficial i cavaller - i d'alguns programes esportius i fins i tot d'algun concurs. Entre els avanços, la voluntat de perfeccionament idiomàtic que s'observa en alguns professionals del mitjà. Considere, en canvi, descoratjador i discriminatori que, davant l'acumulació de canals públics i privats en castellà, se'ns regatege l'ús del valencià; se'ns negue el doblatge de les pel.lícules més famoses, se'ns presente en castellà nombrosos programes de producció pròpia ; se'ns parle, en alguns espais, en un valencià embastardit, que xoca brutalment amb els esforços dels nostres ensenyants. Massa sovint, hom té la impressió que en la nostra TVV les pors lingüístiques, en l'ús i en el model de llengua, són calculades, i que la castellanització no és un recurs transitori. L'excel.lent acollida dels programes bons en valencià i del model més digne de llengua haurien de ser un esperó per un canvi de rumb en més d'un aspecte. Però, a les altes instàncies, ¿es creu de veres en la TVV i en una política de recuperació del valencià, com exigeix l'imperatiu legal i ètic de corregir una discriminació lingüística evident.

Antoni Ferrando
(Cap del departament de Filologia Catalana de la Universitat de València).

Ultradretans i blavers, nom a nom

Franco, a Mallorca

Organitzacions menudes, però implacablement intolerants amb la llengua i els costums catalans de les Illes, es donen la mà. Són els ultradretans espanyolistes i els *blavers* locals. Heus ací els seus noms, un per un.

Dalt de la floristeria Borneo, al carrer de Soledad, 3, de Palma, hi ha la seu de l'Agrupació d'Electors **José María Ruiz-Mateos.** Dos patis més enllà, i també en un segon pis, manté el seu local Falange Española de las JONS. Els falangistes, a pesar de la debilitat i pobresa de l'ultradretisme mallorquí, són el grup més organitzat i electoralment més actiu. **Juan Boned Colomar,** funcionari de Telefònica a Palma, n'és el dirigent, i en les darreres eleccions generals del 29-O va ocupar el número un de la llista insular joseantoniana, seguit d'**Eusebio Jaime Gómez,** número 59 a les europees de 1987. El *camarada* Boned, nascut a Eivissa el 1947, ex-membre del Frente de Juventudes i de l'antiga Guardia de Franco, és cap territorial de FE de les JONS i pertany a l'executiva permanent. El 1978 va ser un dels fundadors dels Círculos José Antonio.

Boned va desplaçar el protagonisme de **Luis Javier Almazán Costales** —gestoria familiar al carrer del Pare Bertomeu Pou, 26—, qui va ser cap de llista del falangisme mallorquí a les generals de 1982. La seua força política, més aviat poca, crida a l'afiliació ultra «davant les agressions catalanistes». Junt amb el Frente Nacional i Cedade, els seus militants componen, en daltabaixos, l'organització ultraespanyola Orden Negra, ON, dirigida fins fa uns mesos pel jovenet **Miguel Ángel Sabater,** actualment guàrdia civil a l'aeroport de Son Sant Joan. Des que Sabater no es destaca públicament al capdavant aquest grup de xoc ultra, la seua activitat ha baixat notablement. Detingut amb propaganda antimonàrquica, segons fonts policials, el seu alliberament es va produir després de facilitar informacions sobre l'extrema dreta i l'independentisme.

Orden Negra es va responsabilitzar de l'atemptat contra l'Obra Cultural Balear, OCB, l'estiu de 1988. Un còctel molotov va esclatar en foc a la seu del carrer d'Imprenta. Orden Negra reuneix uns vint-i-cinc activistes, molt joves i, la majoria, fills de militars. S'ha destacat en enfrontaments contra el nacionalisme radical, un d'ells, molt dur, en la Diada del 31 de desembre de 1988. Entre els més notoris d'aquest escamot neonazi figura un irlandès, **Eduardo Connolly.**

XESC AMENGUAL

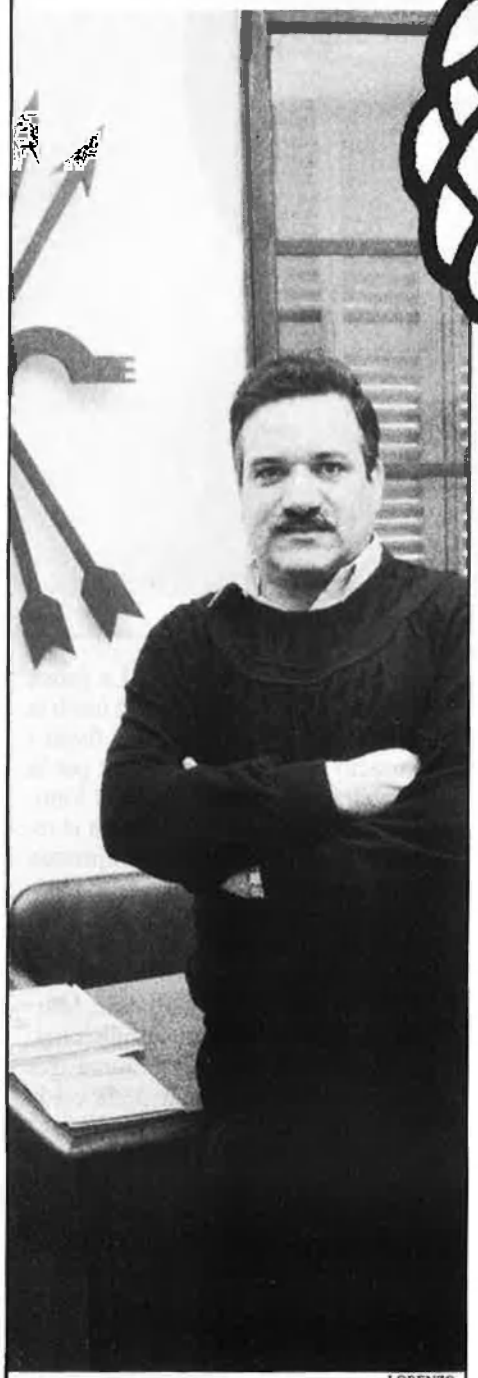
Eduardo Connolly va ser rebutjat amb sang pels independentistes a la Diada mallorquina de 1988. L'acompanya Ignacio García-Campos, fill de militar.

Actiu de l'organització nacionalsocialista CEDADE —«pàtria i raça»—, Connolly ha estat cap de combat contra activitats *pancatalanistes* a l'Illa. **Santiago Bernal** actua com a delegat responsable a Mallorca del partit hitlerià, que té la central a Barcelona, carrer de Sèneca, 12, baixos, presidit per **Pedro Varela** i codirigit per **José María Ruiz** i **Jorge Mota.** Mantenen un apartat de correus, el 1.619 de Palma, i els seus cartells s'imprimeixen a Barcelona.

CATÒLICS I COLPISTES

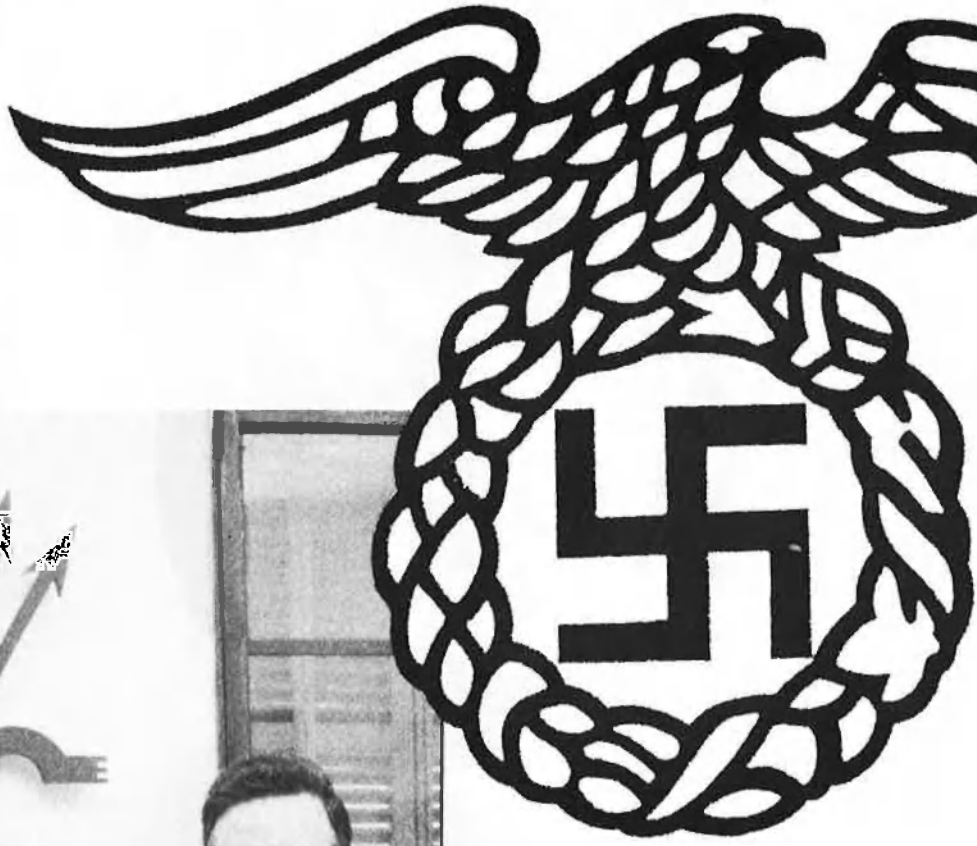
El Café Moderno o el Bar Ciutat, de la plaça de Santa Eulàlia, de Palma, són llocs habituals de cita per als cadells de l'ultra mallorquina. Entre altres, per als components del Frente Nacional, FN, l'organització de **Blas Pinar** homònima de **Le Pen.** Les reunions del FN tenen lloc a la seu del sindicat franquista Fuerza Nueva del Trabajo, en un local que posseeix a les galeries comercials Geranis Center. Le Pen força Pinar perquè empente la unitat amb les Juntas Espanolas, que a Mallorca conserven seu al carrer de Ramon Berenguer III, 20-2on. de Palma.

En les generals de 1982, el metge **José Sánchez Monis** encapçalà la llista de FN-Mallorca. En la contesa per Estrasburg de 1989, el seu lloc va ser ocupat per **Miguel José Sánchez-Fernández.** Un dels notables va ser el catedràtic de Dret, **García Fernández,** contra el qual

LORENZO

Juan Boned, *camarada Boned*, la Falange Balear.

¡CATÓLICO!

¡VOTA A LOS CATÓLICOS!

¡VOTA AL MOVIMIENTO CATÓLICO ESPANOL!

Apartado de Correos 50.475 - MADRID

es van querellar estudiants del Bloc Nacionalista per la seua prohibició a realitzar exàmens en català. García-Fernández treballa ara a Barcelona, i manté bones relacions amb **Esteban Gómez-Rovira,** portaveu del feixisme anticatalà i segon de FN en les darreres europees, després de Blas Pinar.

Suport ocasional del FN, el Movimiento Católico Español, MCE, va ser, junt amb Falange, l'altre agrupament involucionista que a les Illes va concórrer a les legislatives del 29-O, encara que només amb candidats al Senat. **Tomás Sastre Martínez** —empresa Seguridad y Limpieza, SA, maquinària de neteja i productes químics, al carrer de Cotlliure, 6—, de Palma va ser aspirant pel districte de Mallorca, mentre que **Eusebio Capel Rotger** —gimnàs al carrer de Taronger, 2, de Palma— ho va intentar per Menorca, i **Antonio López Martínez,** per Eivissa-Formentera. El partit ultraortodox del falangista **Luis Corral,** fundador i cap nacional, que té la seua seu central a Madrid, carrer d'Alcalá, 146-1er, i que es proposa «restaurar el orden querido por Dios para el Mundo», amb «las fuerzas armadas, centinelas de la Patria», «capaces de defender el derecho de Espana a ser un pueblo católico», promotor de les Asociaciones Pro-Vida i de novenes massives al Retiro madrileny, va ocupar electoralment el 29-O el miniespai reaccionari del FN. El seu lema va ser «Católico, vota a los católicos. Dios lo quiere». Amb la seua Jefatura Provincial es pot prendre contacte a través de l'apartat 1.892 de Palma o del seu dirigent camisa blava Tomás Sastre.

El monolit al creuer de Franco, *Baleares,* en la plaça Faixina de Palma, reuneix cada 20-N els vells del franquisme i un petit grapat dels jovenets més impulsius. La Comandància Superior de Policia de Mallorca ha declinat tot pronunciament o informació sobre les seues activitats, afortunadament ben escasses. Segons fonts independentistes, no confirmades per la policia, el cap de setmana del 10 i 11 de setembre, ultradretans mallorquins i peninsulars mantingueren una reunió secreta a Alcúdia. Precisament, uns dies abans de Nadal el repetidor de TV3 al Puig de Sant Martí, d'Alcúdia, va ser grollerament assaltat. Grans pedres contra la teulada i tirs de rifle contra la porta de la caseta que guarda el reemissor no

aconseguiren, però, danyar la caríssima instal·lació televisiva.

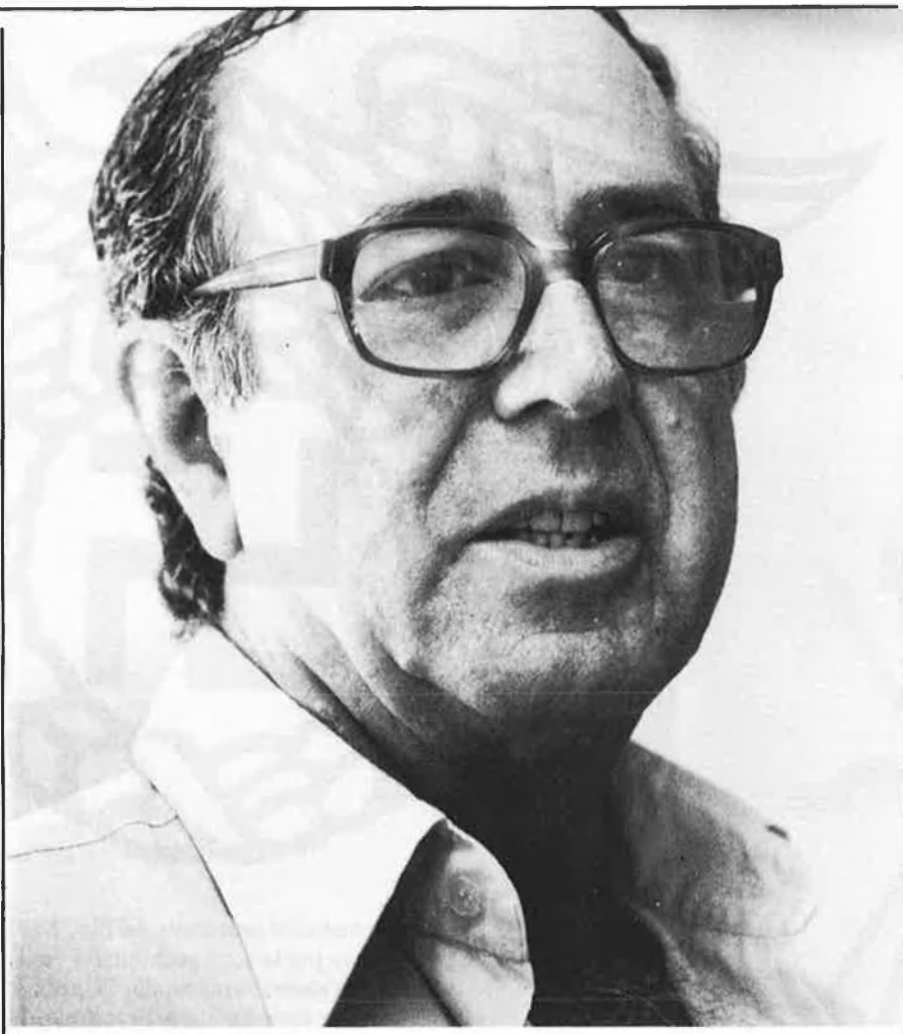
GODELLISTES O 'BLAVERS'

L'anticatalanisme mallorquí s'organitza al voltant de tres miniagrupaments pseudo-culturals. Són els *godellistes* o *blavers* illencs. El seu nom prové del cerclet mallorquinista que durant molt de temps es va expressar als diaris sota el pseudònim de Pep Godella. Aquesta activitat epistolar va ser quasi tots els senyals de vida del petit col·lectiu dialectista i conservador illenc que, amb el temps, va acabar conformant el Centro Cultural Mallorquí, l'Associació Cultural Mossèn Alcover, i Cultura en Llibertat, cap d'elles agrupa el corrent anticatalà de Mallorca ni té prou força suficient com a oposició política.

L'Associació Cultural Mossèn Alcover, ACMA, reuneix els activistes més joves. Els adolescents del petit batalló ultra Orden Negro han penjat els cartells i han repartit pamflets d'ACMA. «A territori balear, llengo balear», ha estat el seu lema principal de propaganda. Fundada el 17 de novembre de 1988, els seus pocs socis es reuneixen a l'avinguda de Sant Ferran, 15, local ultragodellista. Entre les finalitats que aquesta associació declarà per al seu enregistrament, destaca la «recuperació i defensa dels usos i costums que han anat forjant al llarg de la Història la Comunitat Balear, donant-li una identitat pròpia de poble singular». Un missatge autòcton massa neutre que, no obstant això, amaga un agrupament amb connexions violentes.

Violent i acarnissadament anticatalanista és **Jaime Martorell Mir**, un perillós solitari i un cavaller i quixot de l'*Ancien Régime*. Veí del número 13 del carrer de Maria Canals, de Palma, Martorell Mir presideix l'escàs ateneu del Centro Cultural Mallorquí, CCM, un cor de la tercera edat més perifranquista, que, fundat el 6 de febrer de 1979, passa per ser el més antic dels casinos anticatalans de Mallorca.

Amb adreça al carrer del Marqués de la Fuensanta, 6-1er-B, de Palma, la finalitat de l'existència del CCM és «l'estudi, difusió i desenvolupament del mallorquí com a forma de parlar a Mallorca», ...«defensant la idiosincràsia pròpia de les imposicions foranes», i «sense prejudici de l'ús del castellà com a llengua oficial de l'estat». L'apartat de correus és el 1.034 de Mallorca.

Jaime Martorell Mir: el foc l'apassiona.

Ex-combatent de la División Azul, ex-militant, Martorell Mir es va alçar ben prompte contra l'existència de TV3 a Balears. Per a les eleccions generals del 10 de juny de 1987, Martorell publicà un libel, clamant contra la tolerància del govern autonòmic davant del repetidor a Alfàbia de la televisió catalana, cosa, al seu entendre, «completament il·legal». No debades, Martorell ja avisava: «si hi haguera voluntat de rebutjar el catalanisme, el govern balear posaria fora de servei el repetidor». Ell s'encarregaria de fer-ho. Presumptament.

Aficionat al foc, *fan* de la piromania, Martorell està acusat, i és l'únic i principal encartat, en el sumari que se segueix contra l'autor de l'atemptat perpetrat el 23 d'abril de 1989 contra el repetidor de TV3 a Alfàbia, Mallorca, propietat de l'Obra Cultural Balear, OCB, i que va causar pèrdues pròximes als vint milions de pessetes. La prova més forta de la seua implicació (amb la qual ha treballat el ministeri fiscal i l'acusació particular, composta per la Universitat de les Illes, l'OCB i l'empresa que va garantir tècnicament el repetidor, Voltor, SA), és una empremta digital trobada en una llauna de gasolina prop de la caseta del reemissor. Segons perits dels laboratoris de la Guàrdia Civil.

Detingut per aquest cos públic, Martorell es troba en llibertat condicional, després d'haver estat empresonat tres dies i de pagar per a eixir de la cel·la una fiança d'un milió de pessetes. El seu sumari va desaparèixer la primera setmana d'agost passat, i ara el judici pot ajornar-se fins al mes de juny d'enguany. La policia no ha resolt cap investigació i, després de la pèrdua d'aquest expedient judicial —l'únic document que seguia la investigació—, haurà de fer-se una nova reconstrucció del procés des de zero. El passat 30 de

Atemptat contra el repetidor de TV3 a Alfàbia. JUAN CELIA

setembre el Jutjat número 4 de Palma —el sumari TV3 es troba al d'Instrucció núm. 8— va ser assaltat i saquejat, i es van perdre per sempre dos sumaris i nombroses proves contra la delinqüència balear.

El ministeri fiscal ja ha dictat sentència, i demana vuit anys de presó major contra Martorell, per un delicte d'estralls. La sentència podria declarar, no obstant això, una pena molt inferior si qualifica el delicte com a danys i no d'estralls. Aquest no és l'únic cas en què el president del CCM va ser sospitós d'utilitzar els mistos. La policia mallorquina va iniciar investigacions oficials, però mai hi ha iniciat cap acció judicial. Inclús va pensar en ell davant d'un suposat intent d'atemptat contra l'ex-governador civil d'UCD, Jacint Ballester, a començaments dels 80. La llista pot arribar a tres o quatre casos més. Sempre presumptament.

Anticatalanistes no organitzats, però fidels de les cartes al director en la premsa mallorquina contra l'*invasor* català, en són **Antonio Corró** i **Bartolomé Pina.** Ambdós membres del CCM de Martorell. Pina, petit botiguer de joies, va ser candidat per Falange al 29-O-89 com a primer suplent.

NO VIOLENTS INTERVINGUTS

Per últim, «Cultura en Llibertat». També petit cercle *godelliste,* presidit per **Lluís Cerdó Fernández.** No violents, cap relació amb el feixisme i l'ultra illenca, aposten però igualment contra la *pesta de Barcelona.* Fundada el 29 d'abril de 1988, CLL manté seu al carrer de Santa Caterina de Siena, núm. 1, de Palma, i mostra com a raó de ser la consigna «català, no gràcies. Volem es mallorquí». L'associació digué, en legalitzar-se, que lluitava «contra tot tipus d'intervencionisme, manipulació o imposicions culturals... que puguen alçar barreres socials entre els espanyols». A la botiga Difusió 1840 del carrer del Jardí Botànic de Palma, els de CLL donen classes de *mallorquí.*

Cerdó és, doncs, un dialectista, i en carta publicada es desvincula, el 18 de juliol passat, de les aventures violentes i falleres del senyor Jaime Martorell: «no tinc cap relació amb la cremada de la joguina catalanista», comentava referint-se a l'atac contra el repetidor de TV3. I hi afegí: «tampoc combrec amb les idees fanàtiques d'En Martorell i dels seus companyons». Un membre de la seua tertúlia mallorquinista, **Ramón Rodríguez Vinals,** va destacar en la recollida de diners per la fiança de Martorell. Vinals és cap de personal de l'Ajuntament de Calvià, el més ric de l'estat per la seua renda, on cobra més de sis milions anuals. Pertany a l'assesoria Rodríguez Vinals y Asesores, SA, al carrer de Mazagan, 48, de Palma, on manté bufet amb els seus germans.

Ismael L. Belda i Miquel Payeras

OPINIÓ

Article (primer) de les preguntes

Què passa amb els socialistes valencians? ¿Què passa, també, en la política valenciana? Es demanen els militants socialistes, i els altres. S'ho demanen els ciutadans, cosa potser més greu. ¿Hi ha una política valenciana? ¿Hauria d'haver-n'hi, ben mirat, més enllà de les institucions que, sens dubte, existeixen?

Els darrers mesos, amb eleccions de tota mena, no han permès fornir una resposta serena; unes respostes, vaja, a tanta pregunta com ens hem fet i ens podem fer. En els darrers dies, l'escarafall de les declaracions, fins i tot sumàries, en raó jurídica, les destitucions, els canvis, i les, poques, dimissions, encara ens ho posen més difícil, ho enfosqueixen una mica més.

Fuster, quan jo proposava una nova ciutat, a València, admonitori, em digué: "clavegueres, voravies, falles, i traques: això no és Barcelona, ni Madrid". València, una Sueca més gran, i l'antic País Valencià, una província, també més gran que Sòria o Palència. ¿Li donaran, els fets, la raó a Fuster? Tindríem, així, la resposta a una pregunta: la no necessitat d'una política valenciana strictu sensu: amb una bona (bones) sucursal (sucursals) n'hi hauria prou. Val per tots, d'Izquierda Unida/Esquerra Unida, la diluïda presència del CDS (aquests dos, per cert, ¿estan pel dret d'autodeterminació, per la catalanitat de la llengua?, per exemple), per al PP i les seues refundacions, per als nacionalistes (?) del PSPV, etc. I de l'etcètera, n'haurem de parlar més dún dia, també.

El que passa amb aquest món, llunyà i remot per al ciutadà, de la política i els polítics indígenes, reduït a un FalconCrest, té molt a veure amb la quotidianitat. Malgrat tot, ens afecta. Mentre l'autofàgia és la norma, hi ha qui se'n beneficia. Sempre hi ha qui ho fa, ja se sap; d'acord amb els coneguts principis de la física, ja que la massa a repartir és la mateixa, qui deixa passar el torn engrosseix la ració del següent. O el que és el mateix, més barroerament, el pastís és, en principi, per a tots, i algú s'ha menjat la meua/nostra part. ¿A canvi de què?

A canvi de la subalternitat, que permet engolir les deixalles del destí en solitari. Els valencians socialistes o no, no constituïm problema, enllà de les fites territorials de la novíssima Comunitat. Es podria fins i tot enumerar una teoria del corralet: tot el ramat fa costat als grans rabadans, i a canvi, el rabadà valencià fa el que vol, al seu corralet. Tot repartint benediccions i molletes de pa als galls bons, foragitant-ne els galls contestadors: Tots contents. Per al galliner gran, una bassa d'oli; per al petit, alguna escaramussa, una mica de sang sense conseqüències, alguna baixa als pessebres, i tan tranquils.

Esdevé així la unitat dels partits, unanimitat. I de la unanimitat a la soledat de l'adulació, a la fascinació de la soledat aduladora envoltada de prosàpia acadèmica, desarrelada. Per a militants, funcionaris, corifeus, i honrada ciutadania, el temor i la por, amb la condemna certa de la màcula de la fama, la persecució i el silenci: l'ostracisme clàssic sense la seua grandesa. El procés té, a més, autoalimentació, com dèiem fa uns anys. L'adulació substitueix la crítica, el temor del solitari es fa més gran, i les seues reaccions més temibles, per a tos, que som la ciutadania. La confusió entre el partit i el que pense jo no deixa de ser una temptació tan clàssica com sinistra. Confonen els líders la seua opinió amb l'opinió; els assessors esdevenen comparses; els opinadors, bufons. L'ambient, així, esdevé de mareny, de marjal. Jo he pogut escoltar, de primer irritat i sorprès: "la ciénaga, la marisma valenciana". Més tard ho vaig entendre.

Ben còmoda, d'altra banda, per als que ho deien, i, sobretot la practiquen. Les hosts socialistes, i també d'altres, a l'escena espanyola (congressos i tal) solen ser silencioses i d'adhesió indestructible. A dins el corralet en tenen, tantes com volen, de compensacions al silenci i l'obediència.

A tot això: ¿hi ha qui escriga al president (presidents)? Potser, passat el dol de rigor dels dotze mesos que vol la tradició, començaré a formular més preguntes, i fins i tot a contestar-ne alguna. Escriuré al president (presidents).

Ricard Pérez Casado
(Alcalde de València 1979-1988. Dimití. Membre del Comitè Federal del PSOE).

Del pedestal a la presó

Un jove de Juneda, de 22 anys, ha estat detingut com a presumpte «violador de l'eixample» de Lleida. Les víctimes l'han identificat, però els seus coneguts es neguen a creure que ell pugui ser l'autor dels fets.

Miquel Cabús. LLEONARD DELSHAMS

Miquel Cabús, 22 anys, estudiant de Ciències empresarials a la Universitat de l'Opus Dei a Navarra, jugador d'hoquei sobre patins; amb nòvia i, segons els que el coneixen, «un xicot correctíssim i molt bona persona». A més de tot això, des de fa uns dies Miquel Cabús és el sospitós número un de les agressions sexuals que han atemorit la ciutat de Lleida en els últims mesos. Un total de 6, de les 12 víctimes del «violador de l'eixample» l'han reconegut sense dubtar com l'home que les va atacar. J. P., pare d'una de les noies atacades més joves —14 anys— i portaveu de les víctimes, ha dit a EL TEMPS que «les 6 persones que el van reconèixer es van conèixer el dia que es van reunir per fer la identificació» i segons ell, «això desmenteix qualsevol possibilitat d'haver-se posat d'acord prèviament per a trobar qualsevol culpable com a fruit de l'ànim de revenja».

Segons el portaveu de les víctimes, en cap de les agressions es va produir un acte sexual consumat. L'atacant feia primerament el paper d'atracador —parlant sempre espanyol sense accent— i, tot seguit, procedia a grapejar les dones i de vegades les obligava que li fessin una *fellatio*. La frase intimidatòria era sempre la mateixa, segons els diversos testimonis: «Si te mueves o chillas, te mato». Les agressions les duia a terme en els replans de les cases i mai dins l'ascensor, encara que la intimidació hagués començat a l'interior. L'agressor tampoc feia que les víctimes es despullessin ni es despullava ell. Quan finalitzava les vexacions, llançava amb ràbia a terra els diners obtinguts en l'atracament que precedia l'agressió.

L'únic testimoni que ha pogut recollir EL TEMPS de Miquel Cabús és la frase: «No, estic fart de tot». Això és el que va dir al funcionari de Lleida-I que, a petició nostra, li va preguntar si volia concedir una entrevista. L'actitud desafiant de Cabús que mostra la fotografia, la seva reacció en ser reconegut als magatzems i la identificació categòrica per part de sis dones, no són encara proves definitives, però de moment són contrarestades per una mobilització popular a Juneda, poble pròxim a Lleida d'on és originari Miquel Cabús: recollides de firmes, certificats de la universitat i fins i tot un vídeo que pretesament demostrava que un dels dies que es va produir una agressió Miquel jugava un partit a Navarra (23 d'abril). Només falla un petit detall, el dia 23 no es va produir cap agressió, sinó el dia 20 d'aquell mateix mes.

L'alcalde de Juneda, Josep Gelonch, no ha volgut fer declaracions entorn del cas i s'ha limitat a dir que tothom és innocent fins que no es demostri el contrari i que Miquel era «una bellíssima persona». En aquesta línia, Juanjo Santiesteve, entrenador de l'equip d'hoquei Lista azul, on Miquel Cabús va jugar durant dos anys, ha dit: «És molt difícil pensar de Miquel que sigui el culpable».

Fonts de la policia de Pamplona han confirmat a EL TEMPS que en aquests moments s'estan investigant diversos casos d'agressions sexuals produïdes en mesos recents i que presenten una

edicions 62 s/a

ENCALLAT

Charles Williams
Seleccions de la Cua de Palla, 97.
144 pàgs.

Thriller marítim. Un home i una dona són fets presoners per uns gàngsters en un petit vaixell encallat.

EDITORIAL TRES I QUATRE

SOBRE L'HAMADA

Lluís Roda
Poesia 3i4, núm. 61

Llibre guanyador del premi de poesia «Vicent Andrés Estellés» dels XVIII Premis Octubre.

Edicions BROMERA

ELS CORSARIS DE LES BERMUDES

Emilio Salgari
Traducció i notes d'Empar Claramunt
Col. A la lluna de València, 9
232 pàgs. 750 ptes.

Un indòmit corsari és capaç de tot per alliberar el seu amor segrestat.

EDITORIAL EMPÚRIES

CONTES ORIENTALS

Marguerite Yourcenar
Traducció de Marina Folch
Col. Narrativa, 9

Una obra mestra de la gran escriptora francesa.

La Galera

HISTÒRIES HORRIBLES... PERÒ NO TANT!

Christian Poslaniec
Els grumets de mar enllà, 62

Humor negre per a nois i noies de 12 a 13 anys.

curial

L'AMIC DEL VENT

Francesc Lleal
(Fora de col·lecció)

Narració que ens mostra la vida d'un senzill mariner a mitjan segle XIX.

Edicions Proa

TEMPS D'ESBROTAR

Agustí Pons
Els llibres de l'Óssa menor, 153
Pròleg de R. P. Balasch
52 pàgs. 650 ptes.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

SOCIOLINGÜÍSTICA

F. Gimeno i B. Montoya
Biblioteca Lingüística Catalana

sorprenent similitud amb les agressions de Lleida i, tot i que seria prematur afirmar res, la policia treballa amb la hipòtesi que l'agressor pugui haver estat el mateix.

De moment, el jutjat d'instrucció de Lleida ha denegat la petició de llibertat sota fiança per a Miquel Cabús per considerar que «era un perill per al sexe femení». El jove de Juneda ha estat sotmès a tests psiquiàtrics el contingut dels quals no s'ha revelat. Tot i que algun mitjà de comunicació local ha parlat de «doble personalitat», això és ara per ara una pura especulació. El que sembla més cert són les opinions de Miquel Cabús sobre aspectes concrets del seu prometatge; segons han dit diversos amics íntims seus, «Miquel sempre deia que no tocaria mai la seva nòvia fins que no fossin casats». El judici dirà.

Albert Punsola

Narració de M.C. (víctima)

Acabava de deixar els nens a escola i em disposava a entrar a casa quan vaig veure a dins, a l'escala, un noi amb xandall; no em va fer mal efecte perquè es veia correcte i fins i tot inspirava confiança; a més, al mateix edifici hi ha altres nois que estudien a l'INEF i sempre duen roba esportiva. Una vegada dins l'ascensor va dir que anava al tercer —el pis on viuen aquests nois—, cosa que em semblà també normal. Però, en arribar a aquest pis, vaig sentir una navalla gairebé punxant-me; aquell aparentment bon xicot era un atracador i em va demanar cinc-centes pessetes. Quan creia que només era un atracament, em va fer sortir al replà del meu pis, em va fer estirar a terra i, sense desvestir-se ni desvestir-me a mi, es va posar darrere meu i es va masturbar mentre em seguia amenaçant. Abans de marxar va tirar per terra les cinc-centes pessetes que m'havia fet donar. Aquella era l'hora en què arriba el meu marit i, de fet, es va creuar amb ell en baixar.

Com va ser reconegut i posteriorment detingut

J. P., pare d'una noia de 14 anys que va ser atacada pel «violador de l'eixample» explica a EL TEMPS com van identificar el presumpte, per ara, violador, en uns grans magatzems: «Estavem comprant amb la meva dona i la meva filla, quan de sobte, ella, tota nerviosa em digué: «¡pare, pare, és ell!». Jo vaig pensar que no era possible i que el trasbals que l'agressió li havia causat li feia trobar-se l'agressor pertot arreu. Però la meva sorpresa va ser veure que, quan la meva filla se li va acostar, a Miquel Cabús li va canviar l'expressió de la cara en mig segon i va dir a la seva mare i a la seva nòvia, que l'acompanyaven, «marxem, marxem». En aquell moment vaig veure clarament que era el culpable. Vaig deixar aleshores la meva dona i la meva filla als magatzems i vaig seguir-li la pista per Lleida durant dues hores. Finalment, vaig aconseguir anotar la matrícula i al cap de poc la policia l'anava a detenir a casa seva».

OPINIÓ

Nous objectius

La vida dels humans és com la dels pobles, formada per etapes que es vertebren en objectius i que cristal.litzen avanços i retrocessos, rialles i plors. Aquesta vitalitat és l'essència del que fem dia a dia. D'altra banda, aquest ritme s'accelera en la mesura que es recuperen i s'eixamplen els àmbits de llibertat. Recentment Gluksmann escrivia en *Le Monde*, referint-se a per què s'agitaven les societats de l'est d'Europa i assenyalant-ne una raó bàsica: "no volen viure com idiotes". Volen participar del que és la vida creant, gaudint, patint, experimentant la plena consciència que son éssers humans.

Respondre adequadament als nous horitzons que ens planteja la vida personal i col.lectiva exigeix reflexionar-hi, arriscar-se i mantenir el que els clàssics qualificaven de "nobles ambicions". Altrament, quan les persones i els pobles s'abandonen a les inèrcies i deixen d'inventar, és a dir, de proposar-se avanços qualitatius, es manifesta una progressiva baixa de to vital, apareix una creixent grisor que, com una boira, ho envaeix tot i submergeix la societat en una situació insatisfactòria.

Sóc dels que creuen que perquè el conjunt d'un poble gaudeixi plenament de la vida, calen objectius econòmics, socials i culturals i que és d'aquest conjunt renovat de manera permanent que naix el progrés harmònic, que és l'únic capaç de satisfer-nos.

Ara que encetem un nou any, que s'apropa l'inici del segle XXI i que els balanços de la nostra història immediata ens indiquen que ja hem cobert una etapa importantíssima com és la que ha corregut del 1975 a 1990 és, segurament, un moment en què la societat catalana cal que miri preferentment al futur pròxim i reflexioni sobre els objectius que volem que ens caracteritzin en el proper segle.

La història ensenya que cada temps es caracteritza per unes determinades orientacions. Concretament, al Principat, el segle XVIII fou una barreja de derrota —de fet iniciàrem la dependència política— i del que Soldevila en diguè "l'esforç per a esdevenir província"; el XIX fou el de la revolució industrial i la renaixença; el XX ha estat els dels intents d'autogovernar-nos, recordem que la Mancomunitat (1914-1924) i la Generalitat dels anys trenta són els antecedents de l'actual etapa d'autogovern.

A la vista d'aquesta trajectòria, és convenient que ens preguntem: ¿com volem que sigui el segle XXI?.

¿Deixarem que la simple inèrcia de les realitats ens el marqui? ¿Farem allò tan català de triar els objectius menys difícils i negligirem els essencials i, sobretot, abandonarem un projecte de conjunt? ¿Evolucionarem, potser, al que anomeno *model andorrà*, que és el que s'ha caracteritzat només en una visió materialista de la vida?

Crec que és un dels moments en què convè afirmar amb claredat quins són els objectius que volem assolir en el futur que comprèn el segle XXI i crec, també, que els catalans ara ens trobem en unes condicions incomparablement millors que èpoques anteriors per a proposar-nos avanços substàncials.

Però, per a avançar com ens convé, cal la decisió de voler-ho fer i la convicció que el material essencial per a construir un país és el de la sobirania política. Tot el que hi ha de nou i important en la nostra societat deriva del fet que després de tres segles de dependència política, novament posseïm cotes d'autogovern; sense aquest, no hi ha res possible i òbviament, si ens proposem avançar, cal que n'augmentem la disponibilitat.

L'època que s'acosta serà al conjunt d'Europa més favorable a tots els pobles que l'integren, cal aprofitar-ho i elaborar un nou projecte que signifiqui un avanç com el que representava ara fa un segle el de les Bases de Manresa. Ara en som lluny, sortosament hem superat les seves expectatives, però les *noves ambicions* que el generaven, aquestes són ben vives en nosaltres i és des d'elles que cal fer el projecte de la Catalunya del segle XXI.

Joaquim Ferrer
(Portaveu del Grup Parlamentari de Convergència i Unió al Senat).

Dalt, Francesc Gordo; baix, Vidal Quadras.

Miquel Alberola

CAFÈ DEL TEMPS

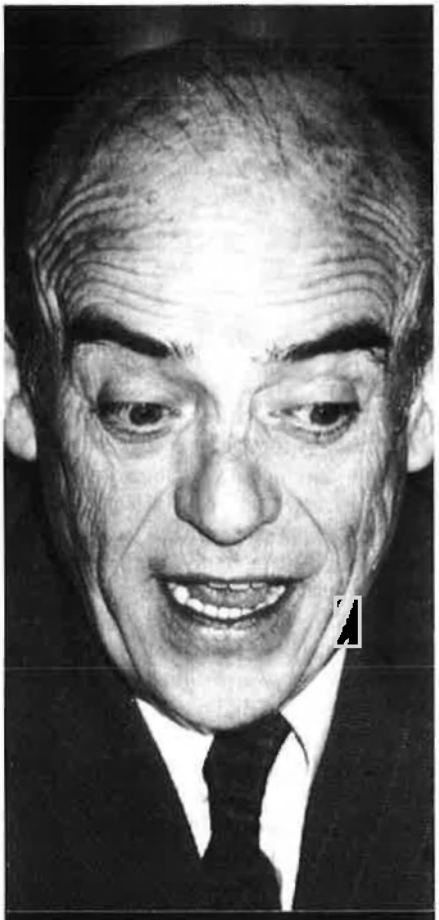
'Rien ne va plus'

La cosa és que el president de Casinos de Catalunya i de l'empresa adjudicatària de les loteries de la Generalitat, **Artur Suqué**, ha estat acusat per **Jaime Sentís**, accionista i ex-director financer del mateix negoci, d'haver-se apropiat de 2.086 milions, 598 dels quals van estar desviats a les arques de Convergència Democràtica de Catalunya, a les mans de l'ex-comissari de Protecció Ciutadana, **Francesc Gordo**, i d'un modest funcionari, **Albert Serra**. Una bomba.

Per contra, l'empresa que presideix Artur Suqué, a través d'un comunicat de premsa, denuncia que no es tracta sinó d'una maniobra de Sentís, a fi d'avançar-se a les possibles conseqüències que sobre ell tindrien les accions que la societat va interposar en un jutjat de guàrdia. Segons la societat, Sentís va posar tota classe d'inconvenients a una auditoria comptable i, com que no la va poder paralitzar, va dimitir del seu càrrec i va fer desaparèixer una sèrie de documents crucials per a saber que la quantitat de pessetes que ell assegura que estan en les arques de Convergència ha anat a parar a les seues butxaques. Una altra bomba.

De fet, ens hem habituat a tant de bombardeig d'aquest signe que les corrupteles no ens impacten com ens havien d'impactar. Els representants de la cosa pública fa la impressió que han esgotat les vies de discussió tradicional i han optat per les maneres de la màfia per tal d'ajustar les seues desavinences. Assistim, setmana sí setmana no, a magnífics escàndols financers que, fetes les investigacions pertinents, no acaben de quedar en res. ¿Què ha quedat en clar del cas Banca Catalana? ¿Què va passar amb les acusacions contra l'ex-alcalde de València, **Ricard Pérez Casado**? ¿En què quedarà l'afer de l'ex-conseller d'Obres Públiques de la Generalitat valenciana, **Rafael Blasco**? ¿O el de **Juan Guerra**, el germà del vice-president del govern central?

L'única cosa certa d'aquestes operacions és que el sistema democràtic, contràriament a les al.legacions dels que les posen en òrbita, es desacredita a una velocitat que despentina. Ja seria hora que la legislació buscara unes fórmules per apartar de la vida pública aquells que, amb intencions partidistes, destrueixen no només el futur dels innocents sinó també el del sistema.

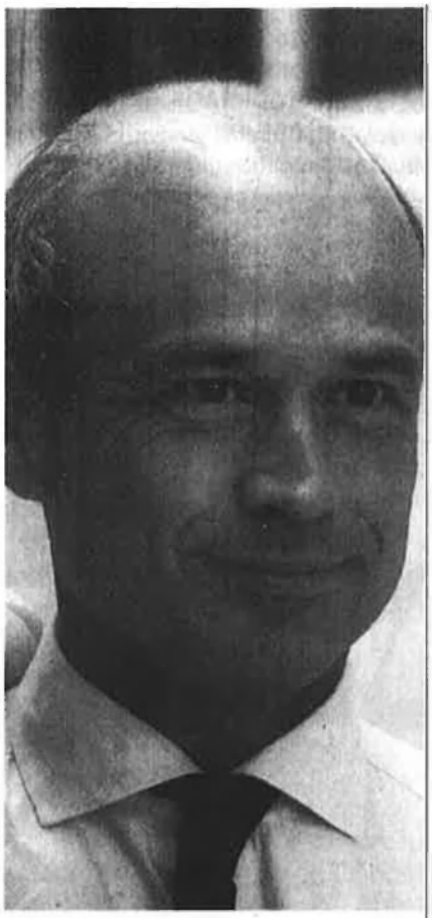

De Sant Jaume a Sant Joan Despí

Si fem cas a una sèrie de rumors que posen en circulació persones d'un crèdit indiscutible, la Presidència de la Generalitat catalana ha previst una revolució radical en TV3. Tan radical que afectaria d'una miqueta més amunt de les telefonistes fins a l'estaf directiu. Perquè ens fem al concepte, la cosa seria com agarrar un equip que funciona, el de Catalunya Ràdio per exemple, i clavar-lo a fer TV3. Els motius que podien desencadenar aquest correctiu prenen forma en la pèrdua abismal d'audiència que, d'un temps ací, afecta la programació que s'elabora des dels estudis de Sant Joan Despí.

Es cert que els equips es deterioren, i no és menys cert que TVE, davant la irrupció dels canals privats, ha millorat la seua oferta i la del centre de Sant Cugat, recuperant-se d'aquesta

Dalt, Joan Granados; baix, Enric Canals.

manera un percentatge de curiosos que li ve de TV3. Un poc de memòria seria suficient per a saber que els que són *responsables* del desinterès d'ara per part dels televidents, són els mateixos, llevat d'**Enric Canals** –substituït per **Jaume Ferrús** a causa d'un assumpte de cupletistes–, que en un altre moment es van captar importants índexs d'audiència pel seu treball.

Com que la cosa de les televisions públiques és tan important com sembla per als partits de majoria, hem de pensar que si TV3 ha variat de continguts és perquè les directrius de la Presidència eren aquestes. No s'entén, per tant, –o s'entén però no es comprén– que hagen de pagar la factura els qui no han fet sinó executar les prescripcions facultatives de la part de la plaça de Sant Jaume que és vigilida per mossos d'esquadra. Una contraordre, posem per cas, hauria simplificat els esforços, però seria com assumir alguna equivocació.

La hipotenusa del nacionalisme

El president –president, perquè ja ha desplaçat **Antoni Fernández Díaz**– del grup parlamentari popular del Parlament de Catalunya, **Aleix *P*idal-Quadras**, eminent figura del Paral.lel antinacionalista que porta dins, ha publicat obra nova sobre el tema que no el deixa dormir. Cosa d'un article que, per raons d'espai, m'és impossible reproduir però no difícil de glossar per pur esport.

*P*idal ha volgut cridar l'atenció sobre el caràcter "profundament antiestètic del nacionalisme". I a través d'operacions físiques i matemàtiques, sumant coordenades i equacions, ens ha fet veure, no exempt d'empirisme, que "el nacionalisme és geomètricament insatisfactori". Tal circumstància incideix, d'una manera determinant, en les frustracions de les societats regides per signes antiestètics, ja que no faciliten, precisament, "avançar col.lectivament, dia a dia –les comes, igual que la traducció, són meues–, per la senda de la intel.ligència i de l'elegància espiritual".

Guai, ¿no? Si per una d'aquelles, tot atac al nacionalisme es propina des d'un altre nacionalisme de distinta dimensió i interès, d'un altre nacionalisme que no tolera més que subnacionalismes, l'autor d'aquest punt de ganxo assagístic té més mèrit que no aparenta. Si per mi passara, el proposaria per al *Premio Holanda para Jóvenes IInventores*.

El molt honorable humor

El *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* (DOGV) ha publicat recentment les destitucions dels directors generals de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, **Enric Cuñat** i **Enric Soriano**, relevats dels seus càrrecs per motiu de l'homologació de criteris que el president **Lerma** ha efectuat sobre els que no comparteixen la seua visió de les coses.

Convé destacar que els interfectes van saber el dia abans que anaven a ser destituïts, i el DOGV, en canvi, a la manera de *La Codorniz*, publica que els ex-directors van cessar "a petició pròpia".

LA SETMANA

Alcaldes contra Vandellòs I

Els alcaldes de l'Ametlla de Mar, Pratdip i Montroig del Camp, Pere Margalef, Josep Fortuny i Josep Maria Aragonés respectivament, han assegurat que estan disposats a utilitzar totes les «armes» que tenen al seu abast per a impedir que Vandellòs I torni a funcionar. Concretament, Pere Margalef ha manifestat que «si a Romania, per defensar la llibertat s'ha arribat a l'extrem on s'ha arribat, ¿on arribarem nosaltres per defensar les nostres vides?».

Els tres alcaldes esmentats han expressat la desconfiança respecte al Consell de Seguretat Nuclear (CSN) perquè no ha complert els compromisos que va signar el 6 d'octubre de 1987 amb representants de la Generalitat i de l'administració central per afrontar les mancances que té el Pla d'Emergència Nuclear per a la província de Tarragona (PENTA). A més, han retret al CSN la tolerància que ha tingut amb la manca de mesures de seguretat que ha demostrat Vandellòs I durant el funcionament fins el passat 19 d'octubre, dia de l'incendi a la turbina. En aquest sentit, als alcaldes han anunciat que demanaran al CSN i al Ministeri d'Indústria i Energia responsabilitats per permetre que Vandellòs I torni a funcionar, incomplint els condicionaments del permís d'explotació definitiu atorgat el 29 d'abril de 1982 i les modificacions de l'any 1986.

Al mateix temps, els tres alcaldes han confirmat que donada la poca informació que han rebut respecte a les dades referides als mesuraments radiològics efectuats entre el 18 i el 26 d'octubre de l'any passat, els municipis de l'Ametlla de Mar, Pratdip i Mont-roig del Camp es proveiran de sistemes de mesurament tècnics radiològics.

Finalment, els tres alcaldes han fet una crida als sectors econòmics com són el turisme, l'hostaleria, la construcció i el comerç de l'àrea d'influència de Vandellòs perquè es declarin en contra de la reobertura del grup nuclear I d'aquesta localitat, ja que consideren que «el progrés econòmic dels nostres pobles passa per la defensa aferrissada del tancament de Vandellòs I i també, perquè «pensem que el turisme vol l'esmentat tancament i així interpretem la seva voluntat».

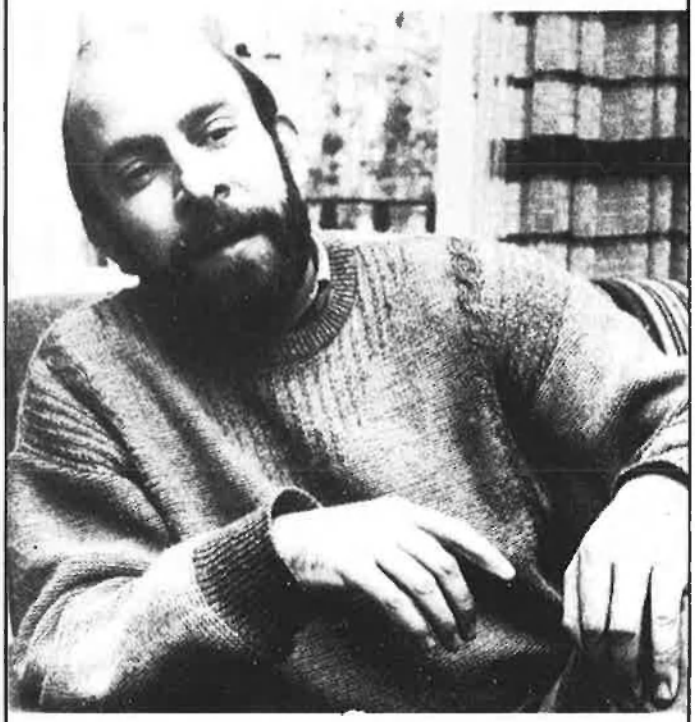
Cinta S. Bellmunt

Nou procés a L'independentisme

Quan són més de deu els processos pendents contra independentistes catalans, que, com en el cas de Núria Cadenas, detinguda el setembre de 1988, estan empresonats de fa més d'un any sense que s'haja fixat la data del judici, ara s'obre un nou contenciós. Es tracta del procés contra Josep Guia, Pau Carabal i Francesc Navarro, acusats els dos primers de «desordres públics» i el tercer d'«ultratge a la bandera».

Els fets ara perseguits ocorregueren al final de la manifestació convocada per Acció Cultural del País Valencià a continuació de l'Aplec del 25 d'Abril a Gandia, on van ser detinguts Francesc Navarro i Pau Carabal, els quals van ser posats en llibertat aquella mateixa nit.

A hores d'ara, set anys després dels fets de Gandia, qualificats en aquell moment per la premsa com «incidents de poca importància», la petició del fiscal és absolutament desproporcionada: sis anys i un dia de presó menor per a Francesc Navarro, que ni tan sols arribà a tocar la bandera espanyola del balcó de l'Ajuntament; dos anys de presó menor per a Pau Carabal, per haver exigit la llibertat del company detingut i dos anys de presó menor per a Josep Guia que, sense haver estat detingut ni inculpat per ningú en aquells moments, figura en el procés com a conseqüència de les acusacions posteriors fetes per la policia.

Josep Guia.

Inicialment, quan es va reobrir el cas, l'any 1987, també hi figurava Pere Mayor com a processat, però al cap d'alguns mesos va quedar lliure de qualsevol càrrec atesa la seua condició de diputat autonòmic. L'inici de les diligències l'any 1987 va ser motivat per l'arribada a Gandia d'un nou jutge, de tarannà, sembla, menys liberal que l'anterior, que posà de manifest que els dictàmens de la justícia espanyola sovint estan condicionats per la ideologia del magistrat responsable, tal i com es va posar de manifest amb les diferents sentències contra la política lingüística de la Universitat de València.

Agustí Cerdà

La sorpresa de Jordà

L'assumpte de les contractacions d'obres i construccions a les terres d'Alacant comença a esguitar molta gent i a donar més d'una sorpresa. Cal recordar que, quan la premsa va donar a conèixer la implicació de l'alcaldessa de Calp, Violeta Rivera, en la declaració de zona urbanitzable Les Salines, ella només va poder declarar: «encara no he tingut temps de llegir els diaris». Ara, el màxim responsable de la Conselleria d'Obres Públiques i Urbanisme de la Generalitat a Alacant, Juan Antonio Jordà, també s'ha mostrat sorprès davant el fluix d'informació que el relaciona amb una sèrie de

contractacions d'obres a empreses privades. Jordà, que ha declarat que no entén com petits assumptes administratius es fan públics, ha mostrat preocupació pel cas, no negant la seua doble activitat de funcionari i contractista d'obres. Per a defensar el paquet d'acusacions, Jordà ha assenyalat que els seus superiors tenien coneixement en tot moment de les activitats que ell realitzava i no acaba d'entendre per què el seu càrrec és incompatible amb les altres activitats.

Mentre, el Col·legi d'Arquitectes d'Alacant continua obrint investigacions per les possibles irregularitats dels funcionaris de la Conselleria d'Obres Públiques a Alacant i tot fa pensar que més d'un pot ser objecte d'acusació. També a Calp el grup popular amb representació en la corporació municipal ha donat pas, amb la dimissió en bloc, a una crisi municipal que, de segur, dificultarà la gestió de Violeta Rivera. La província d'Alacant serveix una altra vegada de plataforma per a descobrir el costum tan arrelat conegut per especulació immobiliària.

Salvador Enguix

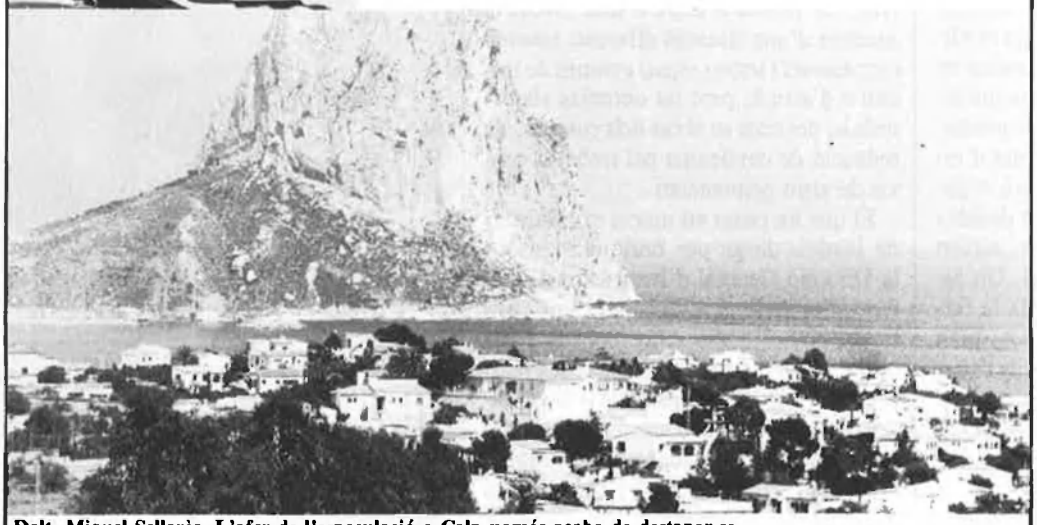
No a l'Expo 92

Sembla que el tema de l'Expo'92 no acaba de definir-se en cap sentit. Ara, el president del govern balear, Gabriel Canellas, s'ha decidit a encapçalar tot el moviment de Comunitats autonòmes que ja s'han manifestat en contra d'assistir a l'Expo si el Govern central no finança els pavellons. Canellas pensa convocar totes les comunitats que tenguin el mateix problema que Balears per veure si es pot adoptar algun tipus de postura conjunta.

Canellas ha dit que el govern central «no té voluntat de solucionar el problema» i que, per tant, es ratifica en l'opinió i voluntat que la Comunitat Balear no sigui present a l'Expo'92. D'altra banda, la possibilitat —a vegades contemplada per alguns— que els empresaris, a través de la CAEB (Confederació d'Associacions Empresarials de Balears) financiassin el pavelló, no acaben de quallar i més aviat sembla tot el contrari, ja que el mateix president Canellas ha dit: «crec, per les declaracions d'alguns empresaris, que no estan molt disposats a gastar-se tants doblers».

Realment, la situació no dóna peu a tenir cap esperança que la Comunitat de les Illes Balears sigui present a l'Expo'92, sobretot tenint en compte les relacions existents entre Felipe González i Gabriel Canellas. Relacions que es limiten a la ignorància mútua. Com a dada il·lustrativa es pot ressenyar que el dia de Nadal de 1989 es compliren 1.300 dies des que Canellas sol·licità una entrevista amb González i, de moment, no ha rebut cap resposta. Dins d'aquestes *especials* relacions i enfrontament pel tema de l'Expo'92, sembla clar que les possibilitats d'assistència de la Comunitat de Balears a la Fira Internacional de Sevilla són més aviat escasses.

Miquel Payeras

Dalt, Miquel Sellarès. L'afer de l'especulació a Calp només acaba de destapar-se.

L'expulsió de Sellarès

Miquel Sellarès, destacat militant i un dels fundadors de Convergència Democràtica de Catalunya, va ser expulsat d'aquest partit per decisió unànime del Comitè executiu. Segons fonts de CDC, aquesta expulsió s'ha produït per «acusacions greus sense fonament contra persones del partit».

Les acusacions eren contra el conseller d'Economia de la Generalitat, Macià Alavedra, i contra el secretari general de la presidència, Lluís Prenafeta; Sellarès va insinuar que tots dos utilitzaven els càrrecs públics en benefici personal. Miquel Sellarès tenia ja un expedient obert des del passat 27 de novembre i l'expulsió del partit no ha estat res més que la culminació d'un procés. L'ex-membre de CDC havia mantingut posicions molt crítiques respecte a Convergència, de vegades similars a les que es fan des de fora del partit, com la del «doble llenguatge».

En un principi Sellarès va declarar que estava satisfet de l'expulsió a causa, segons ell, «d'haver trencat el silenci que el sector dels negocis de CDC imposa». De tota manera, Sellarès ha presentat després un recurs contra la expulsió en el qual demana que es declarin nul·les les actuacions que s'han seguit en el seu expedient disciplinari i que s'ordeni l'arxiu definitiu d'aquest.

Miquel Sellarès va ocupar el càrrec de director general de seguretat el 1983, càrrec del qual fou destituït pel president Pujol. Anteriorment, el 1980, Sellarès havia abandonat la direcció del partit per discrepàncies polítiques.

Albert Punsola

Manuel Muñoz
DES D'EL RETIRO

Entre la vida i la mort

És cert que això és una part del seu treball, però no és gens desitjable el dilema en què es troba el director general d'Institucions Penitenciàries i expresident de la Diputació Provincial de València, Antoni Asunción, Toni per als amics.

Una bona part dels presos dels Grups de Resistència Antifeixista Primer d'Octubre (GRAPO) mantenen una vaga de fam en contra de la dispersió que pot culminar fàcilment amb la mort d'alguns d'ells. Diverses associacions han demanat que el govern —més concretament el Ministeri de Justícia i la Direcció General de Toni Asunción— accepten, encara que siga en part, allò que demanen els presos. Ara mateix, és a dir, en el moment d'escriure aquestes ratlles, el Ministeri, el govern, la Direcció General, estan decidits a mantenir el criteri de no cedir, siguen quines siguen les conseqüències. Un assumpte bastant lleig que recorda la ferma postura de Margaret Thatcher, quan van acabar morint alguns presos de l'IRA el 1981. Un assumpte que s'ha complicat amb les decisions dels jutges, d'alguns jutges, contra l'alimentació intravenosa dels que volen mantenir la vaga de fam.

El més curiós del cas és que la dispersió dels *grapos* ha vingut donada com a conseqüència lògica d'una política del govern de Felipe González adreçada concretament als presos d'ETA per tal d'aconseguir, mitjançant la dispersió i el tractament penitenciari individualitzat, la *reinserció* d'una part d'aquests i el trencament de la disciplina del grup terrorista basc sobre el conjunt dels seus presos.

Pel que fa als presos d'ETA sembla que aquesta política ha tingut èxit. Fins al punt que una vaga de fam recomanada per ETA i per les Gestores pro- Amnistia va haver de ser desconvocada després que es comprovara que només era seguida per un 60% dels presos de l'organització.

El govern pretén, amb la dispersió i el tractament individualitzat dels presos d'ETA, no fer cap diferència entre els *polítics* i els *comuns,* amb el criteri que tota la delinqüència ha de tenir el mateix tractament penitenciari. Això, que pot ser discutible, i ho esbrinaré una mica més endavant, ha trencat a hores d'ara amb una tradició que es mantenia des del franquisme en el sentit de donar un tractament diferent als terroristes i a la resta de la població penitenciària, és a dir, els *comuns.* Així, els presos d'ETA o dels GRAPO gaudien d'una situació diferent: estaven concentrats i tenien espais comuns de treball o d'estudi, però no obtenien els beneficis, normals en el cas dels *comuns,* de reducció de condemna pel treball i canvis de grau penitenciari.

El que ha posat en marxa el Ministeri de Justícia dirigit per Enrique Múgica i la Direcció General d'Institucions Penitenciàries de Toni Asunción és una política d'homologació entre *polítics* i *comuns.* El raonament bàsic és el següent: el crim —siga o no organitzat— no té diferències. Qualsevol condemnat té el mateix estatus i les mateixes possibilitats. Qualsevol terrorista que vulga acollir-se a la reducció de condemna i a la progressió de grau pot fer-ho com si es tractara de qualsevol altre condemnat. Desapareixen, doncs, els privilegis especials per als *polítics,* que els permetien, d'altra banda, una major facilitat per a mantenir-se com un conjunt tancat i fidel a les consignes de les seues organitzacions: ETA i GRAPO. En un estat de Dret no hi ha presos polítics; qui no accepta la via democràtica per a manifestar la discrepància i practica la violència és tractat com el que és, un delinqüent *comú.*

Aquest criteri, aplicat en un moment de *guerra freda* entre el govern i ETA cap a una possile eixida negociada de la situació de violència, sembla que ha donat im-

Enrique Múgica.

Adolfo Suárez.

portants resultats pel que fa a una bona part dels membres d'aquesta organització terrorista empresonats. I, fins i tot, també en algun cas aïllat de membre dels GRAPO. La pedra en el camí ha estat el fanatisme —o la ferma convicció ideològica, segons es considere— de la majoria dels presos d'aquesta organització que, pel que mostren els darrers atemptats, està, com sempre fins ara, menys desarticulada del que el govern diu.

D'aquesta manera, el criteri aplicat amb clara intenció als presos d'ETA, al final presenta les més importants complicacions i dificultats en un sector afectat per aquest criteri marginalment: els presos dels GRAPO. I la raó de la ferma posició del govern, que no vol cedir davant les reivindicacions dels *grapos,* és que si ho fera perdria l'autoritat per a mantenir la dispersió i el tractament de *comuns* només per als presos d'ETA. Tot això vol dir que l'eixida del conflicte és difícil per impossibilitat teòrica, i que és fàcil que en pocs dies hi haja morts per vaga de fam.

Autodeterminació a la basca

Mentre en les presons la vida —i la mort— juguen aquest obstinat *tour de force,* fora continua una llarga polèmica sobre el dret d'autodeterminació dels pobles. L'últim episodi quan escric aquests fulls és l'amenaça dels socialistes de trencar el pacte de govern que tenen amb el Partit Nacionalista Basc de Xabier Arzallus a Euskadi si aquest no accepta explícitament el marc legal de la Constitució i l'Estatut d'Autonomia. Sembla que hi haurà acord i fins i tot que els socialistes donaran suport a un acord sobre autodeterminació amb el PNB i Euskadiko Ezkerra.

Siga com siga, és cert que tant la Constitució com els estatuts d'autonomia han deixat en el camp de la indefinició assumptes delicats com aquest, i que això que s'anomena l'Espanya de les autonomies té un marc legal confús per a poder configurar un conjunt administratiu mínimament homogeni. Un indicatiu pot ser l'enquesta que ha publicat fa uns dies el diari madrileny *El Mundo,* segons la qual un 57,3% dels bascos i quasi un 50% dels catalans estan a favor de reformar la Constitució. Cal afegir que, segons la mateixa enquesta, el 61,8% dels catalans i el 53,8% dels bascos són favorables a exercir el dret d'autodeterminació. Aquestes dades, que sens dubte parlen d'un estat d'opinió majoritari al Principat i a Euskadi, que no desitja majoritàriament la independència política però que rebutja fermament el centralisme, haurien de ser motiu de reflexió per al govern de Felipe González.

Morir en pau

La vaga de fam dels presos dels GRAPO està en aquests moments entre la vida i la mort i amenaça amb l'ombra de cadàvers reals la política penitenciària de Múgica i Asunción. Els bascos, amb el joc de l'autodeterminació, es juguen la vida o la mort del pacte de govern PNB-PSOE, i Adolfo Suàrez, duc de Cebreros i president del govern en la —darrera— Restauració està entre la vida i la mort política en els preparatius del congrés del CDS. Al mateix temps, la mort d'un gran poeta en castellà, Jaime Gil de Biedma, és objecte de groga especulació sobre la sida i la seua vida eròtica per part d'alguns diaris, com *El Mundo.* És una trista realitat que entela el dret a morir en pau dels ciutadans, tot i que siguen poetes.

Els periodistes que s'esforçen a informar d'aquestes coses podrien emprar millor les seues energies a aclarir els foscos negocis de Juan Guerra, que amenacen d'esguitar el seu germà i vice-president del govern, Alfonso Guerra, o l'afer que ara com ara ha acabat amb la destitució del conseller d'Obres Públiques de la Generalitat valenciana, Rafael Blasco.

INTERNACIONAL

La revolta nacionalista sacseja la perestroika

L'URSS limita amb les seues nacions

A l'URSS, els independentistes estan posant Gorbatxov contra les cordes. Lituània i Letònia són els últims escenaris de la revolta nacionalista.

Dijous passat el tediós telenotícies soviètic va canviar de format. Els estorats espectadors van veure que de sobte es reduïa el seu temps, que s'imprimia agilitat als reportatges i que el presentador deixava de ser el d'abans i deixava de ser com abans. La taula buida, dos micròfons, un paper a la mà i un mural amb el Kremlin al darrere eren la identificació del programa. A partir de dijous el presentador era un altre, era gras, portava lleugerament descordada la jaqueta, la corbata torta, ja mirava sempre a la càmera i el decorat era més modern. Les lletres de l'antiga capçalera *Bremia* (això sí que no ha canviat) decoraven un angle de la pantalla i al darrere del presentador es veia el control d'imatge. (Per explicar-ho ràpidament, es tractava d'una presentació molt semblant a la que usa *Gol a Gol,* en el programa dels diumenges de TV3).

Les dues primeres notícies del nou informatiu van marcar la tònica de com ha estat la setmana moscovita. Primer Mikhaïl Gorbatxov passejant pels carrers de Vílnius, la capital de Lituània, xarrant —discutint, més ben dit— amb ciutadans que li deien, sense embuts, que volien separar-se de l'URSS. La segona notícia va ser la destrucció de la frontera entre Moldàvia i Romania. Destrucció feta pel servei de fronteres del KGB. La importància, doncs, a allò que se n'ha dit la revolta nacional.

Podia haver-se fer més si el *Bremia* haguera volgut posar atenció —que no ho féu— a la crisi de l'Azerbaidjan (on també es destruí la frontera, però a mans de militants nacionalistes) o de Geòrgia (on el conflicte amb els ossets derivà en manifestacions independentistes) o a l'Artxag (allò que els russos en diuen Nagorno-Karabakh), on continuà la guerra oberta entre armenis i àzeris.

PRIMER ESCENARI: AZERBAIDJAN

Quan es tanquen aquestes planes, les dues crisis principals d'aquesta llarga setmana nacionalista vénen de lluny. Són la de l'Azerbaidjan i la de Lituània. En el primer grup, militants nacionalistes reivindicaren la unitat entre els dos azerbaidjans, el que ara forma part de la Unió Soviètica i el que ara forma part de l'Iran. Ho feren assaltant els llocs de frontera i destruint les tanques de filferro. En alguns llocs hi hagué concentracions en la plaça pública on els més agosarats cremaren els seus documents d'identitat soviètics. Els documents —rojos, més semblants als passaports que als carnets occidentals i ara amb la cara de Lenin en la primera pàgina— eren incinerats entre crits d'«Al·là és gran», banderes tricolors amb la mitja lluna i intensos aplaudiments.

Per a complicar més l'afer, els principals incidents tingueren lloc al Nakhitxevan. El Nakhitxevan és una entitat territorial autònoma, amb categoria de república, pertanyent a l'Azerbaidjan però separada d'aquest per la república armènia. La població és majoritàriament àzeri, però el seu territori és reivindicat pels armenis com a propi. A Erevan la crisi es va viure, per això, amb una especial intensitat.

¿I què reclamaven els àzeris? Simplement poder viatjar a l'altre Azerbaidjan. Ho feien basant-se en la caiguda del mur de Berlín i en la possibilitat que tenen els esquimals soviètics de viatjar per tot l'Àrtic (inclosa Alaska) sense haver d'ensenyar passaport. I no sabien que els moldaus anaven a aconseguir que la frontera que separava aquesta

república soviètica de la resta de Romania seria desmantellada ràpidament. Però aquests precedents no eren gran cosa a la vista de la particular situació geopolítica dels àzeris: l'altra meitat és a l'Iran. I el fantasma de l'integrisme islàmic esglaia els cors moscovites molt més que qualsevol altra.

Per tant no n'hi havia prou explicant que les dues províncies del nord de l'Iran que tenen per capital Tabriz són també àzeris i no perses. Ni argumentant els molts anys d'història comuna o la realitat nacional compartida. Desmuntar fronteres amb el règim de Teheran no és el mateix —com s'ha demostrat— que desmuntar-les amb Romania. La por és infinitament superior. I el futur, una incògnita.

SEGON ESCENARI: LITUÀNIA

A l'altra banda de l'URSS, mentrestant, Gorbatxov lliurava amb els lituans la batalla més difícil. Lituània és un país petit (65.200 Km2), amb menys de quatre milions d'habitants, dels quals només un 20% no són lituans —sinó, sobretot, russos i polonesos—. De les tres repúbliques bàltiques és la que té menys russos.

Els lituans, a més, són la població més estudiosa de l'URSS.

Un altre factor diferenciador és la cultura diària, organitzada amb milers d'organitzacions culturals i folklòriques, generalment de caire nacionalista. Un altre, el fet de rebre les emissions de la televisió sueca; i un altre, el fet de ser l'única república de l'URSS amb majoria catòlica.

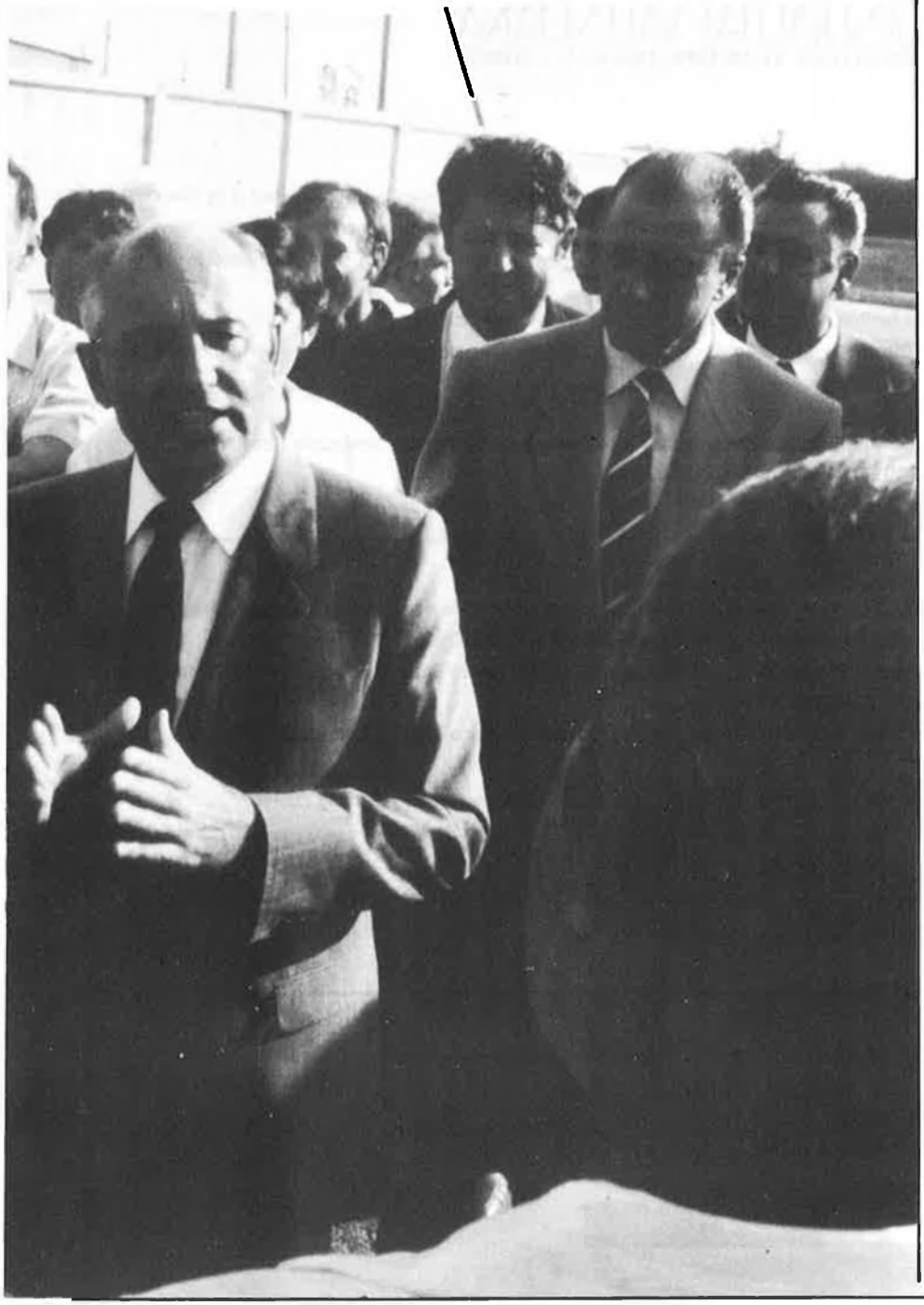
A Lituània anà Gorbatxov per intentar frenar una decisió del partit comunista segons la qual aquest se separaria del PCUS. Una proposició que alarmà molt les muralles moscovites.

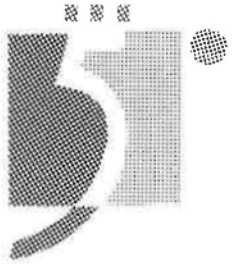
I a Lituània Gorbatxov es troba centenars de milers de persones concentrades a la plaça de la catedral, brandant banderes nacionals i fent quinze minuts de silenci, sota la pluja i enmig del fred. A aquest acte, convocat pel Front Popular lituà, el Sajudis, Gorbatxov estava convidat a assistir-hi. Però no hi anà. Malgrat això, les pancartes i els discursos foren ben clars: Lituània vol ser independent i no vol compromisos a mig camí.

Se sap poca cosa de les tenses reunions que Gorbatxov mantingué amb els membres del partit, però l'explicació que li degueren donar és clara: el Sajudis va guanyar les eleccions legislatives del passat març en una majoria aclaparadora de les circumscripcions lituanes. El dissabte 24 de febrer hi ha eleccions al Parlament de la República i tot fa preveure que el Sajudis repetirà la victòria, si no és que... si no és que el Partit Comunista lituà (que dóna suport, en bona part, al Sajudis, i que té líders enormement populars) trenca clarament amb Moscou i apareix com una alternativa tan nacionalista com ho és el Sajudis. L'elecció no és fàcil. Si no s'accepta aquesta desvinculació, Lituània serà la primera república soviètica a ser governada per no comunistes. I si s'accepta, Lituània serà la primera república soviètica on el totpoderós PCUS no existirà.

Per acabar-ho de complicar, Letònia, divendres passat, aprovà dues resolucions que abolien el paper dirigent del partit i permetien el pluripartidisme. Exactament per ací començà Lituània.

Vicent Partal

1 4 9 0 - 1 9 9 0

QUINTO CENTENARIO CIUDAD DE ALICANTE

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

MÚSICA I DANSA

19 GENER	• VICTORIA DE LOS ÁNGELES, recital. Piano: Manuel Garcia Morante.
21 GENER	• ORQUESTRA NACIONAL DE L'URSS. Direcció: Igor Golovchin. (Simfonia n.° 7 de Prokofiev. Simfonia n.° 3 de Txaikovski).
23 GENER	• ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA. Director: Manuel Galduf. (Simfonia n.° 5 de Brückner).
26 I 27 GENER	• BALLET TEATRE LÍRIC NACIONAL DE LA SARSUELA. Direcció: Maya Plisetskaya (URSS). (Amb l'actuació extraordinària de Maya Plisetskaya).
3 FEBRER	• THOMAS QUASTHOFF: Baix barítON. Piano: Peter Mueller. (Viatge d'Hivern de Schubert).
5 FEBRER	• VIRTUOSOS DE MOSCOU. Director: Vladimir Spivakov. (Concert per a oboè i orquestra-Bach). (Suite per a orquestra-Bach). (Simfonia n.° 5 Schubert).
7 FEBRER	• EL MINISTERI DE LES VEUS BÚLGARES (Cor).
22 FEBRER	• ORQUESTRA DE CAMBRA DE CADAQUÈS. Director: Edmon Colomer. (Obres de Rossini, Schönberg i Beethoven).
19 MARÇ	• RENATA SCOTTO amb l'ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA.
2 ABRIL	• «LA CHAPELLE ROYAL» (motets de Fauré).

«PERFILS»

La personalitat de l'autor, intèrpret o personatge de diversos espectacles composen el tema central d'un cicle teatral que desenvoluparem al llarg de tot l'any, i que hem titulat «PERFILS»

FEBRER

- Enriqueta Carballeira en: «MADAME BOVARY SÓC JO», de Gustave Flaubert. Adaptació de Cario Frabetti. Una producció del CENTRE DRAMÀTIC NACIONAL. Direcció: Carlos Creus.
- Carmen Elías i Eusebio Poncela en: «L'HOME DEL DESTÍ», de Bernard Shaw. Una producció del Teatre Espanyol de Madrid. Direcció: Maria Ruiz.
- Ma. Paz Ballesteros en: «MISHIMA» Amor i mort. Versió: Luis Federico Viudes. Direcció: José Blanco Gil.

MARÇ

- Gemma Cuervo en: «TRES IDIOTES ESPANYOLES», de Lidia Falcón. Direcció: Gemma Cuervo.

ABRIL

- Núria Espert en: «MAQUILLATGE», d'Incué.

«CINE»

- CICLE: «LA CIUTAT I EL CINE».

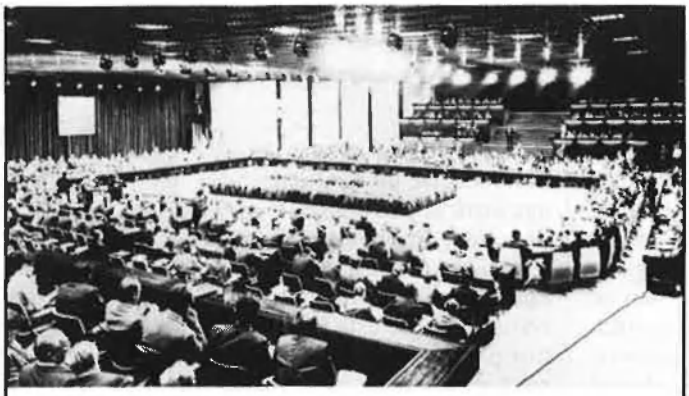
«TEATRE»

FEBRER	• ENCONTRE INTERNACIONAL DE TEATRE UNIVERSITARI (Bèlgica, Portugal, Marroc i Espanya).
MARÇ	• ELS JOGLARS. «COLUMBI LAPSUS». Direcció: Albert Boadella.
	• LINDSAY KEMP COMPANY. «FLOWERS».
	• CONCHA VELASCO. «CARMEN, CARMEN», d'Antonio Gala. Direcció: José Carlos Plaza.

AYUNTAMIENTO DE ALICANTE

El CAME, un mercat incòmode

La Unió Soviètica no es va oposar frontalment que Txecoslovàquia, Polònia i Hongria plantegessin formar un «cercle intern» dins les estructures de CAME, l'anomenat Mercat Comú de l'Est, que la setmana passada va celebrar un consell plenari a Sòfia. Amb tot, aquesta iniciativa de «cercle intern» —anomenat també eix Praga-Varsòvia-Budapest— va quedar només en això, en iniciativa que, en paraules del primer ministre soviètic Nikolai Rijkov «caldria materialitzar amb compte i a poc a poc». I és que la pressa de txecoslovacs, polonesos i hongaresos per tirar endavant una economia de mercat, sintonitzable amb expectatives d'entrar a la Comunitat Econòmica Europea, topa amb els interessos i els plans de Moscou. Per al règim reformista soviètic, seria un autèntic trasbals que tres dels exsatèl·lits més industrialitzats es desvinculessin del CAME i anessin pel seu compte. Moscou no vol ni pensar l'escenari que es crearia: a mig termini, i amb la RDA unida econòmicament a la RFA, la Unió Soviètica es quedaria sola, havent d'assumir la càrrega d'economies agrícoles com les de Bulgària i Romania. I cal no perdre de vista que és Moscou qui en aquestes últimes setmanes, ha hagut d'oxigenar les col·lapsades estructures econòmiques que han quedat a Romania després del derrocament de Ceausescu. És per això que el primer ministre Rijkov va deixar clar pels passadissos de la sala de congressos de Sòfia que hi ha tres raons poderoses perquè ningú marxi del CAME: els compromisos multilaterals que, per bé o per mal, uneixen encara els antics «germans socialistes» fins l'any 1991; que seria un fet absurd marxar del bloc econòmic de l'Est sense tenir una solució de recanvi viable i, finalment, la raó més poderosa: que els països associats depenen, encara, de l'«assistència» de la Unió Soviètica.

Sessió plenària del Comecon.

Rijkov no va amagar, parlant «Off the record», que l'anomenat eix Praga-Varsòvia-Budapest no li agrada. Més tard en públic va ironitzar i va dir que, el que es veia venir, era més aviat un eix Praga-Bonn-Berlín.

Llibert Ferri

Mandela, a un pas de la llibertat

En la política de petits passos del règim racista sud-africà, està a punt de donar-se'n un de molt significatiu pel seu valor simbòlic: l'alliberament de Nelson Mandela, el líder històric del moviment antiracista i d'alliberament dels negres sud-africans.

Segons l'anunci fet el 8 de gener pel mateix Mandela amb motiu del 78 aniversari de la creació del Congrés Nacional Africà (ANC), serà alliberat aviat, segurament abans de l'inici a principis de febrer de la reunió del Parlament sud-africà, en la qual s'espera l'adopció de noves mesures tendents a la progressiva eliminació de la discriminació racial.

Mandela es l'últim dels dirigents històrics de l'ANC encara empresonat, perquè la resta van ser alliberats a finals de l'any passat. També va ser possible que per primera vegada legalment l'ANC es manifestés amb una concentració multitudinària per celebrar aquest alliberament i un seguit de mesures discriminatòries contra els negres han estat abolides als municipis. Aquestes decisions polítiques han estat adoptades des de l'arribada al poder de l'actual president Frederik de Klerk i per enguany la política de petits passos, que ha de conduir a una negociació entre el règim de l'*apartheid* i l'ANC, té previst en primer lloc l'alliberament de Mandela, condició *sine quan non* perquè sigui possible el diàleg polític.

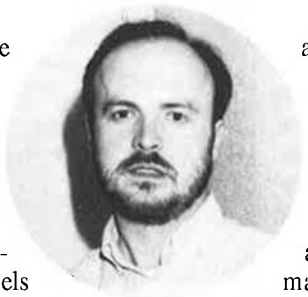
Antoni Reig

OPINIÓ

Cristiani recorda la matança dels jesuïtes

El president d'El Salvador, Alfredo Cristiani, ha volgut acontentar els govers espanyol i nord-americà amb la decisió d'empresonar uns quants militars acusats d'haver causat la mort de sis jesuïtes i dues dones el passat mes de novembre, a la universitat centramericana José Simeón Cañas de San Salvador. En efecte, l'administració Bush i el govern de Madrid havien estat els més crítics amb un Cristiani que fins ara semblava ser ostatge dels militars i dels sectors més ultradretans del seu partit, l'Aliança Republicana Nacionalista (Arena).

L'anunci, que es produeix un mes després del final de l'ofensiva del Front Farabundo Martí d'Alliberament Nacional (FMLN) a San Salvador, admet moltes interpretacions. La primera, que Cristiani vol donar una imatge dialogant per evitar l'aïllament internacional i aconseguir més ajuda militar nord-americana. La intenció és atraure's les simpaties d'un Bush que apostà, quan era vicepresident amb Ronald Reagan, per la solució demòcrata-cristiana enfortint el règim de José Napoleón Duarte. La victòria de Cristiani, el març de 1989, demostrava el fracàs de l'opció del malaltís Duarte, incapaç de desbloquejar un conflicte que sagna el país des de fa nou anys. La invasió de Panamà ha recordat que el veí del nord continuava considerant que està legitimat per a intervenir militarment on vulgui, és a dir, en els llocs on els governs no acceptin les línies polítiques i econòmiques marcades per la diplomàcia nord-americana.

Amb l'empresonament dels militars, Cristiani també demostra als restants presidents centramericans, sobretot a Oscar Arias, de Costa Rica, que controla la situació i que està interessat a desenvolupar els acords d'Esquipulas. En la darrera cimera, celebrada fa un mes a San José, Cristiani aconseguí el suport moral dels seus homòlegs de la zona, inclús de Daniel Ortega, qui signà un document que demanava la desmobilització del FMLN. A canvi, Ortega obtenia garanties que la contra deixarà les bases d'Hondures pròximament. És bastant difícil, però, que s'acompleixin aquests dos punts. Els Estats Units no semblen disposats a acceptar el desmantellament dels antisandinistes abans de conèixer el resultat de les eleccions presidencials de Nicaragua, previstes per al 25 de febrer. El FMLN tampoc té intenció d'entregar les armes, quan ha sorprès amb una ofensiva a la mateixa capital i conserva intactes les seves influències en moltes zones rurals d'El Salvador.

D'altres analistes creuen que l'exèrcit no està en absolut disposat a esclarir la matança dels jesuïtes. Aquest empresonament només seria una maniobra per a calmar els ànims de Washington i Madrid. La forma en què es produí l'assassinat requeria la connivència dels caps de l'exèrcit, sobretot perquè fou perpetrat violant l'alto-el-foc i escollint les víctimes més adequades al moment, en plena ofensiva del FMLN. Segons aquesta anàlisi, Cristiani continua en mans dels sectors més durs de l'ARENA, els mateixos que no s'amagaven fa uns anys que havien participat en l'assassinat de l'arquebisbe de San Salvador, Oscar Arnulfo Romero, i de quatre monges nord-americanes, l'any 1980.

L'aclariment de les morts de is jesuïtes i dues dones a El Salvador per part de Cristiani ha acontentat ràpidament a l'administració Bush.

EL TEMPS

22/28 gener 1990 ...92 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

REPORTATGE

La 'costa de la mort' menorquina

TEATRE

El viatge de Vázquez Montalbán

PERSONES

Les ciutats prodigioses de Miquel Navarro

Les ciutats prodigioses

Miquel Navarro (Mislata, l´Horta, 1945), ens ofereix des del dia 18 d´aquest mes una mostra del seu treball escultòric al llarg de vint anys. El Centre Julio González de l´IVAM , al bell mig de la ciutat de València, acull aquesta exposició

En el principi va ser la terracota i l´algeps, d´on varen nàixer "Les Ciutats", o "La Piràmide". Després foren el zinc, el ferro, la fusta i el plom, d´on sorgiren les visions "Des del terrat" i "Sota la lluna", entre altres treballs d´aquest valencià de Mislata. Premi Nacional d´Arts Plàstiques el 1986, Miquel Navarro ha anat bastint des de principis dels anys setanta una obra extraordinàriament personal que l´ha situat en el centre de l´actualitat artística mundial.

Atret per l´arquitectura i l´urbanisme en els seus aspectes formals i contextuals, les seues obres s´endinsen pel difícils camins de la metàfora. Miquel Navarro, visionari, ens mostra temps i espais contemporanis amb una simultaneïtat magistral. Dit amb les seues paraules: "La meua obra, basada en la meua pròpia experiència, abraça des d'allò rural fins a allò urbà, de la naturalesa a la indústria. Això s´explica, només, per les característiques del poble on vaig nàixer". Les piràmides de Keops i Kefrèn i les Sears Tower de Chicago s´entremesclen amb la poètica de l´Horta –solcada per les sèquies i els caminals– que tan encertadament descriu el pinzell imaginari de Navarro. Així, amb la seua escultura , aconsegueix aproximar-nos als carrerons de Nova York o Houston amb les avingudes de València i d´ El Caire.

LES METROPOLIS (IN)VISIBLES

– ¿Què és el que presenta sota el nom de "Les Ciutats"?

– Aquesta mostra és una espècie de retrospectiva que tracta sobre el tema meu de les instal.lacions, de les ciutats en concret. Jo, sempre que he fet una instal.lació, he treballat al voltant de l´argument de les ciutats. Per a mi la ciutat sempre ha estat com el pretext per a reunir coses, obsessions, objectes , escultures..., tot. Són símbols i signes, també.

–¿Es pot veure a l´IVA M tota la seua obra, doncs?

– No. Ací faltaria, per una banda, el meu inici pictòric, tota l´obra de paret que no hi és i també, encara que l´objectiu no és fer una antològica, sinó recuperar un aspecte de la meua obra, faltarien les peces individuals i també totes les peces que s´han fet al carrer, com podria ser la Pantera Rosa , la font de Torís, una peça que tinc a la Universitat de Bellaterra, i una altra a Quart de Poblet.

–Quan pintava, en els seus inicis, ja el preocupava el tema de les ciutats. ¿Ho ha abandonat o ha decidit que mai deixarà de treballar sobre aquest tema?

– Ara estic en un moment en què no tinc interès a fer una aglomeració com les que he fet fins ara, per tant busque en nous terrenys com són, per exemple, el repte de fer una escultura al carrer, ficarme a fer una obra de paret en el sentit més pictòric, o fer una aquarel.la.

–¿I pel que fa als temes?

– Estic en un punt més de síntesi. Ara m´he adonat que puc resumir una instal.lació en dos elements, per exemple. En aquesta mesura m´agrada més, perquè en un moment done una explicació més ràpida que tot això.

– Aquest procés de síntesi ¿és potser un anunci de canvi?

– Probablement. No d´abandonament, perquè el tema de la ciutat com a reunió és tan ric que no el puc abandonar. Ara bé, de la manera que ho he fet fins ara, sí.

–¿Per a vostè tota obra ha de tenir una explicació racional?

–No.

–Però s´ha de convèncer qui paga; als politics, vaja.

– El que passa és que totes les coses tenen una explicació racional i irracional alhora. Passa, de vegades, que et guies per aquella bona voluntat de voler explicar les coses. Hi ha gent que exigeix una explicació i tu creus que hi ha un cert dret a aquesta explicació, perquè les excessives explicacions sobre l´obra per part de l´artista no acaben de ser tan aclaratòries com la imatge de l´obra la qual forma part d´un llenguatge concret.

MONUMENT A TIRANT LO BLANCH

– ¿És cert que ha demanat 25 milions per fer l´obra que commemoraria l´any del Tirant a Gandia?

–Es el que val. Una altra cosa és el que em puguen pagar.

– ¿Com és aquest projecte?

– Seria una peça considerable, d´uns 23 metres aproximadament, de prou tones i amb una presència gran. Clar, només el cost del material és ja molt alt. Aquest és el preu que té, però jo encara no he finalitzat les converses amb ells. Una cosa és el preu de la peça i una altra la disponibilitat que puga tenir l´Ajuntament. No hi ha una cosa concreta, se´n coneixen les dimensions, i les qualificacions, i poca cosa més.

–¿I quina orientació tindria?

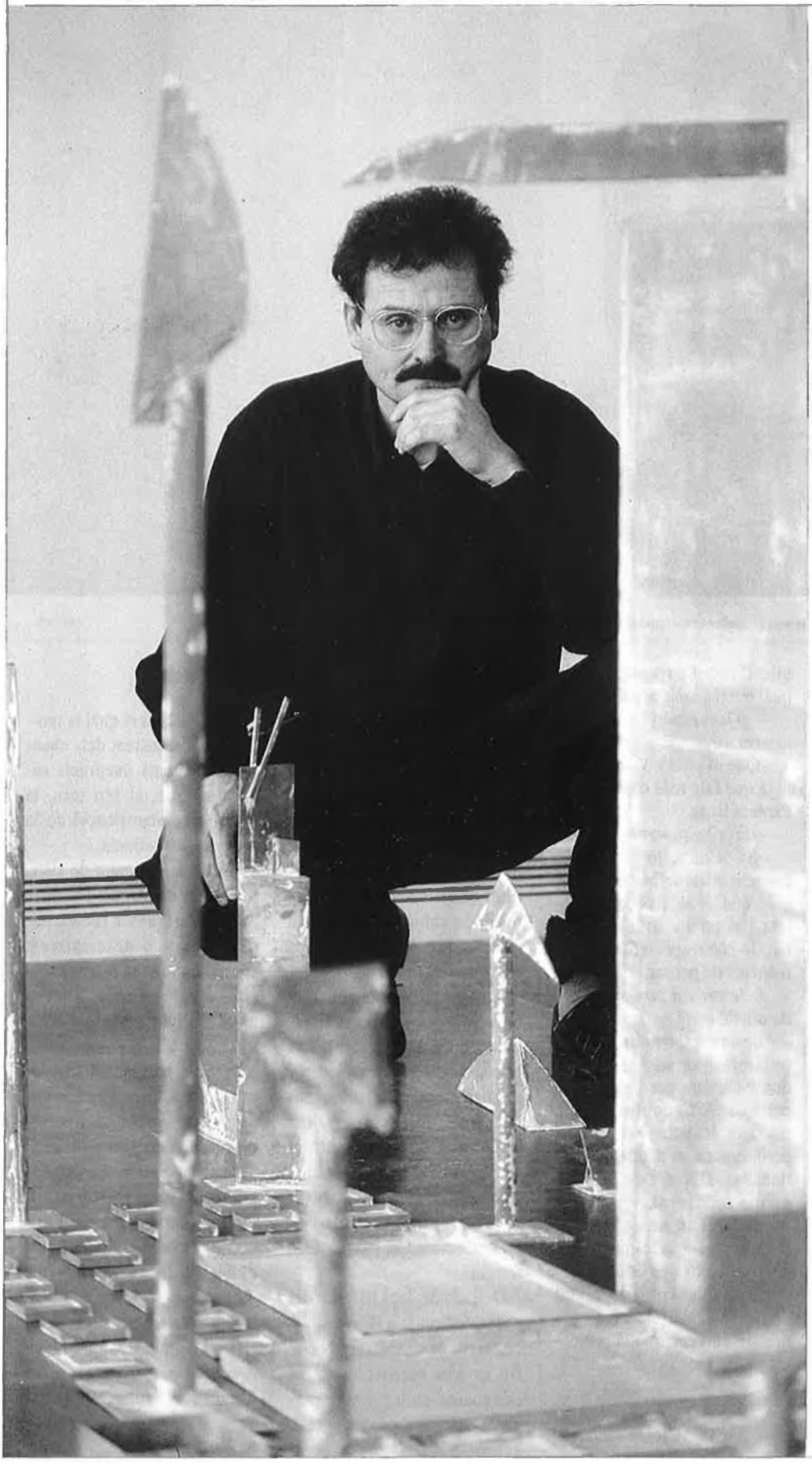
– El Tirant hauria d´estar representat en aquest cas, no amb una representació literal, perquè la meua obra no s´adapta als llenguatges descriptius. Sí que hi podria haver un element urbà, per una banda, que podria tenir una semifuncionalitat com a element indicador, per exemple com una llum –ara darrerament he fet un fanal–, i després la referència temàtica podria estar relacionada, per exemple, amb un element de la cavalleria, ¿per què no? En aquest moment no sabria dir-t´ho, però em sembla que una llança seria un element interessant. Encara ho he de concretar. El que no faré serà el cavaller del Tirant, i no perquè estiga en contra d´això, sinó perquè en aquest moment no estic ambientat per a fer això. Es necessita una peça que aposte més pel futur, amb una miqueta més de risc.

–Ha dit alguna vegada que són pocs els artistes milionaris, ¿vostè és un d´aquests?

– Bo, avui ser milionari ¿què és, tenir molts milions? Jo en aquests moments tinc una situació diguem-ne més favorable, clar.

–¿Quina conjuntura travessa actualment l´art de les tres dimensions?

– Considere que l´escultura està millor que mai. Desperta més interès, siga perquè

està connectada amb una forma de llenguatge més actualitzat, o potser perquè hi ha més escultors treballant. La pintura es continua considerant moltíssim . Encara avuí el públic es penja un quadro abans més aviat que es compra una escultura. Sembla, però, que cada vegada hi ha més gent que comprèn l´escultura.

–Per a la seua generació d´artistes el fet d´eixir becat a l´estranger en un moment donat va ser molt important . En el seu cas no va ser així, ¿veritat?

– Home, jo vaig tenir una beca a París de tres mesos, però no vaig poder anar a viure-hi perquè he tingut sempre un deute familiar. Em vaig quedar sense pare molt jove i sempre he estat amb la meua mare . Ella i jo hem estat com inseparables. Sí que he tingut propostes per a viure en llocs com Chicago o Nova York, i vaig haver de dir que no perquè ma mare ja era massa gran. Un pot ser artista plàstic i després la seua obra es pot veure pertot arreu. Al cap i a la fi, València és un lloc molt agradable per a viure.Tal vegada com a professional, ara, és quan València comença a tenir una infrastrctura com és el museu de l´IVAM o les galeries que ara estan en auge. Cal tenir en compte que les ciutats s´assemblen i els temes són universals. El que són diferents són les matisacions culturals.

–¿Continua utilitzant la bicicleta?

–Sí, llevat de quan plou.

–Tinc entès que és un apassionat de la cuina. ¿Aquest sibaritisme culinari a què és degut?

– Jo diria que això és un respecte a la qualitat. Jo considere que un dinar com totes les coses ha de tenir un afecte, el menjar s´ha de cuidar com qualsevol cosa, i tal vegada perquè el meu estómac no em permet els menjars forts.

– ¿A vostè què es el que li

Miquel Navarro, visionari, ens mostra temps i espais contemporanis amb una simultaneïtat magistral. RAFA GIL

desperta l´úlcera?

– Tal vegada siga quan la realitat pot superar el teu desig. M´irrita qualsevol accident. Avui dia, però, ho tinc més dominat. El que no puc controlar és allò que em provoca nervis, el que no tinc sota el meu control, ha, ha.

– ¿Vostè té marxant?

–En tinc i no en tinc. Depèn. Abans en tenia un de fixe a Madrid però des de fa un temps tinc una galeria que em treballa a Madrid i una altra belga que em representa fora d´Espanya .

– ¿Els marxants són tan terribles com pinten el cinema i la literatura, o depèn de la sort?

- No, crec que s´hauria de distingir entre marxant i galeria. Tinc dues galeries per a tot l´estat i una d´estrangera. El marxant és més exclusivista i la galeria és més flexible. L´escultor és més lliure. No necessita tant ni del marxant ni del galerista. L´escultura, com que no es veu tant com la pintura és una cosa més pausada i en un altre àmbit, que abasta des de l´encàrrec públic fins a l´exposició en la qual tractes amb la galeria.

– ¿Què espera d´aquesta exposició?

– Que el públic valencià sàpiga que faig més coses que la Pantera Rosa.

–Allò s'ha superat...

–Sí, a més, jo estic molt content d´aquella obra, que crec que és una peça important i el públic se n´ha adonat. Jo sóc respectuós amb les maneres de pensar.

– ¿I després d´aquesta estada a València?

- Aquesta exposició és molt possible que siga itinerant, que volte tant per l´estat com per fora. Això em tindria una miqueta ocupat. No vol dir, però, que no m´ocupe d´altres treballs. Tinc ara un projecte públic a Madrid, un altre a Alemanya i un altre a França . A més, tinc moltes propostes d´exposicions que estic demorant una miqueta perquè vull veure si acabe els projectes primer. Ja veus, molts projectes. Fins i tot per al 92, a Sevilla.

Nel.lo Pellicer

El misteri de la ciutat somiada

Miquel Navarro ha sabut potenciar a ultrança aquesta unió íntima entre el perceptiu i el conceptual que caracteritza els seus treballs escultòrics, per aconseguir plenament el desenvolupament de les immenses metàfores de la cultura i l'existència urbana que són, de fet, les seues ciutats tan genuïnes.

La imatge de la ciutat va més enllà del seu propi simulacre, i de la terracotta, el plom, el zinc o el fero sorgeix aclaparador el conjunt arquetípic i emblemàtic d'una realitat artística sorprenent, tant pel seu potencial metaforitzant i els seus significats ambivalents com per la seua plasticitat immediata i la seua riquesa formal.

Després de dues llargues dècades dedicat ja a la investigació escultòrica, Miquel Navarro ha anat desenvolupant un llenguatge eminentment personal, sotmès a màxima previsió i control, en el qual la reorganització constant dels abundants elements integrants suposa sempre, al seu torn, la correlativa planificació de la composició conjunta.

Des d'aquest punt de vista, les ciutats de Miquel Navarro, entre místiques i futuristes, profètiques o descriptives, contrasten la seua pròpia capacitat d'aglomeració, d'aïllament i d'impersonalitat existencial amb la presència recurrent de determinades fites de caracterització i legibilitat que destaquen i s'eleven i es sobreposen al conjunt i alhora el defineixen

Aquest joc d'horitzontalitat i verticalitat, de densitat i dispersió, d'obertura i tancament, d'unitat i diversificació seria, precisament, el contrapunt i la tensió més significatius de la sèrie de contrastos que presideixen el quefer escultòric de Miquel Navarro.

Romà de la Calle

Viatge a la costa de la mort

L'illa de Menorca gaudeix d'una geografia sinistra de morts i naufragis que conserva encara el seu pavorós prestigi. Cadascuna d'aquestes històries terribles viu encara a la memòria dels homes de la mar

A questa no és una història que es pugui llegir en qualsevol lloc. Es una història de foscor i de tragèdia. De mar. Solament la pot sentir amb la seva intensitat aquest viatger que ara puja per l'escala del vaixell, que deixa les seves coses en una cabina ofegada i macilenta. I, a coberta, veu com la medusa lluminosa de la gran ciutat s'enfonsa en una nit negra i ventosa.

¿Quina sensació hi ha més anguniosa que aquesta? Sembla mentida que tants llums, moviments, cotxes i finestres puguin desaparèixer en tan poc de temps. De la massificació a la més completa solitud hi ha un breu trajecte si agafem el camí fosc de la mar. Aleshores veiem com la nostra seguretat, el nostre món habitat, acaba en una claredat imprecisa. Un núvol gris dins la foscor gran i remorosa.

En aquest moment, el viatger se sent travessat per un oratge humit i pel dubte existencial al mateix temps. Tot es belluga com si la nau estigués a punt d'enfonsar-se a cada moment. El renou de les onades. Els cruiximents del bastiment. La musiqueta monòtona dels motors. ¡Tan poca cosa per tanta immensitat!

Quan el viatger agafa el llit, és com penetrar en el somni

Temporal a la costa nord de Menorca, la *costa dels naufragis*. CARLES GARRIDO

abans de somniar, en la mort abans de morir. Ningú parla pels passadisos mal il.luminats. Tot és inestable i fràgil. Es pot escoltar dins de l'ànima el principi marítim de la nit.

En aquest moment, del més profund de la memòria surten com fantasmes les històries de naufragis i temporals. Episodis que, en terra, amb la seguretat de les coses, semblaven mera literatura. Però no ara.

L'esgarrifament pot ser encara més viu si el nostre viatger sap que molt a prop i ha una altra *costa de la mort*. Una geografia sinistra de morts i naufragis que conserva encara avui el seu paorós prestigi.

Un colp de mar fa tremolar el vaixell amb laments de fustam i metall. El viatger tanca els ulls amb el pànic sord que fan les coses abans de dormir.

Aquesta costa de la mort és a l'illa de Menorca.

QUAN BUFA LA TRAMUNTANA

Dues característiques fan de Menorca una víctima tradicional del vent. En primer lloc, la seva situació geogràfica. Més a l'est que la resta de les Illes, rep amb tota la intensitat els temporals de Tramuntana que arriben del Golf de Lleó. En segon terme, l'absència de muntanyes deixa els menorquins i la seva terra a la mercè total del vent que fueteja amb udolaments malignes l'illa sencera.

Com si un designi fatídic hagués intervingut en l'orografia, la costa més perillosa de l'illa és al mateix temps la més desprotegida. Una costa nord mossegada pel vent. Trencada i devastada. Sense refugis. Solament Fornells i la seva ampla rada s'obrin al nord; però amb una entrada força perillosa quan les aigües van remogudes. De la ferotgia dels temporals pot donar-nos una idea el fet que, encara avui, el *ferry* de la Trasmediterránea dóna tota la volta pel costat sud de l'illa els dies de tramuntana per tal d'evitar la fúria de les ones.

A més de tot això, el clima menorquí és extremadament variable i pot canviar en qüestió de molt poc temps. Això explica la quantitat d'experimentats pescadors que van ser víctimes de la mar amb les seves barques. És la raó que tots els homes de mar de Menorca tinguin molt de respecte i prevenció a l'escenari de la seva feina.

La costa menorquina és plena de referències a aquesta perillositat marina. El Cap de Mal passant, Cala Morts, s'escull d'es barco, l'Anticrist... Cada topònim és una història terrible. Perduda en el temps, però viva encara en la memòria dels homes de mar.

Un dels llocs amb més naufragis ha estat, sens dubte, la petita Illa de l'Aire, al sud-est de Menorca. No és gairebé més que una roca assolada pels vents i les ones que la colpegen follament. El seu far, enorme i desproporcionat, resisteix com un sentinella a l'acció dels elements. Disset naufragis hi ha documentats en aquest lloc. L'any 1823, setze mariners de la goleta francesa, *La Laure tte*, s'ofegaren allà mateix, mentre que els trenta-sis restants hagueren de passar un dia agafats a les roques esperant el salvament.

Emperò, la tragèdia més coneguda de totes va començar una nit com aquesta. Quan els passatgers deien adéu a la seva ciutat. Un d'ells mirava amb preocupació el cel vinçat de negres i grisos de l'alta mar.

Era el 9 de febrer de 1910.

NAUFRAGI A PUNTA NATI

El *Général Chanzy* era l'orgull de la Compagnie Général Transatlantique Française. Quasi 110 metres d'eslora i un desplaçament de 2.920 tones. Una força de màquines fins als 3.800 H.P. Monsieur Bruno Cayol, de 48 anys, comandava els 75 tripulants, que en aquesta ocasió viatjaven amb un total de 83 passatgers des de Marsella rumb a Argel. Aquella setmana, però, el temps era excepcionalment dolent. Vells marins com el capità del *Charles Roux* afirmaren que "mai havien vist un temporal semblant al Mediterrani". El vent del NE aixecà tot just sortir de port una maror molt forta. Que al poc temps esdevindria mar grossa, i molt grossa.

Mentre el capità decidia posar proa a les Balears com a ruta alternativa per evitar la travessera del golf de Lleó, un jove agent de Duanes, Marcel Baudez, se n'anà al llit. Unes ones negres i fantasmagòriques passaven pel costat del vaixell. Tothom estava marejat i espantat.

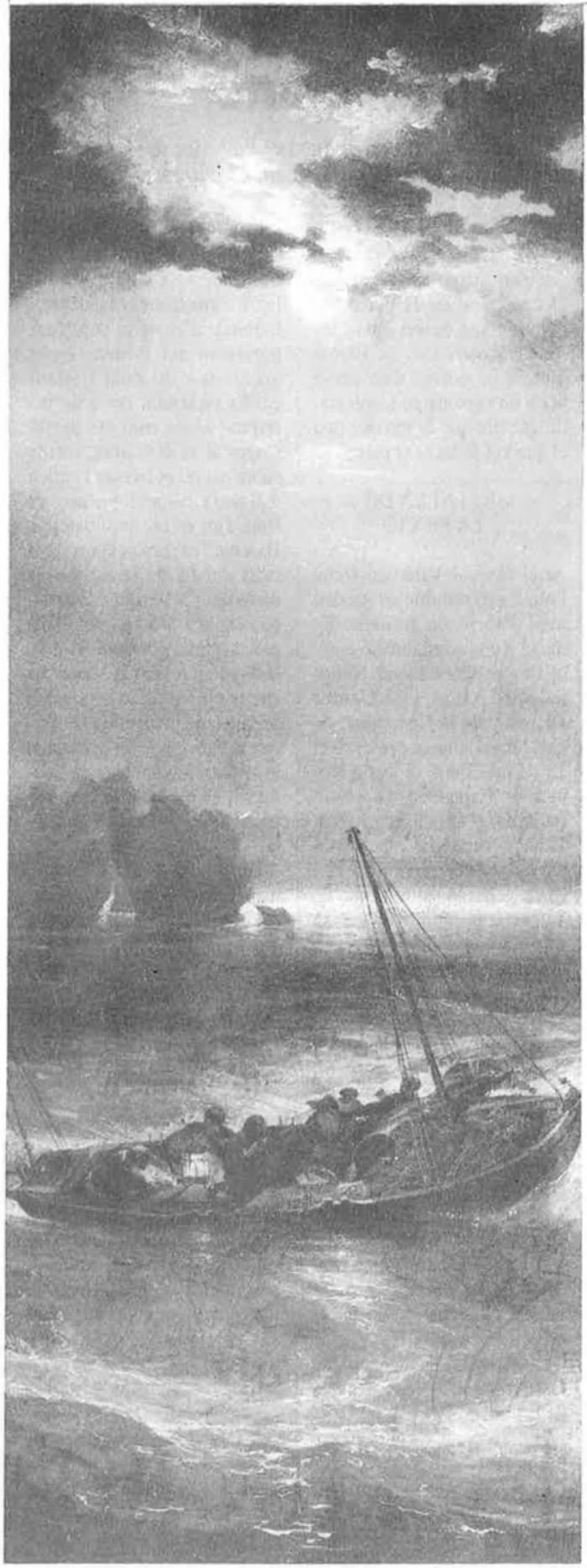
Com el nostre viatger, Marcel Baudez intentà dormir en la inestabilitat del seu llit. Despertat a cada moment pels colps de la mar. El temps semblava no transcórrer i Baudez somiava amb el moment de l'arribada. Devien ser les quatre o les cinc del matí quan el despertà un colp molt fort en un dels costats del vaixell. Fou com un fregament amb estrèpit de metalls esquinçats.

Sortí de pressa. Uns cambrers anaven i venien. "¿Què passa? ¿Què ha estat això?", demanà angoixat. Com passa sempre, els tripulants —malgrat el seu aspecte lívid i desencaixat— li digueren sense aturar-se: "No res. No passa res."

Baudez no els va creure. El vaixell escorava visiblement cap a un costat. Va córrer a coberta. ¡Era un infern! La proa. immòbil, rebia l'impacte d'ones gegants desfetes en muntanyes d'escuma. Malgrat la foscor, podia veure la negra silueta de la costa allà davant. Era evident que la nau havia topat amb unes roques i es bellugava com un animal ferit de mort.

Sortiren altres passatgers, amb el pànic pintat en les seves faccions. Tot eren crits i remors impressionants de la

Panteó funerari per a les víctimes, fet per suscrició popular. CARLES GARRIDO

mar. Uns quants s'agafaren a una escala per tal d'intentar sortir. Baudez cridà quan era massa tard. L'ona vingué del costat de babor amb tanta força que tots els infortunats passatgers foren emportats cap a una mar desfeta en blancs i negres. De malson.

Aleshores, unes fustes passaren per damunt del seu cap. Al temps que sentia una fort explosió. ¡Les calderes!

Baudez no ho va dubtar. Era jove i bon nadador. Al moment en què es retirava una de les ones, es llançà amb desesperació. Podia escoltar els crits dels que quedaven arrere. Va sentir com la mar —igual que un monstre capriciós i cruel— s'emportava ara el vaixell, ja mig desfet, lluny dels penya-segats. On, en poc temps, s'esfonsaria sense remei. No podria oblidar-ho mai.

Arribà a unes roques. Pujà amb treballs fins a un repetjó. L'aigua li colpejava la cara i les cames. Sagnava per l'esforç d'aferrar-se desesperadament a una roca aspra i lliscosa.

Per un temps, que podrien ser minuts o bé hores senceres, va perdre l'esperança. Es va sentir morir emportat per l'onada.

Però, després, va recuperar prou empenta per arribar a una anafractuositat de la roca. Allà va passar tot un dia i una nit. Sense més defensa que unes fustes del mateix vaixell que va recollir per fer-les servir de defensa contra el fred i la mar.

A l'alba del dia següent, pujà no sense esforç els més de cinquanta metres de penya-segat. Descalç i amb la ment totalment en blanc caminà com un somnàmbul. No sabia on era. Una llum llunyana li va portar una mica d'ànim. Va córrer i, sense forces, donà colps desesperats a la porta.

L'amo de Son Escudero no podia creure el que veia. ¿Qui era aquell home mig nu i ple de sang? Baudez anà a la paret i va dibuixar la silueta d'un vaixell. A continuació, aquestes paraules: "Cent morts". Després es va posar a plorar.

L'opinió pública menorquina va quedar fortament impactada. I no diguem la francesa. Només Marcel Baudez sobrevisqué. Els altres 157 ocupants del *Général Chanzy* havien mort.

Per a la Compagnie Trasatlantique fou com una maledicció. L'any 1898 havia naufragat el *Ville de Rome* prop del port de Maó. I poc després, el 1906, era la nau *Isac Pere ire* la que s'enfonsava als illots de Sa Mesquida. No hi va haver víctimes ni en un cas ni en l'altre. A excepció de la insòlita mala sort de Monsieur Charmoillot Maréchal, que anava de passatger als dos vaixells, i tingué així naufragi per partida doble.

Els menorquins foren solidaris amb la tragèdia del *Général Chanzy*. Es van sentir de nou les protestes per la falta de fars en llocs tan perillosos com Punta Nati, escenari de la tragèdia. Misteriosament, tres anys després hi construïren la senyalització.

Una creu de ferro i un monument funerari al cementiri de Ciutadella recorden avui aquest naufragi, el més greu de la història de la *costa de la mort* menorquina. En algun lloc de Punta Nati, que encara tremola i gemega els dies de Tramuntana, reposen els ferros retorts del *Général Chanzy*. I els cossos de les víctimes que mai van ser trobades.

És un habitant més d'aquesta espectral població d'homes i vaixells devorats per la mar. Des dels pecis romans i púnics de Cales Coves o Favàritx fins al iot *Orgia*, que va desaparèixer misteriosament l'any 1982 amb quatre ocupants, entre els quals el periodista Toni Torres.

Ara que ja és alta nit i tots els passatgers del nostre viatge dormen. Ara que la nau discorre sobre l'abisme fosc de la mar i els viatgers somien així damunt aquell altre somni negre i tràgic dels que són al fons de la mar.

Carles Garrido

Viatge a la recerca d'un piano

EL TEMPS ha compartit amb els professionals de l'escena un viatge per l'interior del teatre on es representa l'adaptació teatral de la novel.la de Vázquez Montalbán, *El pianista*. Aquest és el relat de tan peculiar travessia.

La representació, ja fa mes i mig que dura i els actors comencen a arribar al bar del Romea uns tres quarts d'hora abans de la funció. Res a veure amb els minuts precedents a una estrena; gens de nervis. Només cafès, tallats, naturalitat i bon humor. Dues *fans* molt jovenetes, acompanyades aparentment pels pares, s'embadeleixen davant un Ramon Madaula d'aparença entremaliada, que arriba amb el cabell rapat i cobert per una gorra. "Exigències del guió —explica el magnífic protagonista del boxador (Young Serra) d'*El viatge*— de *La teranyina*, una pel.lícula del Cabrer que aviat començarem a rodar. També hi intervindran Jordi Bosch [el pianista] i Josep Penalver [senyor Josep]."

Només vint minuts abans de l'inici de l'espectacle els actors s'endinsaran pel laberint de camerinos del teatre. Tretze actors que representaran un total de vint-i-cinc personatges, en una obra en tres actes, sense intervals, de dues hores de durada. No tot, però, son corredisses; Conchita Bardem (senyora Leonor) ens explica que entre la seva interpretació, en el segon acte, i el moment final de les salutacions passa més d'una hora que dedica a llegir, escriure nadalesques o a fer ganxet.

COMPANYS DE VIATGE

La relació entre els personatges, fora de l'escena, sembla més que cordial. Lluís Homar, Jordi Bosch i Ramon Madaula comparteixen vestidor. L'Homar —ara en calçotets i camisa— ens diu irònicament: "Ho sembla, que ens portem molt bé, però és que som molt bons actors."

Els actors entren i surten de l'escenari i s'esplaien més o menys en funció del temps disponible entre intervencions. Pep Cortès esdevé un company molt comunicatiu, com Montse Bayó i l'entranyable Rafael Anglada, amb quaranta-sis anys de veterania. Juanjo Prats, l'altre valencià, sembla que s'estima més la tranquil.litat del seu camerino. Per la seva banda, Rosa Novell, molt elogiada per la crítica pel seu paper d'Irene, la buixa, es disposa a estirar-se quan surt d'escena; l'actriu pateix, avui, una gastroenteritis. "No hi ha substituts —diu—, si un de nosaltres fallés, s'hauria de suspendre la representació."

PERSONATGES ENTRANYABLES

Tots plegats, a l'escenari i sota la direcció d'Ariel Garcia Valdès, director francès fill d'exiliats catalans, configuren una galeria de personatges entranyables, lluny de donar una visió patètica que el director, intencionadament, ha refusat. Perquè si bé *El viatge* és la crònica d'un temps històric i un món reals (la postguerra i la seva misèria, vista des dels terrats d'un barri popular barceloní), el director i el mateix autor de la novel.la originària han potenciat en la seva adaptació teatral, feta conjuntament, la lectura poètica d'una obra plena de metàfores. De manera que, especialment en el segon acte, l'espectador, més enllà de la reflexió històrica, se submergirà en la màgia d'un viatge imaginari que el conduirà, de la mà d'uns convincents actors, pels terrats del barri *xino* de Barcelona, a la recerca d'un piano per a un personatge emblemàtic que diu que és músic i que el que vol és tocar el piano.

MÉS ENLLÀ DE LA FICCIÓ

Ariel Garcia Valdès estrenà l'obra a Grénoble el passat mes d'abril, en francès. Es tracta d'una coproducció entre el Centre Dramatique National des Alpes i el Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, que la presentà el 15 de novembre al teatre Romea de Barcelona, en versió traduïda al català per J. Ma. Benet i Jornet. La representació es pot veure entre el 12 i 21 de gener al teatre Rialto de València; posteriorment, el 25 i 26 de gener es representarà al teatre Fortuny de Reus.

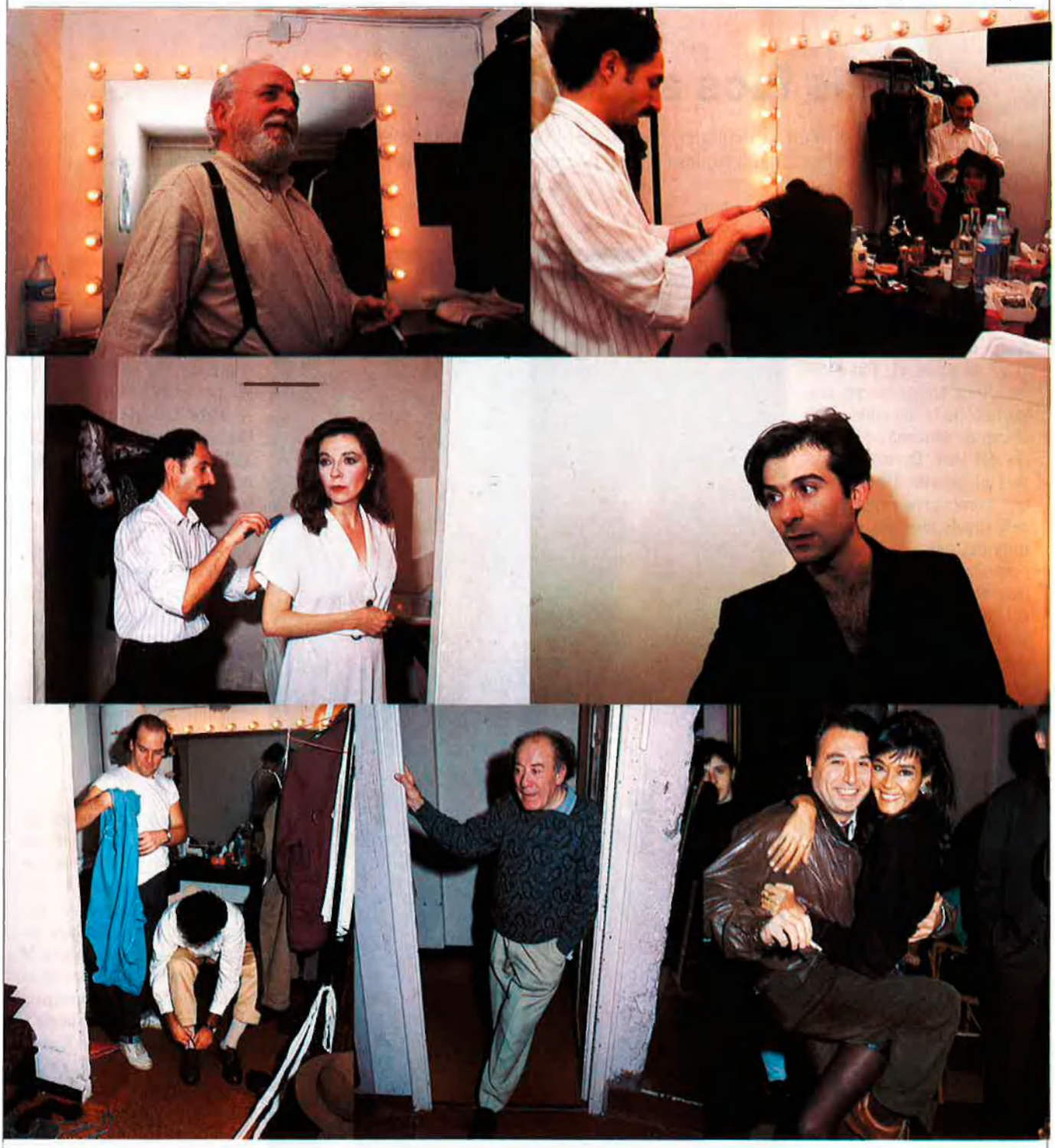
Pel que fa a l'autor del text, convé a dir que les seves novel.les són molt conegudes a França; es podria dir que M. Vázquez Montalbán és un escriptor de moda al país veí. Va ser A. Garcia Valdès qui l'incità a reincidir en l'experiència teatral; perquè no es tracta de la primera adaptació teatral d'una novel.la de Vázquez Montalbán. Entre altres, cal destacar *Se vive solamente una vez*, que fou estrenada pel grup Tábano a la Casa de la Caritat, sota la direcció de Guillerm Heras, poc després de la mort de Franco.

En l'actualitat escriu el seu primer text dramàtic, *El día en que participamos en la conquista del espacio*. L'escriptor ha explicat que el teatre li interessa molt, però que ho fa d'una manera esporàdica i arbitrària, malgrat que "l'experiència del Romea —ens manifesta— ha estat fantàstica. Es esplèndid per a un escriptor veure com els personatges de la seva obra, escrita sobre paper, es mouen i parlen dalt de l'escenari i que això és fruit d'un esforç professional. Ha estat l'experiència que més m'ha satisfet de la meva vida d'escriptor". Vázquez Montalbán explica qua ha estat el director qui ha potenciat la poètica del text. Garcia Valdès ha alterat els temps de la novel.la original, de manera que el primer i tercer acte hi apareixen invertits; la confiança de l'autor —"és un director que respecto molt"— ha estat absoluta.

Per la seva banda, els actors han destacat el treball de direcció tot dient: "Garcia Valdès, a més d'un gran director, és un actor boníssim, i això ens ha ajudat molt, i a més, ho hem passat molt bé, molt bé."

DE LA HISTÒRIA A LA REFLEXIÓ SOCIAL

París, 1936; Barcelona, 1946 i Barcelona 1985 són les referències històriques d'una crònica, més social que política, de reflexió sobre la memòria col.lectiva. Tot això en un marc de dicotomies successives entre vencedors/vençuts, triomf/fracàs, poder/raó, realitat/màgia, pragmatisme/escepticisme... "reflex —segons l'autor— de totes les perplexitats i preocupacions actuals i quotidianes". Vázquez Montalbán insisteix que es tracta d'una mostra, que la

"És esplèndid per a un escriptor veure com els personatges es mouen i parlen dalt de l'escenari"

lectura és del públic. S'intueix, però, el tema d'un viatge a la recerca de l'alliberament de la misèria per l'art i la cultura; un viatge que ens parla de solidaritat, del paper de l'intel.lectual (compromès/no compromès), de *yuppisme* cultural, i potser, no ho sabem, de triomfadors històrics i triomfadors morals, amb un cert rerefons, en el darrer acte, de ràbia i impotència. L'autor rebutja qualsevol de les identificacions que se li volen atribuir amb els seus personatges. "El pianista i el Ventura són personatges fracassats —manifesta—; l'un, fracassat històric, i l'altre, un fracassat contemporani. A mi les coses em van molt bé."

L'autor es manifesta globalment satisfet per l'espectacle. En el moment dels aplaudiments el públic reconeixerà, sens dubte, que el treball de direcció, interpretació i escenografia constitueixen un excel.lent espectacle teatral. Un espectacle basat en la millor de les novel.les —segons crítics literaris— d'un dels nostres intel.lectuals més lúcids.

Blanca Lucas

Els focs antics

El pròxim 19 de gener, Forcall (els Ports) celebrarà la Santantonada: un ritual d'extraordinària riquesa antropològica que la memòria col.lectiva ha conservat a través dels segles.

Per a la gent de Forcall el de Sant Antoni és el dia més assenyalat de l'any i encara que el calendari s'obstine a dir que cal celebrar-lo el 17 de gener, els forcallans decidiren, temps enrere, passar la festa (si no coincideix) al cap de setmana següent al dia del sant. De manera que serà el pròxim 19 de gener que començarà enguany un dels rituals més rics i ancestrals del país; un ritual que com sempre es perllongarà tres dies: divendres, el dia del foc; dissabte, el dia de la sembra i diumenge, el dia dels botets.

RITUAL MÀGIC

Cada any és igual (tots ho sabem, que el ritual no és moment per a novetats) i alhora diferent i sorprenent. Màgic. Els majorals (tres del poble i un masover, segons la tradició) comencen a preparar la festa el segon dia de Nadal. A les 7 del matí, l'esquellot recorre el poble tot convocant els homes que marxen cap als boscos decidits a tallar el maio i els sis pins que han de formar la barraca. Les dones, mentrestant, preparen la confitura de mel i carabassa (per farcir les coquetes) i la deixen reposar fins al dissabte anterior a la celebració. Aquell dia les pastadores buscades per cada majoral acudeixen al forn a coure les rotlletes d'aiguardent (la més peculiar de les pastes forcallanes) i les anomenades coquetes de mitja lliura. Curiosament, són els homes —alguns, voluntaris— els que pasten la massa perquè, segons expliquen, s'ha de treballar molt i cal molta força...

Barraca i al voltant botargues SALVADOR RABASSA

Entre tanta desmemòria xoca trobar pobles entestats d'aquesta manera a recordar i conservar les empremtes del seu passat més llunyà.

Si bé tots els pobles dels Ports (Morella, Cinctorres, Villores, Todolella...) mantenen d'una manera o altra la festivitat de Sant Antoni, siga amb una foguera i la benedicció dels animalets, siga amb la representació de la vida del sant, cap com Forcall ha sabut arrabassar a l'inexorable pas del temps tantes tradicions, tants persanatges, tants sentits ocults i ja oblidats però vius.

SANTS I DIMONIS

L'anomenat divendres de Sant Antoni, els xiquets de Forcall tenen més pressa que mai per eixir d'escola. En tocar la una al campanar, corren, nerviosos, a la plaça segurs d'assistir a un espectacle únic: a la veu d'"Aaamunt el maio" joves i vells comencen a estirar unes cordes perfectament disposades fins a aconseguir que el maio s'enlaire majestuós davant d'ells. Conten que en temps passats es tallava el pi més llarg del terme. Avui, però, els fils de la llum i tot això de la seguretat ciutadana aconsellen ser més discrets.

Al llarg del dia es col.loquen els sis pins que constitueixen les costelles i es vesteix la barraca amb la brosta. S'ha escrit que amb la doble porta (d'entrada i d'eixida), aquesta barraca reprodueix el cicle de la vida. Al voltant de

Colla festera SALVADOR RABASSA

les nou de la nit, els personatges de la festa —estudiats entre altres per Xavier Fàbregas i Henri Bouché en nombrosos articles— fan la seua aparició pels carrers del poble. Les *botargues* i *botarguetes*, dimonis amb cascavells i catxiporres a les mans pera a fustigar la concurrència, en especial la femenina. Els *cremallers*, carregats amb la sàrria plena de teies. La *Filoseta* (l'únic personatge femení, encara que representat sempre per un home) que balla i intenta seduir els sants. Sant Antoni i Sant Pau, cristianitzacions segons sembla de dos antics personatges grecs que apareixien durant les Targèlies i que havien de pagar per les culpes de tota la comunitat. I el *despullat*, l'amo de la corda a què van lligats els sants.

Una llum als balcons adverteix les botargues que poden pujar. Sense pensar-ho s'enfilen per les parets, obrin portes i batents confiades de trobar alguna copeta que les engresque en el recorregut. En arribar a la plaça (plena de gom a gom. Es calcula que aquella nit arriben a Forcall més de cinc-centes persones) es bota foc a la barraca i comença la lluita entre sants i dimonis, fins que Sant Antoni trau la creu tot cridant el nom de Jesús i, els dimonis, vençuts, cauen a terra.

Tot ens parla de la confluència del món pagà i el món cristià; d'una festa d'any nou on els antropòlegs han rastrejat des de ritus d'iniciació fins al mite del foc o el culte a l'arbre. La majoria de forcallans no saben massa de tots aquests significats, això no obstant estan ben segurs que la Santantonada no morirà mai, que és la festa més arrelada del poble. Potser, un autèntic signe d'identitat.

MATINADES DE BOIRINA I AIGUANEU

Amb més o menys astúcia i perill, forcallans i forasters intenten travessar la barraca encesa, qui sap si cercant en el foc alguna purificació. Mentre s'enllesteixen les cavalleries —les poques cavalleries que encara queden— per a la benedicció, comença el recorregut pels bars de la plaça amb la intenció de gaudir dels primers cremaets de la nit.

La gaita (allà dalt no se'n diu dolçaina) i el tabalet han acompanyat en tot moment la festa. La gent desfila amb alguns animales i rep la coqueta de mitja lliura.

Molts visitants marxen aquella mateixa nit, quan ja la rosada ha començat a glaçar-se sobre els cristalls dels cotxes. Marxen, sí, i obliden que dissabte, a la plaça, els majorals amb matxo i aladre, representen la sembra tot espargint confits, mandarines i cacaus. Obliden també els jocs de diumenge i una altra de les tradicions que Forcall, malgrat les dificultats, s'aferra a mantenir: els salts dels botos, cuiros de cabra on es guardava el vi i que avui no hi ha manera de trobar enlloc.

Pilar Alfonso

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

Escenografia del retrat

El darrer treball d'Alfons Herraiz: «Estimada, dóna-li de menjar al peix», ha estat una grata sorpresa. Amb 28 anys, aquest jove creador demostra que l'escena fotogràfica valenciana està viva.

Alfons Herraiz, com alguns fotògrafs valencians contemporanis (Francesc Jarque, Enric Algarra, Jordi Vicent, Garcia Poveda, Miquel Lorenzo, etc.), va presentar el seu treball al Cafè Lisboa de València.

Una quinzena de *collages* xerocopiats són el resultat del procés de reproducció final d'una sèrie de retrats dels seus amics, estimades amigues i companys de la vida quotidiana.

La col·lecció de retrats porta un títol bastant atípic, suggeridor i surrealista: «Estimada, dóna-li de menjar al peix».

Entre els quinze retrats trobem gent vinculada a l'ensenyament de les belles arts, al comerç de la pintura, al reportatge periodístic, al disseny gràfic, a la creació àudiovisual, etc. Són retrats d'estudi. Escenografies per a un retrat. Imatges impreses amb gran format, reproduïdes, ampliades i manipulades amb una fotocopiadora. Una manera d'interpretar la iconografia de fi de segle, de recrear personatges del nostre entorn, de fer art, amb la Nikon, com a suport.

—¿Per què es diu aquesta sèrie, «Estimada, dóna-li de menjar al peix»?

—És una casualitat. Es tracta del títol del primer retrat que vaig fer, el d'un amic que se'n va anar a Milà, amb la beca Erasmus, a seguir un curs de disseny contemporani.

—¿El projecte té alguna relació amb el Cafè Lisboa?

—En certa manera sí, perquè el format, per exemple, està resolt en funció d'aquest espai.

«M'agrada utilitzar símbols en els retrats».

—¿Quant de temps t'ha costat fer aquesta exposició?

—Un any de treball.

—¿Són retrats d'amics i coneguts?

—Són bàsicament retrats-paisatges-escenografies, amb un protagonista per retrat i un títol que relaciona el personatge amb la imatge, jugant, de vegades, amb la realitat, per exemple el titulat *Rosaborit,* dedicat a un artista que li diuen Saborit, casat amb una pintora anomenada Rosa. El retrat l'evoque amb un cos d'atleta, uns guants de boxador, acompanyat amb un pell de lleopard, solcada de roses. Són els elements escenogràfics que em serveixen per a retratar aquest amic.

—¿En cada retrat hi ha un element simbòlic?

—Jo vaig donant pistes en cada retrat: la imatge del retrat, el context escenogràfic, algun element simbòlic, etc.

—Per exemple...

—Caramels per a Cari de l'Equip Límit, ous fregits per a Ximo Aldàs, avions per a Mara, etc.

—Parlem de qüestions tècniques: quina llum has utilitzat, quina pel·lícula, quin sistema de reproducció.

—He treballat indistintament amb llum natural i llum artificial. Són diapositives sis per sis de la casa Agfa i el sistema de reproducció inicial és el de Cybachrome, positivats en un format tretze per tretze. A partir d'aquest format he fet ampliacions a vint-i-set per vint-i-set, amb una fotocopiadora amb làser. He renunciat al suport fotogràfic convencional i m'he arriscat amb les reproduccions de la fotocopia-

Dues obres d'Alfons Herraiz. Dalt, *Laodamia*, 1989; baix, *Pic-Nic*, 1989.

dora i la gamma de colors d'aquest sistema: groc, magenta, blau, negre i poc més.

A més, la fotocopiadora et dóna la possibilitat de fer les reproduccions més o menys intenses. He acceptat, en definitiva, les limitacions de la màquina. He jugat amb el cromatisme electrònic.

—¿Has trencat amb els límits convencionals del blanc i negre?

—Evidentment.

—¿I tot això que fas tu no és copy-art*?*

—El *copy-art* és la manipulació de la imatge. I el que jo faig és la intervenció a través d'una fotocopiadora amb imatges que he creat jo amb el suport tècnic d'una màquina de fotografiar.

—Parlant d'altres temes, ¿com veus tu el panorama de la fotografia actual?

—L'obra d'art es manifesta actualment amb suports diferents. Els límits s'han acabat. Cadascú fa la transgressió que li convé.

Les diferenciacions tècniques tradicionals entre pintura, escultura i fotografia ja no tenen cap sentit.

—¿T'has interessat per la tècnica del fotomuntatge?

—Sí, però ho he abandonat momentàniament. És un exercici molt complet.

—¿El laboratori és important per a la creació fotogràfica?

—Sí, és important; però només m'interessa com a espai d'investigació i d'experimentació.

—¿Fent retrats descobreixes un poc més la gent?

—Quan coneixes una persona, en tens una imatge, i quan la fotografies, una altra. Possiblement aprofundeixes en la seua personalitat. Fotografiar és despullar, un poc, la imatge aparent de l'altre.

—¿Aquest treball no s'aproxima al pictorialisme fotogràfic?

—No estic segur. En tot cas, seria un pictorialisme de fi de segle.

Manuel Garcia

DOPING

'...Por defunción del dueño'

La caiguda del mur de Berlín deixa l'espionatge en situació de passar a la reserva a l'expectativa de conjunturres més favorables. ¿Contra qui espiar? El fet cert és que bona part del proletariat de l'Est que saltaren a l'altra part de la trinxera comprovaren la duresa de les ordenances laborals en vigència a l'Oest. Quan el mur estava sòlid, la majoria de fugats tornaven perquè no podien resistir el ritme laboral de la RFA. El procés de reformes, però, comportarà un mercat competitiu per a tots els treballadors de l'Est excepte per als espies, que, de moment, són a l'atur.

Amb el canvi de rumb ideològic pot desaparèixer una de les professions clau al llarg de la guerra freda. Els secrets de l'Oest ja no interessen al KGB. La formulació de casa comuna que Gorbi fa d'Europa ha transformat el traïdor en un col.lega, la causa per la qual va trair ha expirat de mort natural, i ha recuperat, d'aquesta manera, l'honorabilitat perduda.

A Europa, d'espies, n'hi ha més de trenta mil. Segons em va contar Jaime Siles, encarregat d'afers culturals a l'Ambaixada espanyola de Viena, en aquesta ciutat se n'estatjaven uns deu mil. Viena era un lloc neutral on es respectava la integritat del contrari. Es coneixien quasi tots i fins i tot es veien en algun cafè. Me'ls imagine jugant als escacs mentre de cua d'ull vigilen no sols els moviments del tauler sinó atents, també, el tràfec de papers sota la taula. Ara tan sols hauran de preocupar-se de buscar un treball digne, la perspectiva d'un despatx oficial més segur però tremendament avorrit. També els novel.listes d'aquest gènere s'hauran de buscar altres fonts d'inspiració. Ara bé: per poc que afilen l'enginy poden encarar la ploma contra els Estats Units, perquè allò que realment està en joc és la supremacia dels continents, a les mans de la Casa Blanca des que van descobrir l'avantatge de les guerres mundials en el solar sels altres.

PROGRAMACIÓ DE FEBRER DELS CURSOS ESPECIALS DE L'AULA DE CULTURA

Dicció: Tècniques d'expressió oral

Fonologia i fonètica. Entonació. Tècniques per a parlar en públic. Dirigit fonamentalment a professionals dels mitjans de comunicació, actors, locutors, professors...

Professora: Magda Casanova, educadora de veu.
Horari: dilluns i dimecres de 19.30 a 21.30 hores.

Introducció al món cinematogràfic

Anàlisi textual de seqüències i altres formulacions teòriques sobre el discurs cinematogràfic a partir de fragments de pel·lícules concretes.

Professor: Vicent Sanchis, crític cinematogràfic.
Horari: dimarts i dijous de 19.30 a 21.30 hores.

SALA D'EXPOSICIONS de la FUNDACIÓ CAIXA de PENSIONS
Carrer Correus, 3. València Tel. 351 14 35

ELS PERIODISTES EN EL CÒMIC

12 de gener—**11** de febrer

Horaris:
feiners, d'11 a 14 hores i de 17 a 21 hores
festius, d'11 a 14 hores, dilluns mati, tancat.

FUNDACIO CAIXA DE PENSIONS

Per la porta gran

El grup d'Osona, SAU, iniciarà el pròxim mes de febrer la gravació d'un nou treball discogràfic. Una producció feta a cavall de Barcelona i Londres, amb més ambicions si fos possible.

Un espectacle amè, dinàmic i divertit.

SAU ja no és tan sols el nom d'un pantà; ara per ara, ho és també d'un grup de pop-rock.

Grup original, tant per la seva trajectòria com per la formació d'alguns dels seus components, no va assolir, per diferents motius, tot l'èxit esperat amb el primer disc de llarga durada, *No puc deixar de fumar*. En canvi, *Per la porta de servei*, el segon i darrer treball, és un dels més emesos als mitjans de comunicació radiofònica catalana.

'LIVERPOOL CATALÀ'

—Sembla que Vic, i la comarca de l'Osona en general, és terra adobada per als grups de pop-rock...

—Sí, de fet en diuen el *Liverpool català*. Suposo que el fenomen respon a una llarga tradició musical de tota la Plana i que, actualment, es concreta en el *rock*.

—Parlem de vosaltres. Els vostres inicis en el món de la música no van ser gens corrents...

—No. La trajectòria més normal és formar un grup, fer molts bolos, i quan és possible, entrar a l'estudi i gravar un disc. Nosaltres no vam haver de patir gens en aquest aspecte: primer vam fer el disc i tot seguit ens vam llançar a fer concerts. Total, que la primera actuació després de l'aparició del disc va ser el nostre bateig, com a SAU, davant del públic.

—¿Com us ha tractat la crítica?

—La veritat és que no ens en podem queixar en absolut; de moment ens ha tractat molt bé. I, és clar, a l'Osona sobretot, ens tenen molt consentits en aquest aspecte.

—¿De quines fonts ha begut SAU?

—Segurament ens ha influït una mica tot el que hem sentit. A tots ens agrada molt Police i Peter Gabriel, per exemple, i ja ens n'han comentat alguna cosa, encara que en aquest segon disc som molt més personals. De tota manera, les influències no són dolentes i és normal tenir-ne; ningú hi pot escapar.

—¿Què aporteu, doncs, al panorama musical?

—Intentem oferir un espectacle amè, dinàmic i divertit. De vegades, un directe decep perquè els conjunts no sonen bé o el muntatge és pobre; nosaltres portem un show amb molt de ritme i molt ben preparat.

—Malgrat això, hi ha qui continua pensant que cantar en català és sinònim d'avorriment...

—Mira, en català, com en qualsevol altra llengua, es fa tota mena de música, n'hi ha de tot. Nosaltres, en aquest sentit, ho tenim molt clar: que vinguin a veure'ns. I fora dubtes.

—¿Quina opinió us mereix el moviment associacionista que envolta, avui, la música catalana?

—Ens sembla perfecte que cantants i grups hagin creat una associació com l'ACIC; nosaltres també en formem part i seguim les decisions que es prenguin quant a mesures de pressió.

Lluna Marbà

CRÍTICA

Millorar el guió

CINEMA

Negocis de família. Direcció: Sidney Lumet. Guió: Vincent Patrick. Fotografia: Andrzej Bartkowiak. Intèrprets: Sean Connery, Dustin Hoffman, Matthewe Broderick, Rosana de Soto. EUA, 1989.

"Aquesta pel.lícula té un guió molt interessant, però la mala realització l'ha llançada a perdre", asseguren sovint —amb raó i sense— els crítics de cine i altres lletraferits. De fet, es tracta d'un argument utilitzat molt sovint per a condemnar les versions cinematogràfiques d'obres literàries respectables. Però Vicente Aranda, un director que s'ha guanyat una bona reputació com un dels més intuïtius adaptadors d'algunes de les més difícils novel.les de la literatura moderna, per exemple, Tiempo de silencio, defensa una postura totalment contrària. Segons ell, les pel.lícules milloren sempre els guions perquè els actors i els escenaris posseeixen una vida que no té el paper escrit. I és cert, indubtablement. Malgrat que Aranda, en la seua probitat, dóna per descomptat que director i intèrprets treballen a favor del material, no en contra, com passa més del que seria necessari.

Negocis de família, una de les escasses produccions americanes recents d'algun interès, il.lustra molt adequadament l'afirmació d'Aranda, ja que estem davant d'un cas de film que millora notablement el guió original. L'autoria d'aquest guió pertany a Vincent Patrick, que ha adaptat al cinema la seua pròpia novel.la —desconeguda per aquest cronista— suposem que amb absoluta fidelitat: ¿a qui sinó podria acusar de traïció? La trama, una inusual combinació d'àcida comèdia de costums, sord drama generacional i enginyós thriller d'atracaments perfectes, té bastant d'interès. Es la història de tres generacions, amb barrejades ascendències escocesa, italiana i jueva de lladres novaiorquesos encapçalada per un avi amoral, vitalista, bevedor, bandarra, simpàtic; un pare delinqüent convertit en un comerciant honest després d'una llarga condemna en presó i un fill universitari i rebel que odia el conformisme del pare i lloa l'inconformisme de l'avi, capaç de planejar el robatori d'un milió de dòlars, no tant pel que això significa sinó per afirmar la pròpia identitat. Fet amb el qual demostra la pròpia condició de membre digne del clan. El guió, discursiu, explicatiu, més aviat televisiu, no és massa interessant. De fet, podríem imaginar, sense gran esforç, com seria la història llegida i creiem que no resultaria massa atractiva.

Però sort que hi ha Sidney Lumet, que quan tenia 33 anys, fa ara 33 anys, dirigí la famosa Doce hombres sin piedad —¿recorden?—. Des d'aleshores, Lumet no ha deixat de fer pel.lícules ja que és un cineasta eficient, ràpid i barat a més de raonablement ambiciós. I sort que hi ha també Sean Connery —la presència del qual bastaria per a justificar aquesta pel.lícula, i també el tercer Indiana Jones, sense anar més lluny—, Dustin Hoffman i Mathew Broderick, que són rèpliques perfectes dels seus personatges. Lumet potencia el millor del material, fa oblidar els moments febles i —amb tranquil.la saviesa— deixa que els actors facen la resta, que la pel.lícula es faça agradablement per ella mateixa.

José Luis Guarner

En els límits de l'abstracció i de la referència

ART

Exposició de Javier Calvo. Galeria Fandos i Leonarte. Aparisi i Guijarro, 8. València. Fins al 27 de gener.

Amb la dècada dels vuitanta es va generar —en l'horitzó de la pintura valenciana— un tipus de paisatge carregat de fortes ressonàncies intimistes, enfront de les anteriors modalitats d'aquest gènere, que més haviat havien anat desenvolupantse amb un caràcter essencialment descriptiu i una profunda vocació narrativa, encara que les seues opcions siguen simplificades.

Podríem dir que distanciant-se de l'herència més pròxima —com puga ser la de Genaro Lahuerta o Lozano— es tractava de reduir al màxim les referències i la de consagrar tota l'atenció més que a la pintura del paisatge al paisatge de la pintura, que adquiria així plena autonomia referencial.

Aquest intimisme reductiu —curiosament— seria posat en pràctica per una sèrie de pintors que anteriorment havien tingut un ampli contacte amb altres poètiques de forta arrel normativa. Sens dubte, són així molt significatives —des d'aquesta perspectiva— els noms de Michavila, Teixidor o Calvo.

A més, en els tres casos, el tema de l'aigua, com a element constituent de l'opció paisatgística, ha tingut un paper molt destacat pel que fa al seu quefer pictòric en aquesta dècada històricament ja sobrepassada.

Aquesta apropiació del paisatge, en el cas específic de Javier Calvo (València, 1941) que ara ens ocupa, no està exempta de subjectivisme, d'expressivitat i de certa relectura neoromàntica, sobretot en la present conjuntura, anant —diria jo— expressament contra corrent, oposant-se a les propostes que predominen en l'entorn actual, ben adobades de dèbits neoconceptuals, postminimals o neogeo.

Aquesta opció que, sense dubte, postula, a la seua manera, certa singularitat, no sembla adscriure's a cap tipus d'urgències, més aviat es decanta cap a la serenitat i la reflexió personal, centrada en un motiu ben clàssic, com és el vell tema del paisatge, bé que dotat —això sí— d'una sensualitat evident i d'una preferència indiscutible a favor dels valors purament estètics que el desenvolupament de la pintura implica.

Ni cites ni referències, ni tampoc introducció d'objectes, animals o siluetes humanes.

Romà de la Calle

Fi del 'festival' Mirella Freni

MÚSICA

Els personatges de Tatiana Larina en *Eugène Onieguin* i d'Adriana Lecouvreur i *Manon Lescaut* en les òperes del mateix títol han dibuixat una insòlitament perllongada presència de la gran soprano italiana Mirella Freni durant la temporada liceística. Hauran estat quinze representacions, quasi consecutives, absolutament agraïbles per als bons *gourmets* de les delícies vocals més refinades.

El recorregut de Mirella Freni ha estat suggestiu, però no excessivament variat formalment. Les tres obres citades es mouen en un pam de terreny estilístic. Citar verisme —rus o italià— és emprar un terme entenedor per a tothom. Un terme on caben l'òpera de Txaikovski, la de Cilea i, per descomptat, aquesta *Manon* pucciniana, primera de les grans heroïnes que va crear el compositor de Lucca. Amb això no es pretén fer cap mena de retret, sinó situar de forma més precisa l'abast d'aquest autèntic *festival Freni* que acabem de viure. La soprano de Mòdena ha bastit tres autèntiques i excepcionals exhibicions de gran classe de cantant i d'artista. Ho ha fet, però, en el si d'un món musical fins a cert punt còmode per a ella, on no se li podien plantejar problemes especials pel que fa a la composició d'estil. En tot cas, la gran mestria i aquesta classe —cal insistir en aquest terme tan plenament sintetitzador— resten com un present valuosíssim que ha fornit l'actual campanya liceística.

Manon Lescaut, estrenada a Torí l'any 1893, va constituir el primer gran èxit de Puccini. Va ser l'obra que li va obrir les portes al gran món i el va convertir en successor esperat del regnat de Verdi. Manon ve a ser un postantecedent —si se'm permet el joc de paraules— de la Violeta Valéry protagonista de *La traviatta* verdiana. Literàriament, Violeta és més verista que Manon. Està dibuixada de forma més precisa. Manon Lescaut és més imatge que no figura de carn i os. Les dues representen aquest etern femení que es debat intensament entre la puresa de l'amor i el goig del viure fàcil. A totes dues les perdrà i ensems les salvarà l'opció per l'amor. És un camí iniciàtic de purificació que la mort alliberadora resol.

És un personatge el de Manon absolutament important, servit per Puccini amb una partitura d'una gran exuberància. Exuberància temàtica, riquesa instrumental, sentit absolut de l'elegància constitueixen trets definitoris de la partitura i de fet del que serà a partir d'aquesta obra tota una carrera. A *Manon Lescaut* hi ha el que després serà *Madama Butterfly, Tosca,* etcètera. Potser no hi ha la granària capaç d'imposar-se per damunt de les altres i esdevenir així referència popular. I això cal carregar-ho, o millor dit abonar-ho, a la sòlida estructura teatral, que en el lúcid *continuum* dramàtic evi-

ta caure en els números tancats, d'altra banda tan celebrats.

Mirella Freni, ja s'ha apuntat, va ser una gran intèrpret. Però no una intèrpret inobjectable. Ha estat una artista sòlida, però potser poc rica, o no totalment rica de matisos. Hi ha hagut un alè de rigidesa, o uniformitat vocal i teatral, que ha endurit o ha fet si més no poc dúctil i *obert* el seu personatge. Hi ha hagut potser, en la concepció global de l'obra, una excessiva propensió romanticista.

I d'això se n'ha ressentit també la interpretació del tenor txec Peter Dvorsky, una veu important, un dels tenors més valorats del mo-

Enric Serra i Mirella Freni.

ment, que almenys en la segona representació va oferir un treball important. Com també ho va ser el d'Enric Serra, un cantant de progrés manifest, en el paper de Lescaut, i també Alfredo Mariotti i Josep Ruiz.

El Liceu estrenava producció, en el que ha estat un encàrrec no massa ben rebut pel públic liceístic. Encara que no estic del tot d'acord amb determinats moments, que no amb la concepció global del muntatge escènic, crec que les protestes no són justificades i obeeixen sobretot a una manca de sensibilitat per la dramatúrgia ope-

rística per part del públic liceístic. I que en aquest cas va comportar negar l'existència d'un autèntic criteri dramatúrgic. Cosa menys habitual del que seria desitjable.

Jaume Comellas

A la recerca de l'equilibri

DISCOS

Maria-Josep Villarroya. Via lliure. Picap 10 0035.

Com una de les amazones de Roxy Music, Maria-Josep Villarroya apareix en la portada del seu darrer disc en actitud d'envolar-se amb vol lleuger, per la mateixa via lliure que la cantant de Mataró ha anat obrint-se, a poc a poc, des que el 1981 féu el seu debut artístic en el festival «Cançó resposta», on guanyà el primer premi d'interpretació als setze anys.

Amb un registre molt ampli en la veu, com ja va demostrar en el seu primer àlbum *Carícies d'aigua,* pot despuntar en diferents gèneres, des del *jazz* fins a la música lírica, passant per un territori tan difús com és la cançó popular. En qualsevol cas, damunt qualsevol escenari, als solcs d'un disc, destacarà l'excel·lent capacitat vocal, que ateny la màxima expressivitat en la balada sentimental, tal com queda demostrat en cançons com *Al teu costat,* peça molt sen-

zilla embolicada en una atmosfera etèria que contrasta amb altres del mateix disc com *A galop,* més barroca i accelerada, on les provades dots de la cantant semblen que estan més al servei d'un solo de guitarra desbocat que a dir coses creïbles. Certament.

El mateix paral·lelisme podria establir-se entre peces delicades com *Obre els ulls* o *Dansa per a mi,* aquesta executada amb l'únic acompanyament d'un piano, i

Princesa de bar, que obre el disc, instrumentalment més ampul·losa però menys penetrant que qualsevol de les altres dues. Les possibilitats expressives de Maria-Josep Villarroya es copsen més bé quan acaricia les paraules i es gronxa sobre la música que quan cavalca sense rumb fix. El terme mitjà definit en aquest àlbum per *Focalisa,* un tema de caire ecologista, s'adapta també molt bé a les característiques de la cantant.

En *Via lliure* sembla haver volgut explorar nous territoris, pròxims a una certa comercialitat, jugar potser amb una música més sofisticada, però afortunadament no ho ha arriscat tot i l'àlbum conté molts moments que es poden assaborir sense presses.

J. M. Játiva

Una visita inoportuna

TEATRE

Companyia Josep Maria Flotats. Dr. Jorge Lavelli. Teatre Poliorama. Barcelona.

La primera visita inoportuna fou el desembarcament de J. Ma. Flotats en aigües barcelonines, ara fa mitja dècada, per redimirnos.

Ara, però, només es tracta del títol d'una peça del dibuixant, dramaturg i actor argentí Raúl Damonte, Copi, que junt amb els directors Alfredo Arias *(La marquesa Rosalinda,* producció del Centre Dramàtic de la Generalitat Valenciana), Víctor García *(Las criadas, Yerma* i *Divinas palabras,* sempre amb Núria Espert) i Jorge Lavelli, autor del muntatge que ens ocupa, va preferir la *grandeur* al *churrasco,* i a colp d'exili cultural va instal·lar-se a París. Corrien els feliços seixanta.

No és la primera vegada que ens és donat de veure a Barcelona un tàndem Copi-Jorge Lavelli —*Jordi* segons TV3, ¡salta, pagès, que no ha estat res! El Grec 85 ja ens va oferir *La nuit de Madame Lucienne* i, anant una mica més lluny, els migcarrosses encara conservem, com una flor seca al missal de la memòria, el record de l'actuació *in person* de Copi al mític Saló Diana, aquella mena de *kibbutz* anarcoentranyable del carrer de Sant Pau on cobrava més l'acomodador, quan cobrava, que no la vedette. *O tempora, o mores...!*

De Lavelli no hem oblidat *Les 4 jumelles* ni *Dona Rosita la soltera,* però sí *La tempestat* de Shakespeare/Sagarra/Espert i, sobretot, la naftalinosa *Operette* de Gombrowicz que ens va infligir i coproduir el re-

cent Festival de Tardor—Automne de la ville de Barcelone, bonne si la bourse sonne.

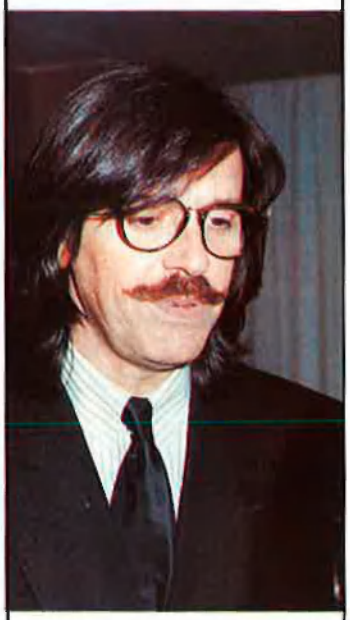
La cosa va de sida, poca broma. *Una visita inoportuna* és, com ja ho va ser *El dret d'escollir,* una amarga comèdia de bates blanques i respiració assistida on la mort, espiant entre bambalines, arribarà *a las cinco en punto de la tarde;* potser és l'última botifarra, la ganyota pòstuma d'algú que havia decidit viure al marge, fotent-se del mort i de qui el vetlla: Raúl Damonte, Copi, mort d'amor el desembre de 1987. Reposi en pau.

No sabem si el senyor Flotats té una flaca per la iconografia hospitalària o bé si rep una subvenció complementària de la Conselleria de Sanitat cada vegada que instal·la una UVI a l'escenari del Poliorama, però ni de ser així quedaria justificat que la pela pública es faci càrrec d'un text que s'escau molt més als interessos de qualsevol companyia privada —la d'Enric Majó, per exemple, excel·lent Cyrille— que no a la d'un futur Teatre Nacional. Com tampoc no calia que el Sr. Lavelli es molestés a desplaçar-se a Barna per servir-nos aquest rescalfat plat de segona taula, especialitat —d'altra banda— de la Brasserie Flotats.

Potser, donat que l'un és director del Théâtre de la Colline i l'altre, del Teatre del Pujol —que si fa no fa vol dir el mateix— tenen interessos orogràfics en comú.

Ens sembla molt bé que al senyor Flotats li agradin més els autors estrangers que no els d'aquí; que prefereixi un *metteur en scène* a un director i una *habilleuse* a una sastressa; que li vingui més de gust presentar els seus treballs a París i a Roma que no a Reus, Vic o Tortosa, però el que no hauria d'obli-

dar és que els seus capricis els paguen *tots* els catalans, Gratallops i Arbeca inclosos, i que les lletres TNC volen dir Teatre Nacional de Catalunya. Si no és que estem tots malfixats i signifi-

Flotats.

quen Tinglados i Negocis Cahner o Teatre de les Nostàlgies de la Champmeslé. I això no seria bo per a ningú.

Joan Ollé

Desig i realitat

TEATRE

Dos nous espectacles de companyies valencianes s'han estrenat darrerament en espais marginals, circumstància que marca inevitablement el producte resultant, malgrat comptar en tots dos casos amb algun nivell de suport per part de les institucions. Per això mateix, també en tots dos casos s'ha hagut de posar en contradicció el desig dels creadors, amb la realitat dels mitjans materials i artístics de què disposaven per dur endavant els seus projectes. Un d'ells, *Matí de drama...?,* és una producció del Centre Dramàtic, amb el grup L'Entaulat, i està orientat a un públic molt específic, estudiants de BUP, amb l'objectiu d'introduir-los en el doble joc, sempre fascinant, de la realitat i la ficció al teatre. *Matí de drama...?,* espectacle de format molt reduït, representat en condicions fins i tot precàries en la Sala Moratín, acompleix amb eficàcia el seu propòsit: suscitar la reflexió i propiciar el treball posterior dels estudiants. És teatre didàctic, sense altres pretensions, tot i que s'observa alguna precipitació en la construcció de l'espectacle, motivada possiblement per la falta de concreció de l'encàrrec i els limitats mitjans amb què s'ha comptat a l'hora de realitzar-lo. A pesar d'això, *Matí de drama...?* es veu amb interès i amb una dosi considerable de simpatia, acrescuda pel reconeixement del considerable esforç que realitzen les dues actrius per posar en peus una sèrie molt variada de personatges que, pel seu esquematisme, obliguen inevitablement a la caricatura.

L'altre espectacle, anomenat *Escenes del teatre de Singapur,* i que s'ha estat representant les últimes setmanes a la sala *Trapezi,* el petit local del carrer de Padre Rico —antigament *Teatre a Banda*—, que confirma així l'encomiable voluntat de programar regularment muntatges de format reduït o marginals, pretén ser una recreació del món de les *varietés,* imitant l'estil i el contingut de les que s'oferien als públics populars en els teatres portàtils fins a èpoques relativament recents i dels quals el de Manolita Chen fou, sens dubte, el més famós. Però, així com en el cas del muntatge del L'Entaulat el projecte no excedeix mai de les possibilitats reals del grup, en el cas de l'espectacle del Teatre de Singapur

Grup «L'Entaulat».

—que és una producció de la mateixa sala *Trapezi,* amb subvenció de la Conselleria de Cultura— s'origina una estranya contradicció, segurament perquè la voluntat dels seus creadors i la realitat dramatúrgica (i ja no parlem ara de qüestions materials) van per camins distints. En altres paraules: la imitació no assoleix el nivell d'allò que es pretén imitar, perquè el material amb què es treballa no és autèntic.

Hauria calgut, doncs, una actitud molt més distanciada —per exemple, la que adopta la comèdia musical *Cabaret* envers el món del *music-hall* alemany d'entreguerres o, tot respectant les distàncies, la de l'autòcton *Hasta aquí llegó la riada* en relació amb el de la revista valenciana dels anys trenta, perllongada en el que s'anomenarien després *varietats arrevistades*— per obtenir un producte que poguera resistir, amb èxit, les comparacions. No és així, i l'espectacle ho acusa, malgrat la bona voluntat de tots els que hi intervenen, encara que, daltabaixos a banda, algunes escenes es deixen veure amb simpatia.

Rodolf Sirera

La pertinaç rutina

TELEVISIÓ

Hi havia un redactor esportiu de Televisió Espanyola que feia les entradetes de les notícies massa llargues, inversemblantment llargues. Si la notícia era curta, ell l'estirava un cop sí i l'altre també amb un llenguatge estereotipat i innecessari, farcit de tòpics.

—Fes les entradetes més curtes, li recalcaven.

I el noi com si res, tirant de la veta lingüística, fins que un dia, marejat per les recriminacions de superiors i de companys, va confessar que ell feia les introduccions llargues perquè a casa seva els seus familiars li ho demanaven amb exigència, per tal que sortís el màxim de temps a la pantalla petita.

La pintoresca rutina d'aquest redactor de TVE té paral·lel amb la d'un altre repòrter de Sant Cugat que informava de les pluges. El noi tenia en el guió molt ben indicat que havia de citar els perjudicis de la manca d'aigua i el resultat també va ser bastant singular: a l'informatiu apareixia el disciplinat xicot detallant els importantíssims problemes arrossegats per la pertinaç sequera, des del carrer, on un fort xàfec deixava xops els vianants... i quasi l'informador.

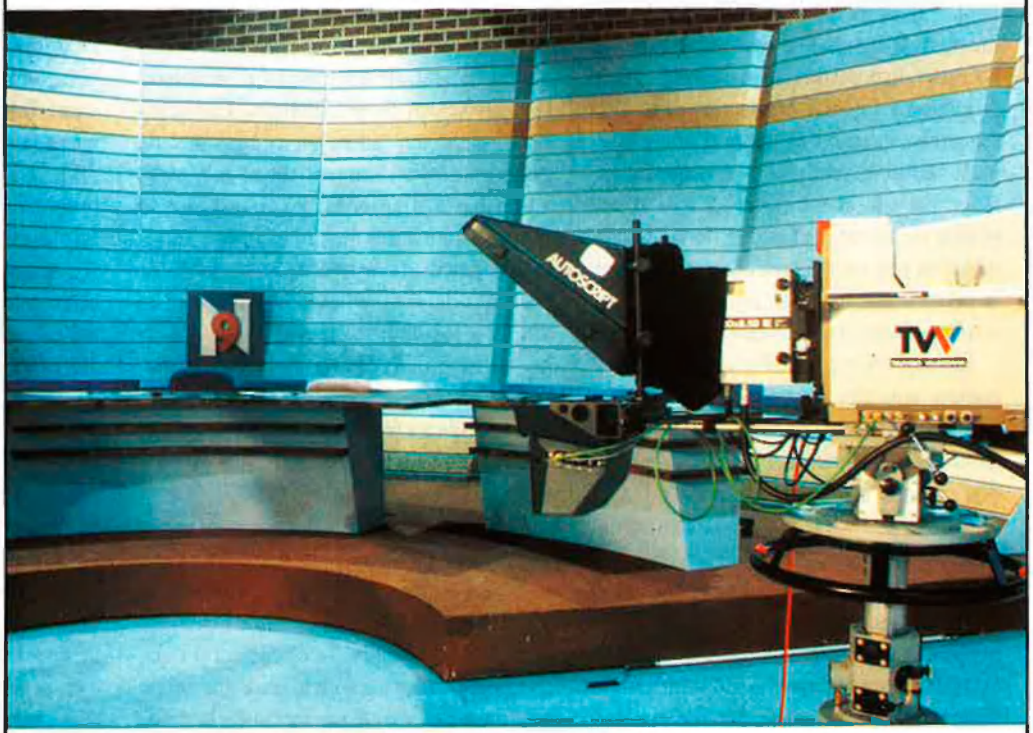
Aplicada al món de la radiodifusió, la rutina té exemples d'una comicitat històrica. A l'hora de l'*Angelus,* que com vostès recordaran va ser suprimit de la programació de Radio Nacional d'Espanya amb la 'secularització' dels socialistes, un locutor acostumava a anunciar cada dia les dotze campanades des d'una església d'una ciutat diferent. Tot anava normalment. Se sentien les campanes des del temple i després una veu afegia: «Són les dotze a la catedral basílica de Barcelona, les onze a les Illes Canàries». Per exemple. I així fins que un dia les atònites orelles dels que sintonitzaven RNE van poder escoltar aquesta perla rutinària:

—Són les dotze a l'església (x) de Santa Cruz de Tenerife, les onze a les Illes Canàries.

Un *gag* digne dels millors acudits de Martes y Trece.

La rutina s'amaga i es fa forta a les televisions més joves i dinàmiques. Fa pocs dies, el locutor de TV3 que recitava la crònica de la nit de cap d'any a la plaça de Rius i Taulet barcelonina va anar tant per les branques rutinàries dient superficialitats que quan va començar a tocar el rellotge —a una velocitat del diable— només va tenir temps de dir que les campanades serien una mica estranyes. ¡I tant! Les hores semblaven quarts, anaven a ritme de *rock* dur.

Poques hores després, un locutor de la mateixa TV3 feia la tradicional enquesta a les figures catalanes de l'espectacle (sempre les mateixes figures i seria millor dir figuretes, perquè de grans figures no n'hi havia cap), preguntant —¿ho endevinen?— què demanaven a l'any nou. ¿I saben que demanaven? Cordin-se els cinturons de la sorpresa: demanaven molta pau per tothom i que s'acabessin totes les guerres. Algú d'ells agregava que volia feina per a tothom. Profundament original. Es veu que s'ha d'anar a la gent de l'espectacle perquè faci l'espectacle de no dir res substancial. Eren uns minuts per a omplir un telenotícies d'uns dies festius amb poca collita d'esdeveniments i de idees.

He volgut que la rutina fóra el primer tema d'aquesta columna que avui s'inicia, perquè és la nostra principal enemiga. Si algun dia la veuen, emboscada en aquestes línies, no dubtin a denunciar-la al jutjat de guàrdia més pròxim. Si van el divendres al *Juzgado de guardia* de TVE, els faran molt de cas, perquè allà no es coneix la monotonia. ¿Oi?

Ramon Miravitllas

CULTURA

Un nou intrús en la vida quotidiana

Bojos pel fax

L'última moda en el sector de les telecomunicacions és el fax, un aparell que permet comunicacions molt més ràpides que el telèfon i més barates.

Escriure una carta, comprar un segell i un sobre i buscar una bústia on llançar la correspondència requereix una inversió de temps que moltes persones ja no estan disposaades a malbaratar. Alçar el telèfon i intentar connectar amb algú requereix, quan no es tracta d´una telefonada familiar, realitzar tres o quatre intents. En aquest últim cas, a més d´una pèrdua de temps, cadascuna de les telefonades en què no s'aconsegueix parlar amb la persona que es busca representa un desemborsament afegit de diners.

Els experts asseguren que cal tenir en compte aquestes dues raons per explicar l´èxit del facsímil, telefax o més popularment fax, un aparell del qual hi ha més de dos milions d´unitats als Estats Units, 200.000 a Itàlia i aproximadament 100.000 a l´estat espanyol.

El boom que ha significat el fax en el sector de les telecomunicacions té altres explicacions: la seua facilitat d´ús i la seua estandardització. Aquesta popularització permet que tots els posseïdors de fax puguen comunicar-se entre ells amb una freqüència de temps de tan sols uns pocs segons.

Sorprèn comprovar, però, que la tecnologia del fax és molt antiga i encara bastant primària, ja que els seus antecedents es remunten al 1842. Un escocés, Alexandre Bain, va ser el primer que aconseguí transmetre imatge d'un lloc a un altre. Ho va fer a través d´un programa mecànic de pènduls. Els principis del fax són, en realitat, ben simples: es tracta d´un sistema que transfereix imatges, a distància, de paper a paper, gràcies a un lector òptic que examina cada lletra punt per punt.

Per aquest aparell, una A no és una A, sinó dues barres inclinades i una d´horitzontal. Aquesta particularitat permet al fax transferir paraules escrites a mà, dibuixos i símbols comercials sempre que dispose de sistemes de comprensió de la imatge.

El fixta-fax, un aparell molt popular als Estats Units que es pot inserir a l´ordinador general, destria, molt millor que el fax, els textos de les imatges. Els fixta-faxs ofereixen també un equipament de programes per a l´enviament de missatges i una llista d´adreces per a retardar la transmissió a hores nocturnes i per a administrar l´arribada de textos.

A més del correu i el telèfon, el fax ha vingut a substituir el tele-text, ja que en les transmissions els errors són molt menors si s´utilitza el primer. També el temps que es triga a efectuar una transmissió per fax és inferior al que necessita el tele-text..

PREUS I MARQUES

Les línies de fax les instal.la a l´estat espanyol la companyia Telefònica. Tot i que una petita connexió amb la línia normal de telèfon permet usar un facsímil, la companyia estatal recomana sempre als seus clients la contractació d´una de nova. La instal.lació d´aquesta línia suplementària costa 15.000 pessetes. Si vostè no vol que la mateixa Telefònica, a través de Telyco, una de les seues filials li connecte el fax, pot triar per a aquesta feina entre un bon grapat de les empreses que operen ja a l´estat espanyol.

Si es decanta per aquesta segona possibilitat, vostè haurà de pagar a Telefònica mensualment 1.220 pessetes en concepte de quota de conservació de línia i 1.000 pessetes més per possibilitar-li el servei.

El mercat del fax se´l reparteixen a l´estat les següents grans firmes: Canon, Panasonic, Sanyo, Ricoch i Fujitsu, que en copen més d´un 70 per cent. Telyco i Olivetti, des de posicions més modestes, tracten també de fer-se un lloc en aquest espai de terminals liberalitzats. L´empresa Telyco, cas de realitzar la instal.lació del seu fax, l´inclourà gratuïtament en una guia de faxs, semblant a la que reparteix anualment Telefònica. Els amants del telefax tenen també una revista, amb seu a Madrid, "La guía del comprador de fax" que proporciona bimensualment les últimes informacions que genera aquesta tecnologia. Al mercat, els preus dels terminals de fax estan en funció les seues prestacions. Se'n poden trobar per 80.000 pessetes i per 500.000. A l´estat es calcula que hi ha en aquests moments 100.000 faxs, un per cada dues-centes persones i es preveu que aquest nombre arribe als 200.000 durant 1990. "Il.legalment –ha assegurat a EL TEMPS el director comercial de Telyco al País Valencià– n'hi ha bastants més, ja que alguns desaprensius es compren un fax i el connecten, de forma fraudulenta, a la seua línia telefònica". Reconeix també que, si bé en un primer moment la majoria d´usuaris del fax eren grans i petites empreses, ara són els membres de les professions liberals els principals interessats a disposar d´un d´aquests aparells".

¿VIOLA EL FAX LA INTIMITAT?.

Hi ha dos termes en el llenguatge dels americans que s´han fet molt populars en els últims anys: el junk -mail, el correu fem, i el junk-fax, el fax-fem. Els dos fan referència als missatges rebuts no dessitjats. Un exemple del que els americans anomenen correu-fem són els fulls de publicitat que nosaltres podem trobar perfectament a les nostres bústies informant-nos sobre les últimes oportunitats que té a la venda un supermercat.

¿Hi ha alguna diferència entre el junk-

mail i el junk-fax?. Sí, i és molt important. Del correu-fem te´n pots desfer amb facilitat. Desfer-te del fax-fem et costa diners, ja que la persona que t´envia un missatge no sol.licitat se n´aprofita del teu paper per imprimir els seus missatges. Un paper bastant car perquè és de característiques especials.

Les empreses o persones que es dediquen a enviar fax-fem no només s´aprofiten del teu paper, sinó que a més bloquegen el teu aparell amb els seus faxs, ja que aquests aparells no poden rebre i enviar documents al mateix temps.

Als Estats Units, centenars d´empreses utilitzen els faxs per a enviar missatges publicitaris, i com que, davant d´aquesta situació s´han alçat irades les veus de molts ciutadans indefensos, en estats com ara Connecticut i Maryland l´enviament d´aquests tipus de missatges es penalitza amb multes que van des dos-cents fins als l.OOO dòlars. Aquesta situació, que xoca bastant amb l´argument positivista que veia en l´ús majoritari d´aquestes tecnologies una més ampla possibilitat de llibertat, ha obligat els americans a redefinir el dret a la intimitat. Els usuaris de fax han vist amb enveja com els propietaris de telèfons han resolt aquesta qüestió amb un petit giny que identifica les trucades. Aquest giny funciona de la següent manera: Vostè sent el telèfon, i al mateix temps que comencen a produir-se els primers senyals de comunicació, el número de la persona que li està telefonant apareix en una petita pantalla. Pot fer dues coses, en cas que no vulga contestar, amb no despenjar l´aparell té prou; en cas que vulga saber què li vol dir aquesta persona, amb la qual ara no està disposada a parlar, un aparell addicional li permetrà desviar la telefonada a una mena de contestador automàtic.

En algunes zones de Nova Jersey ha estat repartit gratuïtament l´identificador de trucades telefòniques, que els usuaris han rebut amb entusiasme pel bon resultat que els ha donat. Llogar aquest aparell costa mensualment 6.5 dòlars, a més d´una quota a la companyia instal.ladora. Comprar-lo costa 8O dòlars. A l'estat de Pensylvània, distintes autoritats s´han mostrat contràries a l´identificador telefònic perquè, segons a questes autoritats, es pot donar el cas de persones que, per temor a ser identificades, es neguen a marcar telèfons que els poden ser útils, cas de les línies calentes contra la sida.

Com no podria ser d´una altra manera, al mitificat país de les llibertats, una companyia de comunicacions va resoldre el problema amb una contramesura que permet a la persona que telefona bloquejar l´identificador component un codi abans de marcar el número. D´aquesta manera, a la pantalla identificativa de l´usuari, en lloc d´aparèixer el número de la persona que telefona, apareix la frase trucada privada. Si alceu l´aparell, el problema és ja vostre.

Maria Aguilà

Mirolad Pavic

Un serbi a la cort de la princesa Ateh

La part més important de la literatura és la lectura, assegura l'autor del *Diccionari Kàzhar,* un escriptor que diu que no té biografia, només bibliografia.

En aquest final de segle desconcertant que ens ha tocat de viure, conversar amb personatges que provenen de la nova Amèrica de l'Est és una experiència força atractiva. Pavic sembla sorgit d'una fotografia en blanc i negre de l'agència Tass, però de seguida s'albira que és una persona passada per un procés d'acolorament. Els seus viatges per tot Europa i Amèrica, resseguint l'estela dels seus llibres, l'han convertit en una mena d'estranger permanent. Afirma sense embuts que ell no té biografia, només bibliografia, però tot plegat sona a joc de paraules afortunat. És un home pausat i amable, molsut i políglota. El seu posat sembla voler explicitar una humilitat que no posseeix. Parla amb la veu ferma de qui coneix l'exotisme de la seva llengua, però s'oculta reiteradament al darrera de les més diverses barreres: bigoti, pipa, el propi discurs literari... De tant en tant s'apassiona i surt de l'amagatall amb llambregades furtives que semblen sorgir de molt lluny. Té els ulls blaus.

—A partir de l'èxit mundial de la seva novel·la sobre els khàzars, s'ha vessat força tinta sobre l'opció estructural d'escriure un diccionari. En l'eterna dualitat forma-fons, ¿quin factor li interessa més?

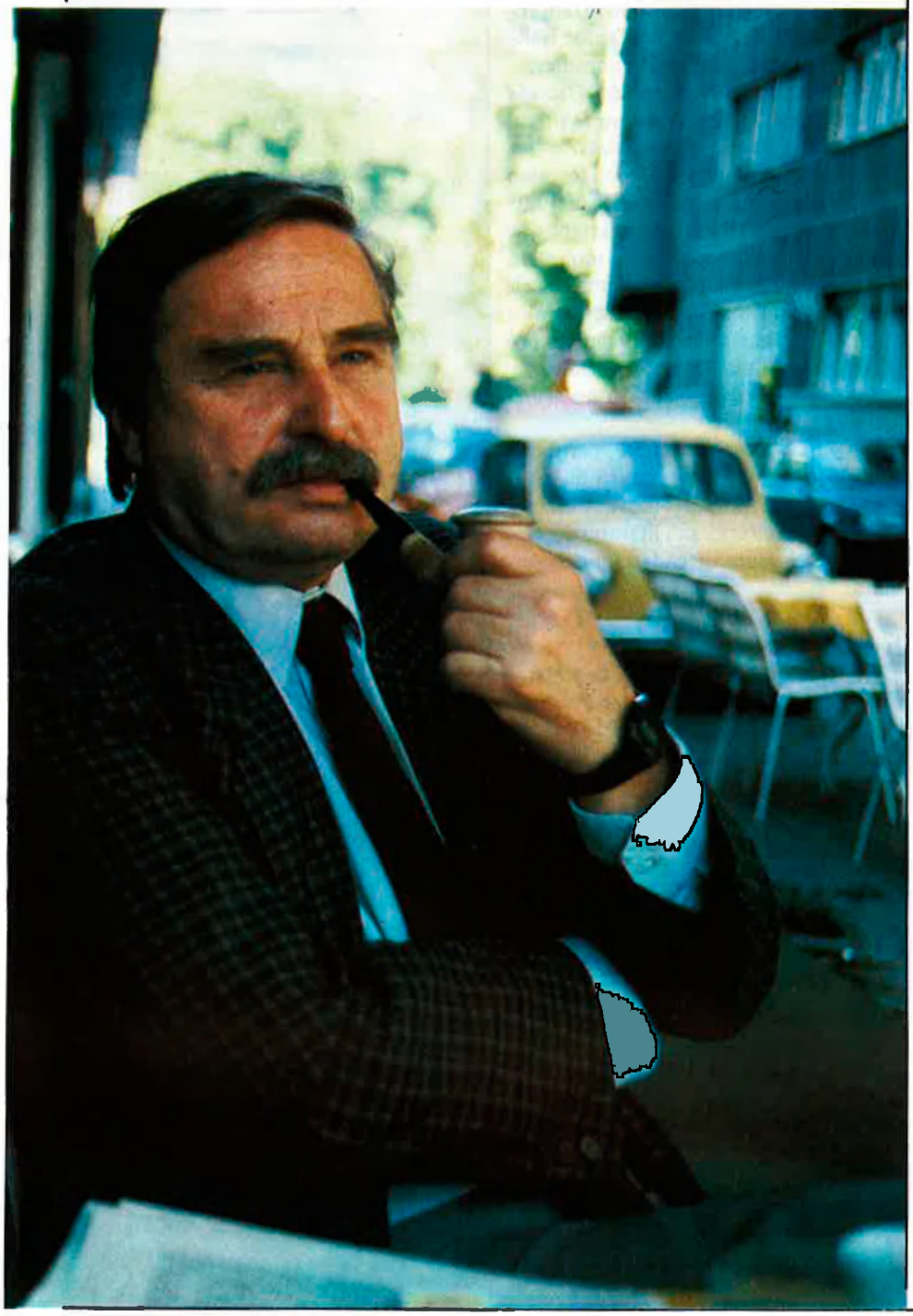
—M'interessa tot allò que té a veure amb el to, amb el recipient de l'obra literària. És lògic que la forma s'hagi de motllurar segons el contingut i crec que el material del *Diccionari Kàzhar* no es podia elaborar de cap altra manera. Ara he escrit una altra novel·la, anomenada *Paisatge pintat amb te,* que té la forma d'un problema de molts encreutats, amb un final doble opcional entre dramàtic i *happy end.* Cada llibre ha d'adoptar la forma més escaient al seu contingut.

—L'estructura del Diccionari Khàzar *segueix criteris lexicogràfics, però en tot cas no és un diccionari monolingüe perquè presenta tres parts ben diferenciades corresponents a les tres religions revelades principals. ¿Hi ha cap intenció ecumènica, en tota la discussió teològica que s'hi desenvolupa?*

—Tothom fa servir aquesta paraula per parlar del meu llibre. Abans de tot, val a dir que no hi ha només tres religions sinó quatre: les tres revelades i la khàzara. Naturalment, en una obra d'aquestes característiques és normal que hi hagi una visió ecumènica de la realitat. M'han parlat de Ramon Llull en aquest sentit. No conec l'obra de Llull, però evidentment no es tracta d'un problema d'avui, sinó d'una qüestió eterna del gènere humà. Hi ha molts escriptors alemanys que tenen aquesta visió ecumènica.

—¿Ha volgut fer narrativa històrica, amb el DK, o es tracta d'un mer joc autobiogràfic?

—Només fins a un cert punt. D'entrada, jo no volia escriure una novel·la històrica. A més, sobre els khàzars hi ha tan poques dades històriques que és molt difícil ser rigorós. Per a mi, els khàzars van ser un pretext perfecte per escriure una novel·la sobre un petit poble de caire tolerant que va acarar moltes temptacions d'ortodòxia religiosa, i a la fi va desaparèixer. Quant al fet autobiogràfic, he de dir que jo no tinc biografia sinó bibliografia, però en canvi la meva família sí que en té, i és molt semblant a la dels khàzars. Fins al segle XVII vam ser de religió ortodoxa: després vam entrar en contacte amb el catolicisme i a la fi ens convertírem en una família catòlica. Finalment, en els temps del meu pare, vam tornar a la nostra fe primitiva: l'ortodoxa. Tot plegat és una analogia amb els khàzars, que van començar amb un judaisme pre-talmúdic, van entrar en el cristianisme, travessaren l'Islam.... i van tornar a la seva fe primitiva, ara a un nivell talmúdic.

—Així doncs, ¿quin és el valor de veritat que li dóna a la literatura? ¿Què pesa més, la veritat o la bellesa?

—En el *DK* es diu que la veritat és només un truc. De fet, el que provo de demostrar és que la veritat no existeix. En realitat existeixen molts fragments de la veritat escampats pertot. La veritat està trossejada en cadascun de nosaltres, i només tots junts podem conformar-la. No em refereixo només als homes, sinó també als animals. En ells també hi ha una part de la nostra veritat comuna. En aquest sentit la veritat és una part de la bellesa d'aquest món, composta d'una banda per la naturalesa i de l'altra per la bellesa de l'art que l'home crea imitant la naturalesa. Per això em fa patir que reduïm les coses, que les simpliquem en excés, com en el cas de les ideologies, perquè llavors ens estem allunyant de la veritat i de la natura.

—Vostè afirma reiteradament que la part més important de la literatura és la lectura. ¿Per què aquest èmfasi en el lector?

—Una obra literària existeix només en la consciència del lector, i fora d'ella no té cap sentit. D'altra banda suposo que qualsevol escriptor necessita el caliu dels seus lectors per poder escriure.

—Però també diu escriure per als escriptors barrocs serbis. En concret diu que «si aconsegueixo plaure'ls, llavors també agradaré als meus malcriats con-

temporanis». Els seus únics lectors són els contemporanis, o en tot cas els hipotètics lectors del futur. ¿No és una mica contradictòria, aquesta posició?

—No em sembla gens dolent escriure per a uns escriptors que van viure fa 200 anys i tractar de complaure'ls. Crec que l'error més gran dels autors actuals és que escriuen pensant només en els lectors contemporanis, i encara només en un part d'ells que estan tractant d'imaginar. Un autor no pot mai acabar d'imaginar com són els seus lectors.

—Aleshores vostè no deu estar d'acord amb allò que els bons autors creen lectors...

—No, no, just tot el contrari. Són els lectors els qui creen autors. En altres paraules, això de la genialitat és en realitat una cosa que els lectors han descobert en alguns autors. Es tracta d'un camí dels lectors cap a l'escriptor. Per amanir-ho amb una metàfora que m'encanta, crec que tot plegat és fruit d'una avitaminosi intel·lectual, una autèntica manca de vitamines. ¿Quin és el significat exacte d'un lector que entra a una llibreria i busca un llibre per llegir? La resposta és clara: sent una falta de vitamines intel·lectuals i està tractant de trobar el llibre que apaivagarà aquesta mancança. De la mateixa manera que en el nostre cos pot existir una mancança física de vitamines, també n'hi ha una d'intel·lectual. Però s'ha d'anar en compte, perquè no existeix un sol tipus de vitamines, sinó que n'hi ha moltes: A B C D E... La mancança principal de l'home contemporani pot ser per exemple la falta de vitamina D i només els escriptors que ofereixin aquesta vitamina D seran tractats de genials. Això és també la moda. En un moment determinat farà falta la vitamina C, per exemple, i aleshores els escriptors que ofereixin la D no seran considerats genials. En definitiva, la meva visió del món és la d'una gran matriu que intenta xuclar aquest semen que necessita. El semen que l'engendrarà de la manera més bella. I l'escriptor només serà xuclat per la matriu si és genial.

—¿Què en pensa de la vitamina T, de la tele? ¿La veu com un rival?

—No hi ha cap rivalitat. No hi ha cap crisi del llibre perquè es llegeix més que mai. Almenys en els continents europeus i americà que he travessat darrera dels meus llibres és així. És noble i emocionant veure que els homes necessiten els llibres.

—¿És possible narrar sense paraules?

—Salvador Dalí o Picasso s'expressen sense paraules. Però els quadres poden ser també una interpretació perfecta de la literatura. El millor comentari sobre *La Divina Comèdia* de Dant és una il·lustració de Salvador Dalí. És referent al famós vers que parla de conèixer on és la meitat de la nostra vida per tal d'escatir així on és la fi. Dalí va resoldre aquest problema de la quadratura del cercle dibuixant un camí sense fi que es perd en la llunyania i Dant fora del camí. L'ombra de l'autor italià mena al camí. Sobren les paraules.

—Tots els personatges del DK *són noms propis. ¿No l'interessa la literatura dels personatges anònims?*

—Un diccionari no es pot fer amb personatges anònims. Però és cert que a la meva obra hi ha personatges que diuen que els noms només molesten. D'altra banda, l'entitat anònima són els khàzars mateixos. De fet van existir dos pobles amb el mateix nom i mai no podrem saber quin va ser el verídic.

—¿Vostè creu que la literatura té una funció social?

—S'ha d'anar en compte, perquè la funció social de la literatura ha estat força malinterpretada. Existeix una relació entre naturalesa i literatura a través de la cultura de cadascun dels pobles.

—¿També és ecumènica, l'actual evolució dels països de l'Est?

—Crec que la situació és ben clara. El primer país que sortí del Pacte de Varsòvia va ser Iugoslàvia, el 1948. El procés de desestalinització es dóna ara als altres països del Pacte. Nosaltres, que som independents des de fa temps, sabem que això no és només una qüestió de bona voluntat. És un llarg i durador procés.

—El DK *és un llibre de llibres, però, ¿quants llibres conté?*

—La resposta que m'interessa és quants llibres hi haurà encara dins el *DK*. Perquè jo vaig escriure el text sobre els textos inexistents dels meus predecessors, començant per la princesa Ateh. Quan vaig acabar el llibre vaig preveure, seguint la lògica del *DK*, que hi hauria també d'altres escriptors que continuarien la saga. Però, ara per ara, es tracta d'una mera hipòtesi.

Màrius Serra

Tradicionàrius

El proper divendres, dia 19, s'inaugura al Centre Cívic Artesà de Gràcia la tercera edició del Tradicionàrius, mostra de música tradicional que es pot contemplar al llarg d'onze sessions que s'efectuaran cada divendres durant tres mesos.

L'objectiu dels promotors és apropar la música tradicional i popular a la gent i potenciar l'aparició de grups musicals nous, interessats d'una manera creixent en aquest tipus de proposta. La mostra vol ser una re-proposta de la música tradicional, que es manifesta en tres vessants diferents: la interpretació de la cançó, tal com l'han après els més antics d'un indret geogràfic determinat, com pot ser el cas d'un iaio del Pirineu. En aquest apartat, té una especial incidència la música de comarques.

Una segona proposta, la més representativa de la mostra, consistiria en la instrumentalització d'aquesta música, amb instruments que s'acosten als tradicionals, com són ara la viola de roda, gralles, tenores, tarotes, sac de gemecs, acordió diatònic, flavió i tamborí. Amb aquesta versió es pretén acostar-se a la gent mitjançant uns arranjaments adequats i actualitzats.

Finalment, la música tradicional oferirà la seva concepció més moderna amb grups d'instrumentals electrificats, sintetitzadors, etc.

En tots els casos, la interpretació de la música tradicional no es fa d'una manera ortodoxa, sinó que la finalitat és l'espectacle musical i l'intent de provocar la reacció i la participació dels assistents. Amb aquestes premisses, cadacun dels espectacles és concebut com un concert ball que consisteix en l'actuació d'un dels grups, que precedirà un ball popular. Així, doncs, la primera sessió, després d'un "seguici inaugural", que partirà a les 10 de la nit del districte de Gràcia per fer cap al Centre Cívic Artesà, presentarà l'actuació del grup gracienc Primera Nota, abans del ball d'inauguració de l'edició. En el trajecte, a manera de cercavila, la comitiva serà acompanyada pel grup Ministres de la Vila-nova, que interpreta música d'acompanyament d'autoritats i comitives.

DOMÈNECH UMBERT

Primera Nota, grup gracienc que actuarà en la present convocatòria

SUPORT INSTITUCIONAL

Els promotors del Tradicionàrius, entre els quals hi ha noms com Jordi Fàbregas, Jordi Roura i Jaume Arnella, es manifesten molt satisfets que la mostra tingui lloc a Barcelona i concretament a Gràcia (un 25% dels grups participants són graciencs) perquè el barri manté les característiques de l'antiga vila i al mateix temps permet donar una projecció ciutadana d'una mostra on hi ha també una àmplia representació de grups de comarques.

Per primera vegada, aquest any hi participa un grup valencià, Urbàlia rurana; un de les Illes, Biel Majoral, i dos grups del Rosselló, Crescendo i Matias Mazarico. La mostra compta amb el suport institucional, tant per part de l'Ajuntament de Barcelona, mitjançant el districte de Gràcia, com de la Generalitat de Catalunya, que a l'hora del balanç econòmic es fa càrrec de part de les despeses.

Blanca Lucas

EL NOSTRE SÍMBOL

EL NOSTRE SERVEI

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

El nostre símbol és conegut.
El nostre servei, reconegut: visió de futur,
creació constant de nous productes,
una experiència de 85 anys
i l'atenció més personalitzada
que reben els nostres clients.
Resultat de la formació dels professionals
que atenen les més de 1500 oficines de "la Caixa".
En qüestió de serveis,
és prudent escollir cinc estrelles.

GGK

Una poètica de la il.lusió

Un dels poetes clau de la generació del cinquanta , l´autor de Moralidades, ha hagut d´enfrontar-se al que pareix el nou destí terrible de molts artistes: la sida. La mort de Jaime Gil de Biedma ha deixat sense mestre bona part de les últimes generacions.

Molts anys enrere, a causa d´una malaltia força literària, Jaime Gil de Biedma havia ja tingut l´experiència del que significa ser un malalt més que imaginari. Es tractava, però, d´una d´aquestes malalties que esdevenen benignes: la tuberculosi. Ara, anys més tard d´aquella estada a Navas de la Asunción, on va escriure el Diario del artista seriamente enfermo, ha volgut que hi reposen les seves despulles. Diario de un artista seriamente enfermo és un llibre que conté encertades reflexions sobre la naturalesa de l´ésser humà. Hi diu, quan parla de l´estat de postració en què la malaltia l´ha immergit: "Me he acostumbrado por completo a mi vida actual. Es sorprendente la adaptabilidad de uno: la obligación de permanecer en cama todo el día jamás la siento como un límite y me desenvuelvo en ella por completo a mis anchas. Además, me facilita la observancia de uno de esos horarios personales de ocio y de trabajo, arbitrarios y muy rígidos, que yo siempre había envidiado en los aristócratas ingleses de la buena época whig."

Aquella malaltia juvenil, literària, que el va dur pels camins de la creació, sens dubte té poc a veure amb aquesta altra que fa pocs dies se´n portà la seua vida. La sida, que comença a definir-se com una malaltia també adscrita als artistes i escriptors –alguns mitjans de comunicació ja s´han fet ressò de la quantitat d´artistes i persones de gremis similars que han mort últimament per aquesta síndrome– ha deixat la poesia en llengua castellana sense un dels seus principals representants pel que fa a la generació del cinquanta i, més encara, amb la desaparició de Gil de Biedma també desapareix un dels poetes que més han influït en les noves generacions, ja que el que s´ha dit generació dels vuitanta ha pres des d´un començament alguns poetes del 50 com a mestres i, és clar que Biedma, Brines o Valente són els puntals en la literatura castellana.

UNA POETICA DE LA IL.LUSIO

Ja fa temps que el tòpic del suposat realisme de la generació de Biedma va passar a millor vida i qualsevol lector pot veure en els seus versos moltes més coses que la voluntat de fixar-hi el propi entorn. Andrew P. Debicki ja ha subratllat com la poesia de Biedma transforma i transcendeix els seus materials realistes. I és cert que per al poeta el llenguatge és una eina per a la creació de subjectivitat que s´allunya ben sovint del tema central i aparent del poema.

Però la poesia de Jaime Gil de Biedma, deixant a banda realismes i altres definicions abastadores o pretesament abastadores, es nodreix fonamentalment de materials ben íntims que accentuen la seva humanitat, com ara la il.lusió –la relació que hi mantenen il.lusió i realitat en els seus textos: "Ahora me pregunto si es que toda la vida / hemos estado así."–, l´amistat, com a generador de molts versos inoblidables, característica, a més, de tota la seva genera-

Amb Gil de Biedma desapareix uns dels poetes que més ha influit en les noves generacions.

ció; és curiós ara en la distància com va funcionar la influència cinematogràfica, pensem en Howard Hawks, Billy Wilder o altres directors americans dels cinquanta –d´arrels, però, europees– que tant van utilitzar el tema de l´amistat a les seves pel.lícules. La pretensió de Biedma és també fer una crítica del seu entorn social que es configura més aviat com una sana i eloqüent sortida per a la ironia; el poeta, ¡Déu n´hi do!, no aspira a fixar-hi res, sinó a donar-li la volta, a destriar les sensacions més punyents de l´ésser humà i fer-les art en el sentit ampli de la paraula.

Però aquesta forma d´enfrontar-se amb la matèria poètica, aquesta lluita per assolir un estadi més alt, ve acompanyada gairebé sempre de clares dificultats a l´hora de fer una obra extensa. El poeta hi deixa massa, en cada vers, arrisca molt més que la seva capacitat, prestigi o futur poètics, s´arrisca, si més no, amb la seva pròpia existència: escriure esdevé així un compromís no social, sinó humà, i no tant amb la humanitat com amb si mateix. De tot l´anterior s´enten la seva escassa producció poètica –característica si fa no fa de tota la seva generació, que s´ha estimat molt més trigar molts anys a fer un llibre que presentar productes comuns i gastats–, i dels pocs llibres que ens va lliurar Jaime Gil de Biedma, encara que caldria potser parlar d´un sol llibre com és aquesta recopilació de la seva obra completa, Las personas del verbo, n´hi ha un, Moralidades, que el podem considerar un dels cims d´aquesta poètica ara sovint anomenada poesia del coneixement. Partint de Moralidades es podria fer tot un estudi de la tristíssima pèrdua de significació que la moral, però la moral en un sentit ampli, ètic, ha tingut en la literatura dels últims anys, que configura una literatura àtona, sense una modulació existencial que la faça imprescindible com a experiència.

UNA PERSONALITAT EXCEPCIONAL

Biedma, vertader senyor de la ploma, destacava, no obstant, per una certa irradiació màgica, per una capacitat de suggerir sense paraules que la seva presència ens transmetia. En aquest sentit, les reunions amb altres companys de generació deixaven en l´espectador la sensació creixent que el poeta que callava, aquell que només recorria amb els seus ulls el públic i, de mica en mica, s´avenia a esguardar detingudament algú, guardava ja en el seu interior una resposta valuosa al tema que es plantejava. Síntesi i ironia, però una ironia no sempre maliciosa, sinó més aviat lliurada a penetrar l´essència de les coses, podien ser dos dels trets més característics de la seva actuació pública.

Ara, ens ha deixat massa d´hora i alguns llibres, com el que anomenàvem al començament, Diario del artista seriamente enfermo, han cobrat una intensa i espessa significació, com a mostra del seu pensament, d´unes idees que, malauradament, no van tenir una plasmació textual. Hem d´efectuar una profunda tasca de recerca en la seva poesia, rellegir i rellegir textos magnífics: "Las lecciones de cosas siempre han sido románticas / –posiblemente porque interpretamos / los detalles al pie de la letra / y el conjunto en sentido figurado.", per a copsar una mica un dels esperits poètics més suggestius del segle.

Xulio Ricardo Trigo

SALA ESCALANTE

CENTRE DE PRODUCCIÓ TEATRAL PER A ESCOLARS I PÚBLIC FAMILIAR

REALITZACIÓ BAMBALINA TITELLES

Diumenges i festius, obert a tots els públics.
Funcions:.12 i 17 hores.
Entrada d'adults: 300 pessetes.
De dilluns a divendres, coordinació per a col·legis.

INFORMACIÓ:
SALA ESCALANTE
C/Landerer, 5
Tel. 331 24 42

UNA PRODUCCIÓ DE LA

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

La Llibreria de la Generalitat de Catalunya

ESPAI PER CONÈIXER

Un espai important per a Catalunya.
Al centre de Barcelona.
Obert a tot el món.
Per conèixer totes les publicaciones de la Generalitat —llibres, catàlegs, Diari Oficial (DOGC), cartells, etc— i les publicacions d'organismes internacionals com l'ONU, la UNESCO, etc.
Ofereix tots els serveis relacionats amb el DOGC: venda d'exemplars, contractació d'anuncis, etc.

Disposa de servei de vídeo i bancs de dades informatitzats tant del DOGC com de publicacions.

I posa al vostre abast més de 800 títols.
El volum editorial de la nostra institució requeria un espai funcional propi.
Ara en té un a mida: la Llibreria de la Generalitat de Catalunya. Veniu a conèixer-la.

Horari Llibreria:
De dilluns a dissabte, de 9 a 14,30 i de 15,30 a 20 hores

Horari contractació d'anuncis:
De dilluns a divendres de 9 a 13 hores

Adreça:
Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Tels. 302 68 35 - 302 64 62

Generalitat de Catalunya
Llibreria

R&B Associats

L'OU COM BALLA

Joan de Sagarra

Última copa amb Jaime Gil de Biedma

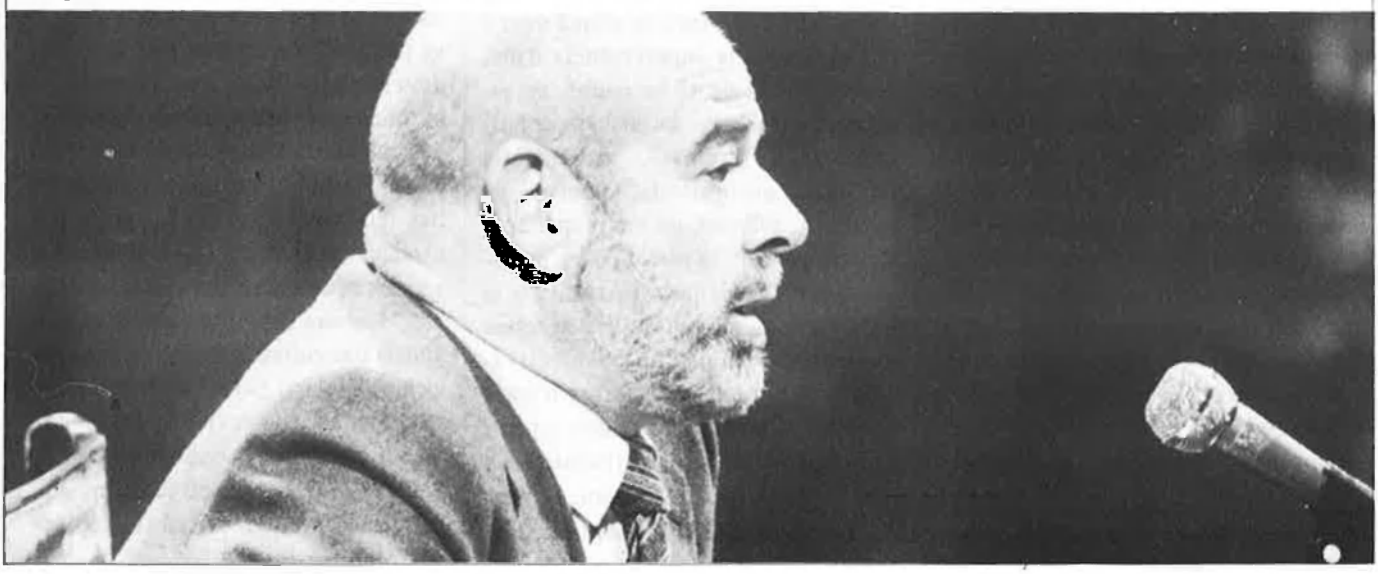
"S inventa sempre; un viu d'imaginar-se ell mateix", li deia Carlos Barral al seu amic Jaime Gil de Biedma. Allò que no s'imaginava Gil de Biedma és que moriria als 60 anys acabats de complir, sense quasi aprendre a envellir. "Envellir té la seua gràcia", deia el poeta Gil de Biedma. "Es igual que de joven/aprender a bailar, plegarse a un ritmo/más insistente que nuestra inexperiencia./Y procura también cierto instintivo/ placer curioso,/una segunda naturaleza".

La mort de Gil de Biedma, com la del seu amic Barral, esdevinguda fa un mes escàs, representen un autèntic desastre ciutadà; cultural, també, és clar, però, per a mi, sobretot un desastre ciutadà. Un, que es va comprar el seu primer barret amb 18 anys, aprengué a saludar amb ell quan es creuava pel carrer amb el poeta J.V.Foix; va aprendre tres o quatre d'aquelles coses essencials que normalment s'aprenen amb la vida, de la manera més còmoda, més descanasada: passejant, al capvespre, passeig de Gràcia amunt, en companyia del poeta Espriu, camí de casa seva. I va aprendre a conversar, i sobretot a escoltar, prenent copes amb els poetes Gabriel Ferrater, Carlos Barral i, molt especialment –en els darrers anys Barral feia de polític–, amb el poeta Jaime Gil de Biedma. EL poeta, vuit anys més vell que jo, era –així l'he imaginat sempre– era aquell germà major que, en compte d'enamorar-se d'André Malraux disfressat de conseller del Kuomintang o de coronel Berger de les FFI, va i s'enamora de Cary Grant. Un germà exemplar, en lEspanya del cilici i l'alabarda. Un germà que creia, fermament, tossudament, en les chansons qui nous ressemblent i en la reina Ginebra.

Juan Marsé, un altre germà gran, ha descrit, feliçment, all`que ell anomena la retòrica de la felicitat de Jaime Gil de Biedma: "la seva rialla encomanadissa i les seues presses"; aquella "disposició cordial de l'adolescent que hem estat que ens acompanya un bon tros en la maduresa: de sobte, la convicció excitant que, d'aquí a no res, en elgun lloc, ho passarem molt bé; i al mateix temps el desig de prolongar aquesta convicció perquè no estem disposats en absolut a deixar de passar-ho bé aquí i ara..."

Hi ha un côté Kavafis en la poesia de Jaime Gil de Biedma que fa més patent encara aquest desastre ciutadà a què abans m'he referit. EStà admirablement expressat en el seu poema "Barcelona ja no és bona, o mi paseo solitario en primavera". El poeta puja a poc a poc per l'escalinata de Montjuïc, "mientras oigo –diu– a estos chavas nacidos en el Sur/hablarse en catalán, y pienso a un mismo tiempo,/en mi pasado y en su porvenir". I ara vénen els vuit versos memorables: "Sean ellos (estos chavas) sin mas preparación/ que su instinto de vida/ mas fuertes al final que el patrón que les paga/y que el salta -taulells que les desprecia/que la ciudad les pertenezca un día./Que les pertenezca esta montaña,/este despedazado anfiteatro/de las nostalgias de una burguesia".

Tan generós era, tan tan clarivident, Jaime Gil de Biedma; aquell altíssim poeta, aquell sentimental divertit, amb qui ja no tornarem a prendre l'última copa en aquesta "gran encisera" que últimament ha vist tancar el Jazz-Colón, el bar Guinea, el bar...

L'enciclopèdia de la passió literària

Diccionari khàzar. Milorad Pavic.Traducció de JadrankaVrsalovic Carevic i Francesc Prat. Columna Edicions .284 pàgs.

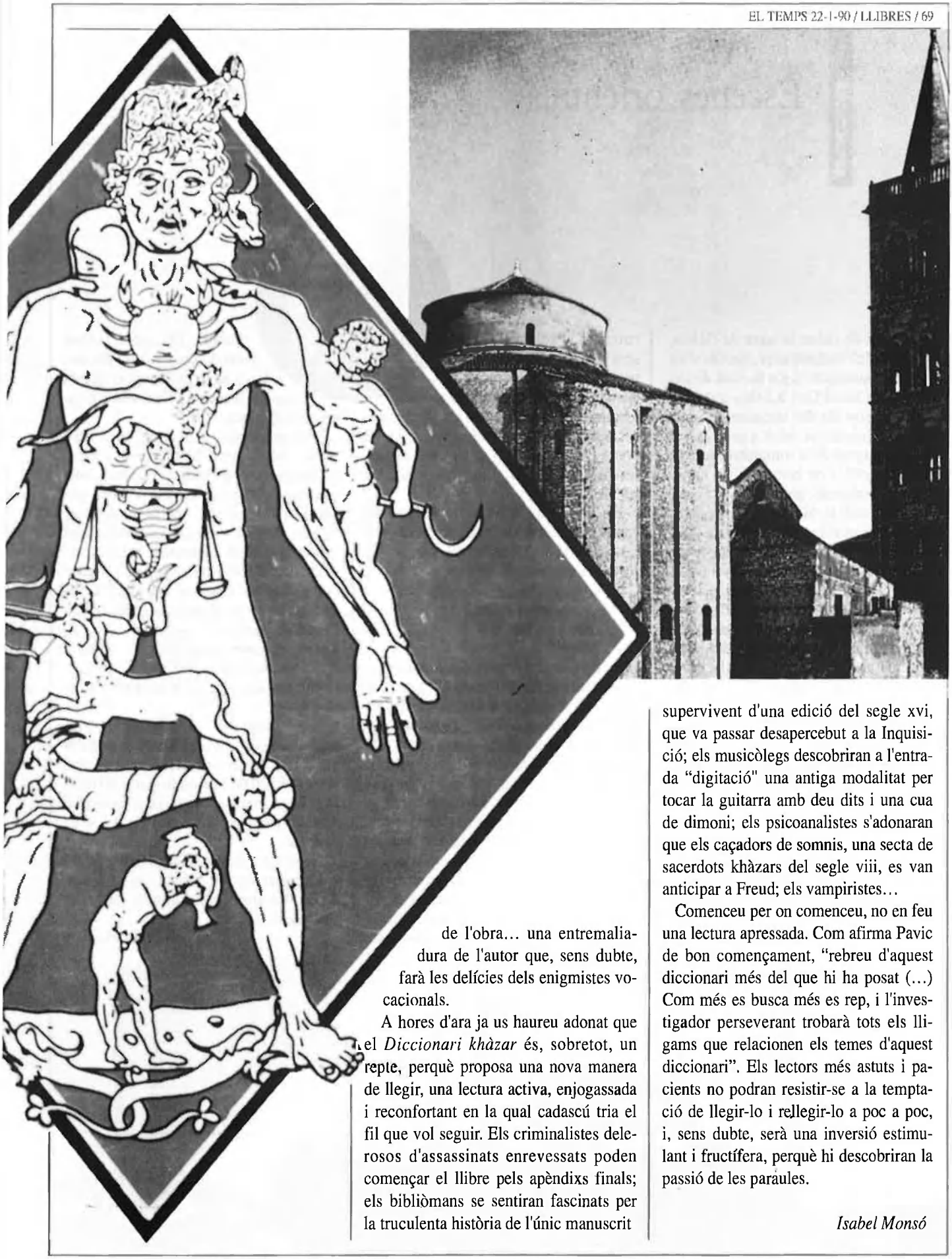
Diuen que l'allau d'informacions a què ens sotmeten els mitjans de comunicació i la facilitat amb què accedim a la cultura ens converteixen —a nosaltres, inquilins del segle xx— en uns éssers ensopits, moixos i, fins i tot, un pèl ganduls. Si hi esteu d'acord, convindreu amb el doctor Isailo Suk, el famós arqueòleg medievalista del Diccionari khàzar, que "els homes del futur s'han de despertar i revoltar contra les escoles avorrides, contra els llibres avorrits, contra la música avorrida, contra la ciència avorrida, contra les reunions avorrides, i han d'expulsar aquest avorriment de la seva vida i de la seva feina".

Malauradament, les brillants disquisicions d'aquest historiador no el van poder deslliurar d'una mort inexplicable i misteriosa a les mans de la doctora Dorothea Schultz, una investigadora que busca incansablement un manuscrit perdut; o bé potser va ser assassinat per Iabir Ibn Akxani, un llautista que toca un estrany instrument fet amb una closca de tortuga; o potser —vés a saber— qui el va matar va ser aquell intrigant nen belga que té dos dits grossos a cada mà, Manuel Van der Spaak... De fet, qualsevol dels insòlits personatges del Diccionari khàzar —els caçadors de somnis, els dimonis sense escrúpols, els bibliòmans envejosos o els savis capficats en l'embolicada història dels khàzars— ho podria haver fet. Tots tenien un mòbil, una oportunitat i —el que és més important— la substanciosa dosi d'imaginació que brolla de la ploma de Milorad Pavic, un erudit serbi, bigotut i afable, que fa classes de literatura i dedica les seves hores de lleure a omplir mots encreuats i a girar i regirar el club de Rubik. I d'aquesta estrambòtica combinació d'aficions, només en podia sortir una novel.la tan suggerent i originalíssima com el Diccionari khàzar.

Sí, una novel.la. Perquè, a desgrat dels ingenus que es refien del títol, el Diccionari khàzar no és un diccionari. Hi ha uns personatges que ressegueixen tota la història; que s'enamoren d'Ateh, la princesa immortal a qui els dimonis van esborrar el sexe; que col.leccionen amb interès barbes i bigotis, diverses menes de sal o de te, o, fins i tot, lloros xerraires; que es deleixen per esbrinar l'enigmàtic passat dels khàzars, una ètnia independent i bel.licosa que en un punt concret de la història —al tombant del segle xiv— va desaparèixer de l'horitzó de la realitat i es va refugiar en la desconcertant geografia dels mites; i, sobretot, uns personatges que temen la pròpia mort i que aspiren a la supervivència d'una memòria benèvola. Hi ha, també, una recerca infatigable de documents perduts, recuperats, cremats, enverinats, trossejats, memoritzats, tatuats i somiats... I, sobretot, un motiu que apareix cíclicament: la passió de les paraules, esdevinguda l'única alternativa a la fugacitat de la realitat. Tot plegat forma una unitat fabulosa que —efectivament— s'estructura en forma d'enciclopèdia; la novel.la s'organitza a partir d'un recull d'entrades curiosíssimes i molt diverses, que, al seu torn, remeten a d'altres entrades... una estratègia literària amb la qual Pavic rememora, amb una mica de nostàlgia, els diccionaris infantils, que intentaven oferir, amb una selecció de coneixements inexcusables, un tast de saviesa.

I per acabar d'embolicar la troca, també cal tenir en compte que la novel.la es divideix en tres parts —el llibre cristià, l'islàmic i el jueu—, cadacuna de les quals dóna la seva particular versió d'un dels esdeveniments més crucials de la història dels khàzars: la decisió del khagan, el sobirà khàzar, de convertir-se, juntament amb el seu poble, a una de les tres religions majoritàries, aquella que expliqui d'una manera més convincent el significat dels seus somnis indesxifrables. I encara una altra consideració, la guinda que corona aquesta fascinant enciclopèdia de la ficció: hi ha dues versions del Diccionari khàzar, la masculina i la femenina, que difereixen en un únic paràgraf que, segons Pavic, modifica d'una manera substancial el significat

de l'obra... una entremaliadura de l'autor que, sens dubte, farà les delícies dels enigmistes vocacionals.

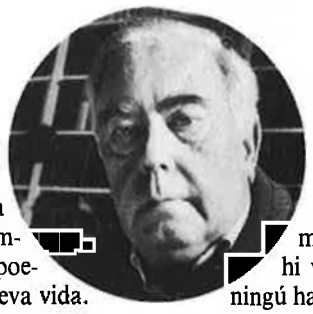
A hores d'ara ja us haureu adonat que el *Diccionari khàzar* és, sobretot, un repte, perquè proposa una nova manera de llegir, una lectura activa, enjogassada i reconfortant en la qual cadascú tria el fil que vol seguir. Els criminalistes delerosos d'assassinats enrevessats poden començar el llibre pels apèndixs finals; els bibliòmans se sentiran fascinats per la truculenta història de l'únic manuscrit supervivent d'una edició del segle xvi, que va passar desapercebut a la Inquisició; els musicòlegs descobriran a l'entrada "digitació" una antiga modalitat per tocar la guitarra amb deu dits i una cua de dimoni; els psicoanalistes s'adonaran que els caçadors de somnis, una secta de sacerdots khàzars del segle viii, es van anticipar a Freud; els vampiristes...

Comenceu per on comenceu, no en feu una lectura apressada. Com afirma Pavic de bon començament, "rebreu d'aquest diccionari més del que hi ha posat (...) Com més es busca més es rep, i l'investigador perseverant trobarà tots els lligams que relacionen els temes d'aquest diccionari". Els lectors més astuts i pacients no podran resistir-se a la temptació de llegir-lo i rellegir-lo a poc a poc, i, sens dubte, serà una inversió estimulant i fructífera, perquè hi descobriran la passió de les paraules.

Isabel Monsó

SEDUCCIONS

Escenes orientals

Acabava de visitar la torre de Gàlata, fa d'això bastants anys, lloc des d'on es podia contemplar el pla inclinat de terrats fins el Corn d'Or i, a l'altre costat del pont, la meravella dels minarets de Santa Sofia i de Sulemanye. Molt a prop es trobava la sinagoga de la comunitat jueva de Constantinoble i els innombrables carrerons amb botiguetes, gossos flairants i gats famolencs amb la cua dreta. Per les proximitats del barri era fàcil localitzar l'hotel d'Agatha Christie i el del seu bon amic, el cèlebre detectiu belga Hèrcules Poirot.

En el llibre del comte de Norona, *Poesias asiáticas,* es llegeix que en el volum *Zubdetul Essar* o *Flor de les poesies,* no solament hi ha allò més selecte dels cinccents quaranta poetes turcs, sinó les obres senceres de nou escriptors cèlebres més. «Abdul Dufti —diu—, en el tractat titulat *Teskieretus,* fa menció de tres-cents poetes turcs que van viure des del temps del soldà Morad, que pujà al tron l'any 761 de l'hègira (de J.C. 1359) fins al soldà Soliman I, això és, fins l'any 958 de l'era mahometana. Els poetes turcs cèlebres són Baki, Effendi, Essi, Mesihi, Kasiri; els savis hi afegeixen Misri, les poesies del qual estan afectades pel nostre Evangeli i celebren l'encarnació de Jesucrist. Florí en temps d'Acmet II i els seus versos gairebé li feren perdre la vida. Cantemir, en el volum IV de la seva història otomana, ha imprès algunes mostres de les poesies de Misri i hi conta la seva vida. «Citarem amb elogi entre els poetes moderns, amb l'autoritat del savi Jenisch, el poeta Nabi Effendi i el Divan o cançoner de Ragib Bacha, ornament de la ciència dels turcs».

Per a mostra, un botó. En el llibre del comte he trobat aquesta flor premsada, encara fragant i evocadora dels temps que foren:

> «¡Quants anys he vagarejat
> entorn de les tavernes
> i no he provat el vi
> causant de l'embriaguesa!

En un quiosc de diaris, entre *magazines* estrangers i revistes pornogràfiques, vaig veure un periòdic sefardita, *Salom,* escrit en *ladino* o jueu castellà, llenguatge que utilitzen els descendents dels jueus expulsats pels Reis Catòlics. El meu estimat amic David Romano, professor a la Universitat de Barcelona, ha escrit que, fins a la nostra generació, aquest dialecte castellà era redactat en lletres hebraiques i no en la grafia llatina. Un jueucastellà podria existir abans del 1492; en aquest cas el traç característic seria l'ús de la norma singular *Dió* per a designar la divinitat, el substantiu *júdio/judió* i formes lèxiques com *meldar.* En canvi, tenim molts dubtes sobre si realment hi va haver el jueuportuguès i ningú ha demostrat l'existència d'un possible jueucatalà.

Sent això veritat, jo he sentit, en el Gran Basar, on pul·lulen les mil i una formes hebraiques d'expressió, uns comerciants jueus que parlaven un català que tant podia ser mallorquí com una forma arcaica. Ara bé, la meva autoritat (com en gairebé tot) és inexistent en aquesta matèria.

Després d'entrar a la sinagoga per retre homenatge als meus amics jueus (també en tinc entre els àrabs), vaig retornar a l'hotel per escriure unes postals. A la finestra, aplomat fermament en el marc d'alumini, un *kibuki,* ocell monstruós turc, nocturn i baladrer, em mirava ple de curiositat.

Vaig obrir les pàgines de *Salom,* estirant-me damunt del llit. A la primera pàgina hi havia uns grans titulars que deien: «El 30 de Agosto fu fiestadokon el brio ke se merese. Desde ke el immortal Atatürk ganó la grande victoria del 30 de Agosto».

He mirat a través de la finestra. No hi havia res darrere els cristalls. Ni un núvol. Res. L'estrany ocell, el *kibuki,* havia desaparegut.

Joan Perucho

Amb tots els punts i comes

Tractat de puntuació. Joan Solà i Josep M. Pujol. Columna, Barcelona 1989

Diu la llegenda escolar que la puntuació va aparèixer com a solució in extremis a la mort per asfíxia de molts lectors infeliços que, per culpa de ser cultes, s'havien llançat a la declamació pública de vés a saber quina mena de documents (de l'interès del poble, això segur, que —com una agra metàfora del destí— veia amb tristesa com els seus portaveus es pansien ben aviat fins a caure estenallats —la cara blanca com la cera— enmig de la concurrència amb què feia rotllo).

Avui, segles més tard de l'homologació d'aquesta medicina, la lletra escrita ja no fa morts —¡ni de bon tros!—, però sí estralls d'altra mena: els efectes que s'aconsegueixen amb la puntuació no sempre són els desitjats, i sovint hauríem de concloure que l'ús que es fa del remei és cent vegades pitjor que la malaltia. Tractat de puntuació, escrit pels professors Solà i Pujol, afronta el risc de fer una normativa sobre els usos puntuatoris i tipogràfics en general. Els bons usos, s'entén.

L'obra s'estructura en tres parts: les dues inicials en configuren el cos teòric i la darrera és una recopilació d'exercicis pràctics amb la seva clau resolutòria.

"Gramàtica de la puntuació", la primera part, estudia els diversos signes de puntuació des del pressupòsit que "la puntuació d'un escrit depèn de la sintaxi, l'entonació (que el text tindria si es pronunciés) i el gust personal. Aquests factors van molt sovint lligats a un altre: la llargada d'un determinat fragment". D'aquesta manera, els autors ja ens alerten sobre la bona part de subjectivitat que assetja la seva matèria (sobretot els dos darrers factors, que es relacionen amb aspectes extragramaticals com ara la intenció comunicativa per mitjà de la prosòdia o l'estil dels textos, els quals, òbviament, queden fora de l'àmbit d'estudi d'aquesta obra), i, tot seguit, passen a considerar les qüestions sintàctiques: les que, en darrer terme, els permeten de donar regles clares i objectives. En aquest sentit, el llibre ens exposa les funcions bàsiques dels signes de puntuació com a suport imprescindible de la sintaxi. I així, una coma no pot separar el verb del subjecte (llevat quan aquest és complex), ni, en general, el verb dels seus complements forts. O també —i aquí hi ha una de les formulacions més innovadores d'aquest llibre— serveix (la coma) de marca davant o darrere d'un complement desplaçat del seu lloc habitual per tematització o focalització.

Una altra proposta important es fa en parlar dels signes d'interrogació i d'exclamació. Els autors, en bé de la claredat que demanen als textos com a condició, conclouen que el sistema castellà (escriure tots dos signes al començament i al final d'aquest tipus de clàusules) és l'únic que exclou la possibilitat de qualsevol tipus d'ambigüitat, i s'hi adhereixen, no sense haver donat abans arguments en favor de la seva tesi i exemples actuals, extrets tots ells d'aquesta revista.

La segona part, "Convencions tipogràfiques", discorre sobre la correcta escriptura, col.locació i contacte entre els signes (guions, signes de pausa, signes d'entonació...), i que se centra en problemes pràctics ben freqüents: els punts i altres signes de pausa dins o fora del guió i/o parèntesis, expressió de les abreviatures, diverses funcions de les comes, etc.

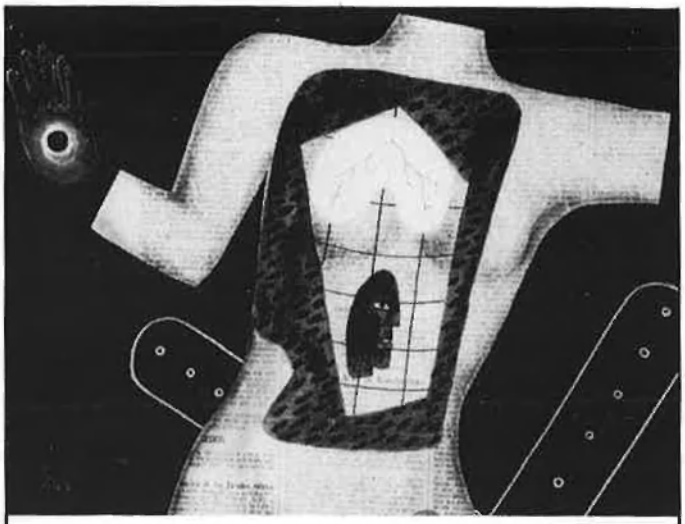
Les matèries literàries hi tenen nodrida representació, per tal com són les que fan un ús més generós d'aquest tipus de signes. Convencions tipogràfiques són, al capdavall, el que defineix formalment la clàssica divisió en tres gèneres: poesia, prosa i teatre. I tots tres mereixen epígraf a part, amb una anàlisi detinguda dels diàlegs dins els dos primers i de l'especial tractament de les acotacions en els textos teatrals.

L'obra es clou amb una col.lecció d'exercicis —l'aplicació més pràctica dels ensenyaments exposats en tot el gruix teòric del llibre. La realització d'aquests exercicis i la compulsació, en acabat, de les solucions amb les que proposen els autors en la "Clau", demostraran els principals vicis i virtuts de la puntuació: la subjectivitat d'alguns fragments, que sovint permeten més d'una solució (se'ns dóna totes aquelles que queden dins la correcció sintàctica) i aquelles altres zones que, per contra, exigeixen una pntuació segura i única, gramaticalment inequívoca. En aquest sentit, aquest Tractat de puntuació, amb una concepció encertadament didàctica, ens forneix una eina indispensable que pot fer modificar la idea més generalitzada que els usuaris reals de llengua acostumen a tenir respecte a la puntuació i que, idealment, hauria d'ajudar a millorar la qualitat dels textos escrits en la nostra llengua.

Jordi Llavina Murgadas

A l'inici de la fi

Els mutilats, *d' Hermann Ungar. Traducció de Josep Maurí i Dot. Eumo Editorial. Vic, 1989.*

Potser la seva mort prematura als trenta-sis anys, quan just havia començat a obtenir un reconeixement públic, com també l'emmirallament posterior que ha provocat l'onada d'escriptors sortirts del gros ventre de l'imperi austro-hongarès han impedit fins ara el reconeixement de l'obra i la personalitat d'Hermann Ungar. No cal dir que a partir d'ara les cròniques parlaran d'Ungar com un dels grans descobriments de la temporada literària.

Els mutilats, que és el títol de l'obra d'aquest autor que tenim a les mans i que se'ns presenta amb el segell de ser la millor de totes les que va escriure, data de l'any 1923. I, si ens hi fixem bé, això ens revela que és anterior a moltes de les admirables obres dels no menys admirats Kafka, Musil, Roth o Broch. Fins i tot el mateix títol del llibre sembla anunciar un ventall de possibilitats semàntiques que els autors amb més fortuna que Ungar van saber explotar a gratcient: *L'home sense qualitats, La transformació* o *Els somnàmbuls* en són una petita mostra. I perquè el quadre resti complet encara podríem afegir-hi una altra coincidència: la dels escenaris, la geografia particular per on pul·lulen els personatges que amb el pas del temps s'han convertit en llocs comuns de la literatura centreuropea. En definitiva, els internats, les cases de dispesa o els laberints de la burocràcia entre altres indrets no menys habituals, també són els propis d'Ungar.

El fet que la constància d'aquests elements sigui un tret comú i fonamental d'aquesta literatura, no respon a cap caprici dels autors; ben al contrari, respon a una realitat i a una època molt concreta. Però aquesta realitat i aquesta època serien ben poca cosa si no hi hagués la mediació d'una altra mena de constància referida a la de les significacions. És a través de la percepció i l'anàlisi psicològica dels personatges i és clar que sense oblidar el paper que hi té el llenguatge, que tots i cadascun d'aquests autors ens fan entrar en un món ple de sentit.

Certament es pot dir que Ungar enceta un camí narratiu, però que ho fa amb una veu tan personal que gairebé cal considerar-lo com un cas aïllat i solitari. La prosa d'Ungar és esquelètica, però el rigor i l'objectivitat amb què l'aplica la converteixen en un mecanisme que despulla les psicopatologies dels personatges fins al moll de l'os. Tal com assenyala Víctor Sunyol, l'erotisme i la mort són els pols per on es mou aquesta obra, però jo també remarcaria, de manera molt especial, el progressiu enderroc de l'ordre: una de les grans qüestions que es plantejarà la literatura de l'imperi austríac fins a convertir-la en una mena de paràbola de la seva ensulsiada. *Marc Soler*

Un excés de teoria

Obabakoak, *de Bernardo Atxaga, Bilbao. Editorial Elsiain, 1989.*

En aquest llibre hi ha molta literatura, potser massa i tot. Hi podem trobar —com en tots els llibres que tenen cara i ulls— les eines que fan falta per a convertir unes quantes paraules en un discurs coherent, en un món autònom, distant de la referència real i, alhora, proper, perquè es basa en ella per a crear un altre univers, un univers que només copsarem a través de la ficció creada pel senyor que escriu. Cada escriptor calcula les seves possibilitats i utilitza les eines segons el tipus de moble que vol construir. Les eines —i no intento excloure'n cap— poden rebre el nom de memòria, llenguatge, retòrica, nivells de realitat, punt de vista, tradició, combinació d'elements, etcètera. Tot això està molt bé i és molt alliçonador en un tractat sobre l'art de la novel·la o sobre la poètica del conte. Cadascú escriu les seves faules segons una ordinació dels materials de què disposa i cadascú infla el globus que més li agrada.

Benardo Atxaga, en aquest *Obabakoak,* que és, recordem-ho, un conte a vora del foc, tria la memòria i, a partir d'aquest viatge organitzat, crea una mena d'estructura de cadena on les baules s'expliquen les unes a les altres i on cadascuna d'elles té sentit perquè pertany al conjunt. Atxaga fa servir una imatge molt significativa. L'escriptor recorda una estampa infantil: la típica fotografia de col·legi. La foto, en el mateix moment de fer-la, no té cap gràcia. «No sentíem cap preocupació pel passat. La veritat és que en teníem prou amb el món», diu el protagonista. La foto de col·legi només serveix com a recurs de la memòria, com a recurs del creador. Només adquireix força quan, al cap d'uns anys, aquella foto, ara ampliada, ens permet endevinar els detalls d'un temps perdut que ja no controlem. Viatge i selecció del que el viatge ens ensenya: aquests són les dues característiques de la labor, d'altra banda admirable i molt professional, d'Atxaga.

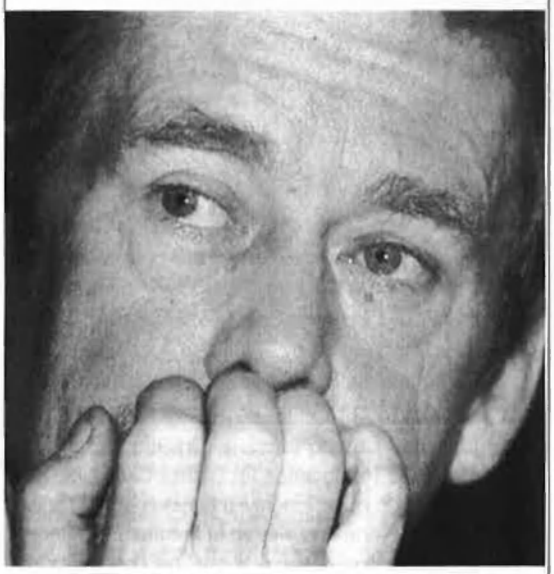
La pena és que, a pesar de la fabulació, a pesar dels ressons orientals i borgians, a pesar de la gran capacitat històrica, Atxaga ens recorda a cada moment el seu compromís literari. El llibre (gairebé gosaria afirmar que *tot* el llibre) és una reflexió constant, sistemàtica, sobre la literatura, sobre la metaliteratura i sobre el que la literatura representa en el món. Això està molt bé i és molt alliçonador en un tractat, però en una novel·la (o en aquest recull de contes amb vocació de novel·la) em sembla que l'excés de teoria es pot arribar a menjar les ganes del lector. Si Atxaga no fos tan explícit i ens estalviés l'exhibició dels seus tics, l'espectacle potser seria un èxit.

Josep Maria Fonalleras

Havel en català

Tres editorials catalanes publicaran en breu obres del president txecoslovac Vaclav Havel. Havel, que no ha oblidat la seva tasca d´escriptor a pesar de les preocupacions polítiques, ha desenvolupat una intensa tasca com a autor teatral amb importants estrenes arreu del món. Així, *Audiència i vernissatge*, el publicarà l´Institut del Teatre en versió de la traductora Monika Zgustova, prou coneguda per les seves versions d´escriptors de l´Est -cal recordar les traduccions del txec Bohumil Hrabal. D´altra banda, Edicions 62 trau *Largo desolato*, en traducció de Pere Grau i el Cercle de Lectors prepara la publicació de la correspondència entre l´escriptor i la seva companya, *Cartes a Olga*.

M.F.

Vicent J. Escartí: la recerca del barroc

Dos relats, "El fill de Gepa" i "Epistolari del comte de l´Hortxà" configuraven el llibre Barroca mort, dos històries que havien de significar el seu jove autor com a una de les plomes joves més interessants dins la nova narrativa del País Valencià. Malgrat haver estudiat Històries, Escartí confesa que "allò que vertaderament m´importa és la literatura i ara estic vivint un procés de canvi. Però el més difícil d´escriure creació és trobar-ne el temps quan has de buscar alguna cosa per a viure."

Malgrat haver tingut entre alguns crítics més anomenada el primer relat, "El fill de Gepa", l´autor destaca sempre el segon: "A l´espistolari hi ha més voluntat d´estil, és una història més complexa, perquè el lector només té al seu abast el que són les cartes i per tant ha de entrar-hi; i també és cert que s´acosta més al que jo vull fer." Narrativa històrica, en diuen alguns, però darrere de l´obra d´Escartí, fins i tot de l´inèdita, hi ha més coses: "La novel.la en què treballe des de fa anys també està ambientada en aquesta època. Per altra banda, el XVII és un segle on em trobe ben còmode, he treballat amb textos de l´època i m´agrada el llenguatge, la sintaxi de la frase."

L´intent de propossar un nou llenguatge traspua per tota l´obra d´Escartí, que veu malament alguns dels corrents actuals de la narrativa: "Voldria restituir un cert discurs barroc, aprofitar algunes característiques de la prosa barroca que crec són interessants i que servirien per a alegrar una narrativa bastant encotillada en la facilitat." La seva novel.la sembla però romandre a l´espera de l´última revisió, una revisió exigent i contínua que ha entretingut ja molts anys de la seva vida: "Fa set anys que la vaig començar i encara hi done voltes, la deixe reposar, reescric coses, però no en tinc pressa. Vull estar molt segur d´ella i ara mateix no ho estic. Crec que serà un procés lent."

Entre correcció i correcció, Vicent J. Escartí treballa en una edició crítica i anotada del Tirant lo Blanc, juntament amb Marc Borràs, on fa la fixació del text: "Porten dos anys treballant-hi, perqu:e és una feina bastant dura, però molt engrescadora.

X.R.T.

Inconsciència de la literatura

Anys enrere, Patrick Süskind va publicar un article en què bateja i converteix en ficció literària una vella malura intel.lectual que fins aleshores molts havien patit en silenci: l'amnèsia in litteris.

El novel.lista conta que havia rebut una enquesta en què li demanaven quin llibre l'havia influït o impressionat més al llarg de la seva vida. Süskind va anar a la biblioteca, va mirar-se els centenars de volums comprimits els uns contra els altres, en va afagar a l'atzar un que li semblava que havia estat important en la seva formació... i gairebé no va ser capaç de recordar de què parlava, què deia. Segur que alló havia estat un error, va repetir l'operació amb altres títols, però sempre acabava passant el mateix: el contingut de cada llibre llegit se li escapava entre els dits així que feia l'esforç de convocarlo. Obria exemplars subratllats i anotats amb els marges plens d'aguts comentaris de la seva mà i ho llegia com si fossin d'algú altre. Repassava als lloms noms i més noms d'autors que li eren vagament familiars però que no aconseguia associar a cap títol, a cap escola, a cap argument. Endut pel verigen, va intentar fer memòria de l'últim llibre que acabava de llegir i va adonar-se que ja no en sabia res, que no recordava, que ho havia llegit tot i ho havia oblidat tot, que tornava a ser al començament.

Quan l'aire al voltant s'enrareix com que envolta la flama sota una campana, en aquelles tardes (nits o matins) circulars i sense porta en que l'habitació sembla que es faci més petita i fins la pròpia ombra és massa pesant, l'escriptor sent, per la seva banda, que la literatura se li torna encara més fútil i la pròpia obra encara més insignificant. En aquestes tardes, mira al voltant i l'ofeguen les piles de llibres i l'acovardeixen les lleixes fondes amb dues línies de volums a la biblioteca i el descoratgen els centenars, els milers de pàgines, els milions de signes allà condemnats en silenci, potser per sempre. ¿Quin sentit pot tenir tot plegat? ¿Per què, per què llegir i per què, doncs, posar-se a escriure, continuar la feina? Diguem-nos la veritat, pensa l'escriptor, llegim per oblidar, per mirar d'omplir un pou negre que ningú sap fins on arriba, com els nens que aboquen i aboquen aigua de mar amb la galledeta al fossat del castell de sorra construït a tocar el rompent de les onades.

¿Fet i fer, qué recordem de tot el que hem llegit al llarg dels anys? Un grapat de títols, alguna anècdota, el color d'una coberta, un personatge o un saló tal com els vam imaginar, un adjectiu recorrent, una frase que no saben del cer d'on vam treure. ¿On ha anat a parar la resta? I si ens temem que llegim per al buit, com pot ser que continuem escrivint? Tantes hores, tanta ambició, tanta il.lusió i tanta desesperança estan condemnades a no pesar res, passades les dècades, a ser una nosa més en una biblioteca que potser algun dia caldra ampliar i tornar a ampliar si abans el foc no hi diu la seva...

¿Què fa que l'escriptor no abandoni? ¿Quin altre ofici vol tanta insconsciència? La medicina, potser. O el cant. Escriure per al no-res, per al moment, per a l'oblit. Escriure, encara avui i any rere anys escriure, com si una fe antiga, com si una força estranya, subterrània, arrossegués cada autor enllà de la raó i de la mandra i de l'angoixa i de les tardes circulars. Com si escrivíssim per alguna cosa, com si l'amnèsia, la veritable amnèsia in litteris fos no pas la de no recordar el llegit, sinó la que afecta els creadors que s'imaginen que tot és inútil i tanmateix continuen creant.

Jaume Subirana

GENT EN EL TEMPS

MASSIMO BONTEMPELLI

PRESTATGERIA

Massimo Bontempelli, Gent en el temps, Vic, Eumo, 1989, 193 pàgs.
Precursor del "Novecentismo" italià, Bontempelli és un dels màxims exponents del "realisme màgic" propagat per aquest moviment.En Gent en el temps , amb la imaginació, aconsegueix concentrar allò que la fantasia hauria fet més plàcid i més relaxat, i crea una novel.la crepuscular.

Ausiàs March, Cinquanta-vuit poemes, Barcelona, Edicions 62, 1989, 286 pàgs.
Robert Archer, que té una vocació contínua sobre March, ha fet aquesta edició davant de tots els manuscrits i edicions coneguts, repensant el text de cap a peus. Una edició, doncs, més que estimable.

Roman Jakobson, Lingüística i poètica i altres assaigs, Barcelona, Edicions 62, 1989, 342 pàgs.
Edició d'Alex Broch d'alguns dels textos fonamentals de Jakobson, un dels grans lingüistes del segle XX.

X.R.T.

Jornades sobre llengua i creació. El Centre d'Art Santa Mònica serà l'escenari de les I Jornades sobre Llengua i Creació Literària. Organitzades per la Direcció General de Política Lingüística i la Institució de les Lletres Catalanes, les jornades tindran lloc durant els dies 19 i 20 de gener i inclouen temes com "El paper de l'escriptor en la fixació de la llengua", " Normativa i ús en la literatura", "Literatura i vanitats no-estàndard", "Traduccions literàries avui i qualitat lingüística" i "Traduccions teatrals i doblatges cinematogràfics". Els participants són, entre altres, Jordi Sarsanedas, Gerard Vergés, Pere Calders, Antoni Munné Jordà, Rodolf Sirera, Francesc Vallverdú, Jaume Fuster, Feliu Formosa, Guillem-Jordi Graells i Pere Marcet, i sembla que cercaran tots plegats aclarir conceptes i actituds pel que fa a la interdependència de llengua i creació literària. *X.R.T.*

QUADERN DE TREBALL

Tres i Quatre, seguint la publicació de l'obra completa de l'historiador nord-americà Robert I. Burns, –un dels millors investigadors de l'època medieval a la Corona d'Aragó– treurà, a la col.lecció "Biblioteca d'Estudis i Investigacios", la traducció catalana del seu llibre *L'Islam contra els croats*. El text original anglès de 1973 ha estat profundament revisat i ampliat per l'autor per a aquesta edició definitiva. La traducció és d'Enric Casasses.

Tercer Fredcri Brown a les "Seleccions de la Cua de Palla", *Truca un, dos, tres*. És del 1959. El francès Jean Pierre Mocky la va adaptar al cinema l'any 1957 amb el títol *L'Ibis rouege*.

Les properes novetats de la històrica col.lecció "Episodis de la història", de Rafael Dalmau editor, són *Sindicalistes i llibertaris: l'experiència de Camil Pinón.*, de Manuel Lladonosa; *Enric IV de Castella, senyor del Principat de Catalunya*, de Jaume Sobrequés i *L'aprofitament del bosc a l'època Moderna (la Conca de Barberà, s. XVIII)*, de Josep M Tomàs Grau i Roses Puig.

El volum IV de l'*Obra completa* de J.V. Foix que treu Edicions 62 a "Clàssics Catalans del segle XX" és dedicat als escrits sobre literatura i art. Apareixerà el mes de febrer. De l'edició, n'ha tingut cura Manuel Carbonell.

La nova col.lecció d'Edicions 62, "Pere Vergès de biografies", estrenarà el mes que ve amb les biografies de Thomas Mann i de Bunuel escrites, respectivament, per Klaus Schröter i Carlos Carbachano.

Història de la meva vida, de Jay Mclnerney, i *Pel.lícules tristes*, de Mark Lindquist, els dos propers títols de la sèrie moderna de Columna.

Els contes d'Alfred Doblin *L'assassinat d'un botó d'or*, seran publicats per Destino a "L'Ancora".

Víctor Ripoll

La Lònia Guiu, personatge central de les novel.les de Maria Antònia Oliver parla ja anglès, alemany i castellà. Això de l'alemany ha estat gràcies a l'editorial Eichborn Verlag que, diuen, va restra enlluernada davant de les proeses de la coneguda detectiva. Els portuguesos sembla que tampoc volen perdre l'ocasió i han comprat ja els drets de les udes novel.les: *Estudi en lila* i *Antípodes*.

El pròxim dia 26 de gener, dins del cicle de conferències que se celebra a Gandia amb motiu de "L'any del Tirant", s'ha programat la intervennció d'Emili Teixidor, que parlarà de "La literatura i el món dels xiquets". L'acte serà presentat per Xulio Ricardo Trigo.

La sala de actes del Gran Teatre d'Alzira serà l'escenari de la presentació de la col.leció Bromera-Teatre que tindr<a lloc a les nou del vespre, el dia 26 de gener. La presència dels autors dels primers títols de la col.lecció, Manuel Molins, Rodolf Sirera, Salvador Bataller i de J.A. Martinez i J.A. Marin, autors de l'obra *Gen(t)s diferents* que serà representada pel grup La Tarumba i promet ser l'espectacle estrela de la nit.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Un nou virus torna a causar inquietud entre els usuaris d'ordinadors

Xantatge informàtic

La dècada dels 90 va iniciar-se, en el terreny informàtic, amb un mal presagi i milers d'usuaris de tot el món van rebre un misteriós disquet amb informació sobre la sida. Camuflat sota els bytes d'informació s'amagava un destructor *programa virus.*

Xavier R. és el responsable del centre de càlcul d'una empresa mitjana. Quan aquell matí va rebre per correu un misteriós disquet (suport magnètic d'informació) que prometia donar informació sobre la sida, va mirar-lo amb curiositat. En les instruccions que l'acompanyaven, es demanava el pagament de 378 dòlars (unes 40.000 pessetes) per rebre les instruccions completes sobre la utilització. Malgrat això, Xavier va decidir utilitzar-lo sense esperar a enviar aquests diners. El programa, ben construït i anomenat *Aids Information,* formulava a l'usuari un seguit de preguntes sobre la seva vida íntima i els costums sexuals a fi d'establir en quin grup de risc estava respecte a la sida, tot amb un llenguatge científic i acurat.

Fins aquí res d'anormal. Però quan va intentar esborrar el programa, aquest no es va deixar i Xavier R. va començar a sospitar que alguna cosa estranya succeïa. Sense saber-ho, camuflat sota els bytes d'informació del programa, s'amagava un destructor *programa-virus* dels anomenats *cavalls de Troia.*

INQUIETUD

Tot havia començat uns dies abans amb una informació apareguda al diari anglès *The Independent,* que en l'edició del passat 17 de desembre explicava la inquietud amb què alguns usuaris d'ordinadors personals (els coneguts PC) havien rebut un misteriós disquet (suport magnètic dels programes informàtics) que, segons les instruccions adjuntes, facilitava informació sobre la sida, la tristament coneguda síndrome d'immunodeficiència adquirida.

En aquella informació s'apuntava la hipòtesi que el disquet contingués algun tipus de virus informàtic o programes destinats a destruir la informació continguda dins l'ordinador. Com a mesura cautelar, un dels especialistes consultats pel periòdic londinenc recomanava no utilitzar el disquet misteriós fins que no s'estigués segur de què podia contenir realment i quins eren els seus efectes. Aquests no van tardar a fer-se evidents.

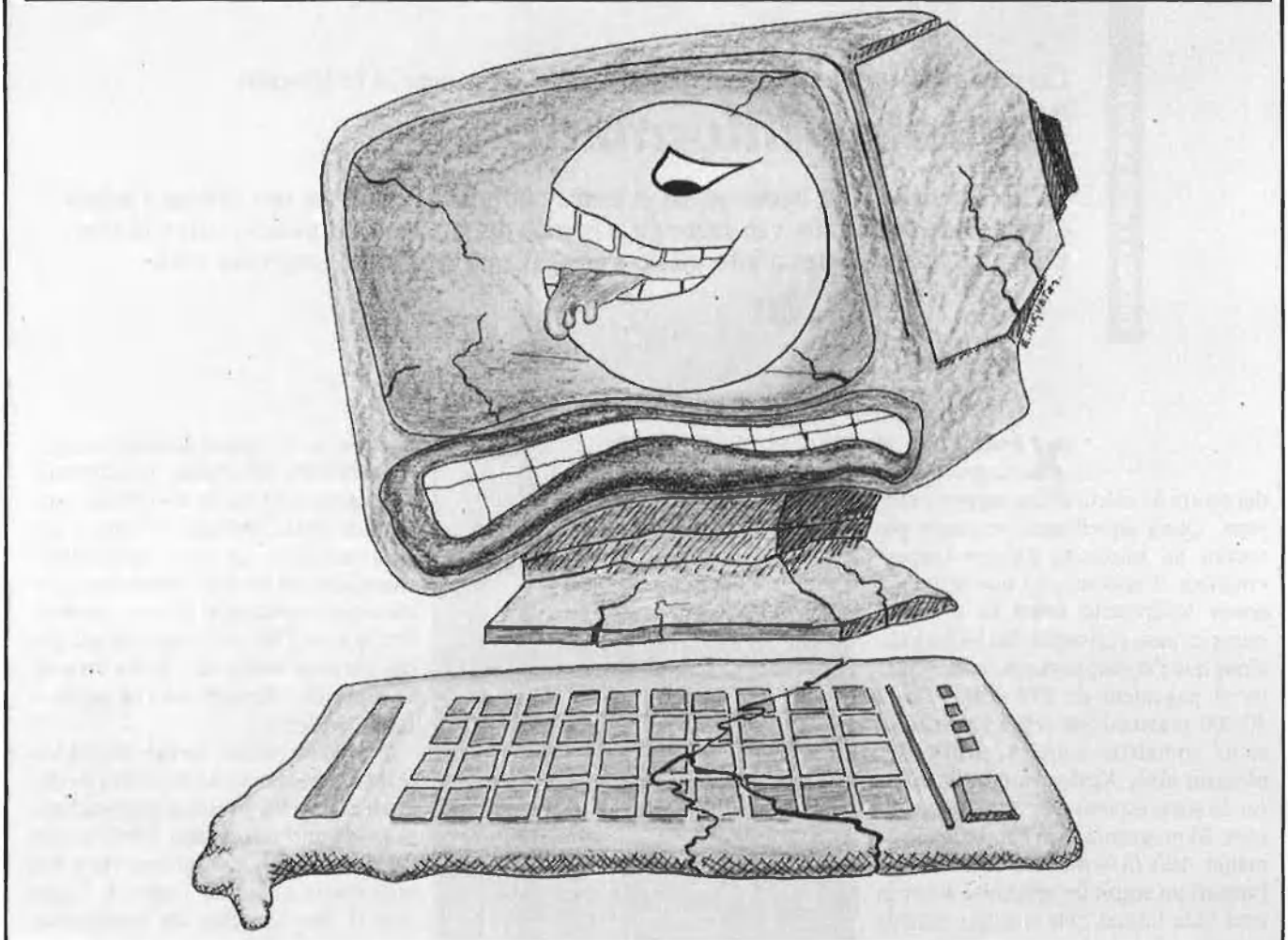

El diari anglès *The Independent* va ser el primer a donar l'alarma sobre el programa AIDS-Information.

L'endemà mateix, les agències de notícies donaven compte del misteriós disquet: segons les primeres observacions, el programa informatiu sobre la sida era portador d'un programa-virus dels anomenats *cavall de Troia.* A l'igual que el seu homòleg de l'antiguitat, aquest tipus de virus van *camuflats* sota l'aparença d'inofensius programes. Una vegada utilitzats o *instal·lats* dins l'ordinador, el *cavall de Troia* inicia la veritable funció per a la qual han estat programats. En la pràctica, el 378 dòlars que el programa demanava per rebre les instruccions totals de funcionament es convertiren en un xantatge informàtic per a desactivar el virus que el disquet contenia. Aquests diners havien de ser enviats a la firma Cyborg Corp. — una deconeguda total dins els ambients informàtics—, a una adreça postal de Panamà. Aquestes primeres informacions van ser recollides per l'Agència Efe i van ser publicades com a notes breus en alguns diaris. Va ser així com alguns dels nombrosos receptors del disquet contaminat al nostre país van tenir notícia de què contenia exactament: per a alguns va ser massa tard ja que ja l'havien utilitzat.

UN VIRUS VIATGER

Ernesto Martínez de Carvajal, cap d'informàtica de Laboratoris J.

Uriach, va ser un dels receptors del disquet, pocs dies abans de Nadal. Però va desconfiar-hi i va instal·lar-lo en un PC que ja té destinat per a les proves i disquets dubtosos.

«Normalment desconfio de tots els disquets de procedència desconeguda; ¡i en aquest cas molt més quan vaig veure que venia de l'estranger!», explica Ernesto Martínez. Ell va ser dels primers a donar l'alarma i avisar l'Associació Espanyola d'Empreses de Software (A-Soft) —que va tenir un paper tan destacat en la prevenció del famós virus Divendres 13— com també diversos grups d'usuaris. Tant A-Soft com altres entitats vinculades al món de la informàtica (entre les quals el Centre Divulgador de la Informàtica) van començar a rebre al llarg dels darrers dies de l'any anterior i els primers d'aquest trucades d'usuaris amb el mateix problema.

Encara que els responsables d'A-Soft van creure que calia esperar uns dies per a saber el nombre d'afectats, Josep Lluís Mancho, el programador que havia realitzat el programa vacuna contra el Divendres 13, va començar a analitzar aquest nou parany. Cal aclarir que els anomenats virus informàtics o programes-virus no són més que un conjunt d'instruccions (a l'igual que qualsevol programa) preparades per a realitzar alguna tasca específica, sigui aquesta la de col·locar a la pantalla de l'ordinador una inofensiva piloteta o, com en aquest cas, la d'esborrar la informació continguda dins l'ordinador.

VACUNA EFICAÇ

Fa tot just una setmana, Josep Lluís Mancho aconseguia tenir enllestit un programa antídot i podia explicar millor el funcionament del *cavall de Troia*. «El que fa el programa-virus és introduir-se dins el fitxer Autoexec. Bat, que sempre s'executa quan es posa en funcionament l'ordinador —explica Josep Lluís Mancho—. Una vegada introduït, el *cavall de Troia* genera un nombre al·leatori entre 1 i 100 i quan aquest nombre es correspon amb les vegades que s'ha executat l'Autoexc.Bat, llavors el programa-virus dóna l'ordre de formatejar el disc dur i es perd tota la informació continguda dins l'ordinador».

En aquests moments, tant A-Soft com el Centre Divulgador de la Informàtica (organisme dependent de la Generalitat de Catalunya) estudien la compra d'aquesta vacuna per oferir-la a tots els afectats, per a molts dels quals, l'entrada en la dècada dels 90 tindrà un record molt amarg.

Segons les primeres estimacions de la policia britànica, que continua investigant qui hi ha al darrere d'aquest cas, poden ser entre 3.000 i 5.000 els *disquets* enviats, amb un cost total de l'operació al voltant de 16.000 dòlars (1.800.000 pessetes, aproximadament). Tenint en compte que per cada disquet *contaminat* es podien obtenir uns 378 dòlars (unes 40.000 pessetes) els guanys de l'estranya Cyborg Corp. semblaven assegurats.

Josep Nieto

OPINIÓ

Perdoneu-me, però no us puc creure

Fereixen encara els meus ulls les imatges de l'espectacle protagonitzat el dia 17 del passat novembre pel Parlament de Catalunya, representant genuí —segons volen els postulats de la democràcia— del poble del Principat. Tots els senyors i les senyores diputats drets com un sol home, demanant no només el tancament de la central nuclear de Vandellòs I, sinó el seu desmantellament.

Allà hi havia el senyor Alejo Vidal-Quadras —Aleix des de fa quatre dies, per exigències del guió—, reconegut físic pro-nuclear i valedor de les companyies electro-nuclears, fent d'ecologista. Allà hi havia molt honorables dirigents del govern català que a la darreria de la dècada dels 70 m'havien criticat, menyspreat, censurat, escarnit i injuriat, quan escrivia —o a vegades intentava fer-ho— sobre les centrals nuclears previstes a Catalunya, les seves possibles repercussions i els perills.

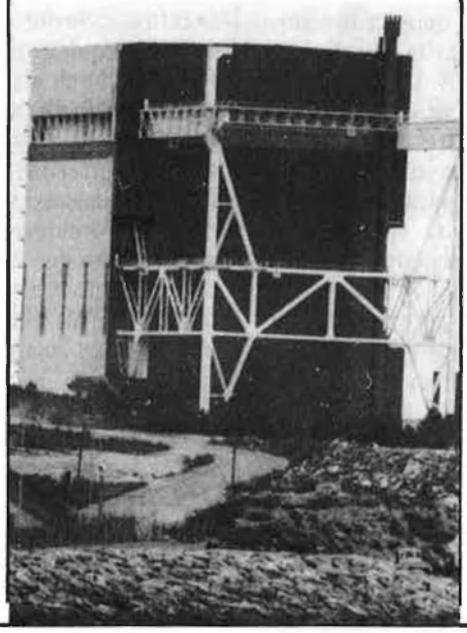
Sembla que encara els vegi demanant com neo-conversos la destrucció del monstre. Perdoneu-me, Però no us puc creure.

Ressonen encara a les meves orelles els crits dels dirigents comunistes (no sé si avui es pot emprar aquesta paraula...). Rafael Luccheti, Ramon Espasa i, sobretot, Rafael Ribó, el diumenge 26 de novembre a la manifestació demanant el tancament de Vandellòs, com a primer pas per la desnuclearització de Catalunya.

Ribó, ¿què hi fa una persona com tu en una manifestació com aquesta? Amb el dirigent Rafael Ribó ja vaig tenir l'oportunitat, fa alguns anys, de polemitzar per escrit des de les pàgines d'*El Noticiero Universal* i veig que encara no ha canviat. El PSUC, IC o digueu-li com vulgueu, està, ara, en la primera línia de la defensa ecològica del país. ¡Que diferent que és de fa deu o dotze anys enrere! ¡Quins papers que cal fer per conquerir vots a les eleccions! ¡Quina facilitat de mutació que tenen alguns —bastants— polítics! ¿Que potser no es recorden que el 1983 el Grup Comunista al Congrés dels Diputats va votar a favor del Plan Energético Nacional, que afavoria l'energia nuclear? ¿Que no es recorden de les primeres manifestacions ecologistes fetes a Barcelona on, fins i tot, es prohibia l'assistència i s'esbroncava els militants del PSUC perquè deien que els manifestants érem uns reaccionaris?

Certament, tothom té dret a canviar o adonar-se dels seus errors; però, perdoneu-me, que no us puc creure.

Encara em dóna voltes i més voltes el cervell en rellegir per enèsima vegada l'informe preliminar del Consejo de Seguridad Nuclear —això del nom és un dir— on s'afirma que en cap moment a l'accident de Vandellòs I no va haver-hi fuita radioactiva. ¿Que potser no es recorden que ja al batxillerat es parla de tres tipus de radiació: alfa, beta i gamma? Vegem si ens aclarim.

Està acceptat i tolerat que de les 200 tones d'anhídrid carbònic que diàriament circulen pel circuit refrigerant del nucli atòmic de Vandellòs I s'escapen fins a 2 tones. ¿Em voleu fer creure que el dia 19 d'octubre, en ple incident, no es van escapolir, no només, 2, sinó moltes més tones d'aquell gas? I, doncs, es van escampar per l'atmosfera més de 2 tones d'anhídric carbònic, l'àtom de carboni del qual era l'isòtop 14, és a dir, el radioactiu, i, més concretament, l'emissor de radiacions beta. L'autonomenat Consejo de Seguridad Nuclear s'hauria d'acostumar, entre altres coses, a no mentir i a considerar que la població de Catalunya no és idiota. No es pot dir mai que «no hi ha hagut fuita de radiació», sinó, en tot cas, que «no hi ha hagut fuita de radiació gamma», que és diferent.

I, segons la legislació, el Consejo de Seguridad Nuclear és el màxim organisme de l'estat en control nuclear. Perdoneu-me, però no us puc creure.

(Potser sí, que aquestes malgirbades ratlles les hagi escrites més que com a periodista, com a persona indignada perquè s'ha tardat tant de temps a veure clar el perill. No sé què hi ha de petita venjança en aquest escrit. De tota manera, i si es tracta realment de tornar la pedra a bastants que fa temps van llançar-me-la, em crec legitimat a fer-ho, perquè com molt bé va dir el meu bon amic Ausiàs Marc:

... Si com lo taur se'n va fuit pel desert
quan es sobrat per son semblant qui el força
no torna mai fins a cobrada força
per destruir aquell que l'ha desert...).

Josep Català
Cap de la secció de Ciència del diari Avui

L'amor de dos (?) científics

TUB D'ASSAIG

El mes passat van morir dos científics amb unes trajectòries ben diferents: Andrej Sakhàrov i Elena Petrescu, més coneguda com Elena Ceausescu.

Sakhàrov era un físic de renom. Es va dedicar principalment a la física nuclear, però també va realitzar importants treballs en astrofísica. Fou un dels pioners en la recerca sobre energia nuclear de fusió i dissenyà el reactor Tokamak, el més estudiat fins ara. Un dels seus treballs més coneguts és el que va publicar el 1967, on teoritzava sobre com, en l'univers primitiu, es podia haver donat un petit excedent de matèria sobre l'antimatèria. També va contribuir al desenvolupament de la bomba atòmica i de la bomba d'hidrogen soviètiques, si bé més endavant es va destacar en la lluita contra l'armament, amb una mostra del difícil equilibri moral que ha de mantenir un científic, les recerques del qual poden ser aprofitades per a fins molt diversos.

Sakhàrov també va mantenir una lluita contra el sistema soviètic, que li valgué ser desterrat a Gorki i guanyar un Premi Nobel de la Pau que no va poder recollir personalment.

A l'altra banda, Elena Petrescu era coneguda, a cau d'orella, amb l'expressiu malnom de *la científica analfabeta,* mentre l'avorrida televisió romanesa repetia els títols de doctora, enginyera i presidenta de l'Acadèmia de Ciències. Un equip de químics investigava perquè ella poqués signar els treballs. Un estudi sobre polímers va ser traduït i publicat a altres països de l'Est, si bé el govern romanès va haver de pagar les despeses.

Sakhàrov va morir per l'esgotament de tota una vida de lluita. Petrescu va morir per l'esgotament de la paciència dels romanesos. La mort d'ell va provocar homenatges i sentiments de condol. La mort d'ella va produir manifestacions d'alegria. Dues morts ben diferents per dos científics —¿dos?— ben diferents.

Xavier Duran

L'univers, objecte d'estudi del físic Sakhàrov.

Una ullada a les astonomies antigues

PRESTATGE

Una de les ciències més antigues és, sens dubte, l'astronomia. Ja fa molts segles que l'home s'interroga sobre el moviment dels astres i la seva naturalesa. Les recerques astronòmiques fins als voltants de l'any mil han estat objecte d'un estudi per part del Prevere Manuel Serinanell, en el llibre *Pinzellades sobre la història i orígens de l'astronomia fins al nostre Mil·lenari* (Ed. AUSA, 1989; 127 pàgs.).

En aquesta obra, l'autor fa una introducció concisa a les primitives astronomies, com la mesopotàmica, la babilònica i la grega. Explica alguns dels sistemes que utilitzaven per a fer mesuraments i la influència que aquests estudis tenien en la forma de vida. Així, l'estudi del cel era imprescindible per a poder establir calendaris fiables i d'aquesta manera preveure temps de collita o de pluges. Això demostra que l'estudi del cel no s'ha dut endavant només per un pur desig de saber.

Els capítols dedicats als astrònoms grecs són, òbviament, més nombrosos, ja que les seves aportacions foren més importants. L'autor parla també dels astrònoms àrabs i dels instruments que van dissenyar, com l'astrolabi. Finalment, Manuel Serinanell explica els estudis realitzats a l'escola de Vic, fundada pel bisbe Attó i on assistí Gerbert d'Aurillac, que més endavant seria el

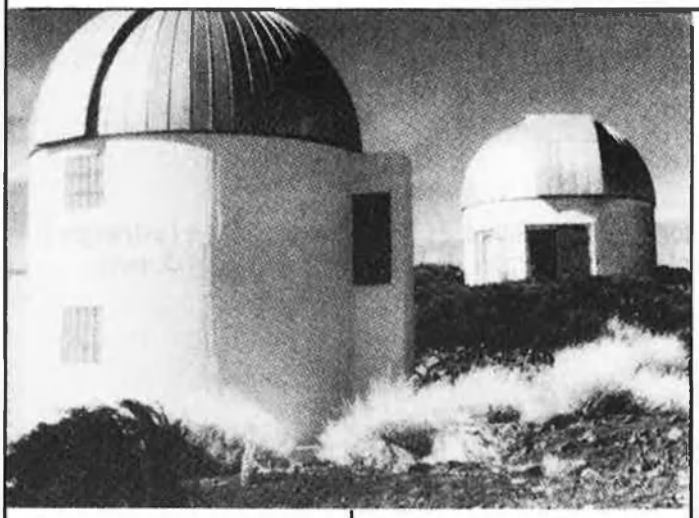
Taques espectaculars, però petites

POLS D'ESTELS

Recentment, i en el termini d'una setmana, s'han enregistrat no gaire lluny de les costes espanyoles un parell de marees negres, estrany nom que se sol donar al vessament al mar i/o a les aigües continentals de petroli cru o dels seus derivats ja refinats. Sovint —i cal dir sovint perquè és tristament habitual que els grans superpetroliers facin neteja de tancs quan es troben en aigües internacionals— aquestes marees negres es deriven d'accidents als vaixells, encara que la ruptura de conduccions als pous petroliers marins també hi tenen art i part en aquestes situacions.

Diguem d'entrada que tota marea negra és un desastre, evitable moltes vegades si els interessos pel respecte a la natura fossin tinguts més en compte que els puraments econòmics immediats. I és un desastre perquè l'atemptat que representa contra l'ecosistema marí (o d'aigua continental) és prou evident: no només les costes queden ennegrides i la pesca de litoral es fa impossible perquè moltes espècies moren per la ingestió d'hidrocarburs, sinó que grans extensions d'aigua marina es veuen cobertes amb finíssimes pel·lícules d'hidrocarburs; això impedeix l'oxigenació de les aigües, que és tant com dir que provoca la mort del plàncton i, en conseqüència, la desaparició de l'aliment habitual dels peixos, que en surten mortalment perjudicats.

Aquestes morts no només afecten l'activitat pesquera, sinó també els ocells marins que, per una banda, queden empastifats amb el petroli, i, per l'altra, no troben peixos amb què nodrir-se. La cadena tròfica, per tant, és la primera víctima de la marea ne-

Papa Silvestre II. L'últim capítol està dedicat al *Liber Regius,* que es troba a la Biblioteca Episcopal de Vic.

Aquesta obra és una senzilla introducció als estudis astronòmics antics. És un llibre d'edició acurada i amb bones il·lustracions d'astrolabis i constel·lacions, entre altres. Això no obstant, caldria tenir més cura a l'hora de la correcció, per tal que no es barregés, per exemple, la grafia *Tolomeo* amb la correcta, *Ptolomeu,* o no ens sobtés trobar *Marcel·lí* Menéndez i Pelayo. *X. D.*

Les marees negres, un desastre ecològic més freqüent cada dia.

gra. A més, si com és habitual —perquè són més barats— s'utilitzen detergents i dispersants químics per a fer desaparèixer les taques de petroli i d'altres hidrocarburs, els productes complexos formats van a parar al fons del mar per pura gravetat on provoquen malalties a flora i fauna.

Tot això és cert, però el que és més preocupant és el fet que només es parli de marees negres quan provenen de vaixells o de pous d'extracció. Potser perquè els mitjans de comunicació cauen en el parany de considerar l'espectacularitat del fet més gran que les conseqüències. Perquè la veritat és que, amb dades fiables a les mans, es pot comprovar com les marees negres només representen un 6 per cent del total d'hidrocarburs que cada any s'aboquen al mar. La resta, és a dir, el 94 per cent —i, doncs, la quasi totalitat— són aportacions no espectaculars, però sí diàries, contínues i incontrolades que es fan des dels emissaris marins industrials o bé dels domèstics.

És clar que una fotografia d'un emissari submarí no és tan espectacular com la d'un vaixell que està a punt d'anar a pic.

Josep Català

OPINIÓ

Un espai de llibertat

Penso sovint que hauríem de disposar d'uns minuts de reflexió diària. Fer una parada en l'automatisme de les tasques quotidianes. La tauleta, ni que sigui minúscula, és una eina indispensable que convida, per ella mateixa, a la pausa i al càlid acolliment dels colzes. I, sobretot, el full de paper blanc ens mira com una finestra oberta davant nostre. Potser, si ens poséssim una mica a pensar, ens adonaríem de com estem d'ensinistrats. Així, quan arriba Nadal i Reis se'ns diu que s'han de comprar regals a dojo. I tots a creure la consigna donada. ¿Per qui?

Allí on tombem els ulls llegim el missatge coercitiu. Rètols comercials amb llums pampallugejants ens criden. Totes les ones hertzianes es confabulen. Si el 13 de desembre de 1888 Heinrich Hertz, el físic alemany, en presentar el seu informe a l'Acadèmia de Ciències de Berlín, hagués pogut preveure que el seu experiment de generar i detectar ones electromagnètiques mitjançant un circuit electrònic oscil·lant, derivaria més tard en l'esclat fabulós de totes les telecomunicacions, hauria quedat fascinat. I no diguem de Marconi, que fou qui aplicà les ones hertzianes al camp de la difusió. ¿I què diria Guttenberg de les modernes rotatives? Estem rodejats, immergits, bombardejats per muntanyes d'informació impresa, sonora, lluminosa.

El sofisticat món de la imatge ens massifica alhora que impacta tots els nostres sentits. Ens dóna pautes de comportament, fitxes d'informació, eslògans publicitaris. ¿Com podem lluitar contra ell? ¿On queda el nostre espai de llibertat?

Una manera de defensarnos potser seria prendre consciència d'aquesta manipulació. Tancar-nos dins la nostra cambra i descriure, damunt d'un paper blanc, en silenciosa queixa, la nostra submissió a les consignes imposades. El que pot succeir és que el full de paper s'ompli amb la llista dels regals a fer, necessàriament, imprescindiblement, compulsivament. Al cap d'una estona, amb la llista a les mans, anirem a fer cua, a ser una persona més de l'immens ramat consumista.

Nadals i Reis són dues fites plenes de contingut històric, religiós, familiar, tradicional. Hauríem pogut escriure damunt l'espai en blanc.

Rosa Fabregat i Armengol

ECONOMIA

Malgrat controlar l'economia mundial, Japó depèn dels seus deutors

¡Molt fràgil!

El sistema financer nipó controla el sector bancari mundial, és lider en inversions a l'estranger i domina el mercat de divises. Així i tot, el seu futur depèn de la fortalesa dels seus deutors, principalment Estats Units. La tactica japonesa es diu estrènyer sense ofegar.

Durant els últims deu dies la Borsa de Tòquio ha trontollat, i des de Wall Street fins al darrer racó financer del món tots han girat els ulls cap al Japó clamant al cel per la bona salut de l'Imperi del Sol Naixent.

No en va, l'evolució de l'economia japonesa al llarg de les dues darreres dècades ha estat tant vertiginosa que actualment s'ha convertit en l'eix sobre el qual giren bona part de les operacions internacionals de capitals. La Borsa de Tòquio ha estat una mena de jutge de pau des que l'octubre de 1987 va resistir honrosament el crac borsari que va alterar els miocardis de Nova York. Una desimboltura econòmica que va repetir amb èxit el passat mes de novembre irradiant la serenitat que el món financer demanava.

Fou el 1982 quan els centres financers nipons van deixar de ser importadors de capitals per a passar a l'ofensiva i, en tan sols 8 anys, després de burlar legislacions, adquirir empreses i exportar tecnologia punta, esdevenir el major creditor mundial.

La puixança japonesa, però, té uns fonaments fràgils que poden clivellar-se amb motius tan diver-sos com els recents rumors provinents de Moscú, segons els quals Gorbatxov paralitzaria durant tot el mes de gener la seua agenda diplomàtica a causa d'una previsible involució política a l'URSS. Els inversors japonesos, que confien en la *pere stroika* per a obrir el nou i abellidor mercat que constitueixen els països de l'Est, van perdre els nervis el passat 5 de gener i, en tan sols mitja hora, l'índex Nikkei va sofrir una davallada del 2% (al voltant de 610 punts), encara que finalment la pèrdua va ser tan sols de l'1'13%. La setmana última ha continuat amb tendència a la baixa propiciada per la incertesa dels tipus d'interès i la feblesa mostrada pel yen durant els darrers set dies.

LES XIFRES D'UN IMPERI

Quasi un terç dels cent bancs més importants del món són japonesos. Les inversions nipones als Estats Units han passat de 52.500 milions de dòlars a 75.000 milions en el temps que separa març del 1988 i el mateix mes de l'any següent. Entre les dues potències acaparen el 42% del producte interior brut mundial. Tòquio ha utilitzat tota classe d'instruments: bancs, companyies d'assegurances, societats d'inversions i agències borsàries són els protagonistes de la imparable expansió japonesa. Qualsevol inestabilitat monetaria, desigualtat entre regions o endeutament forçós d'estats sencers han estat aprofitats pels nipons en benefici propi.

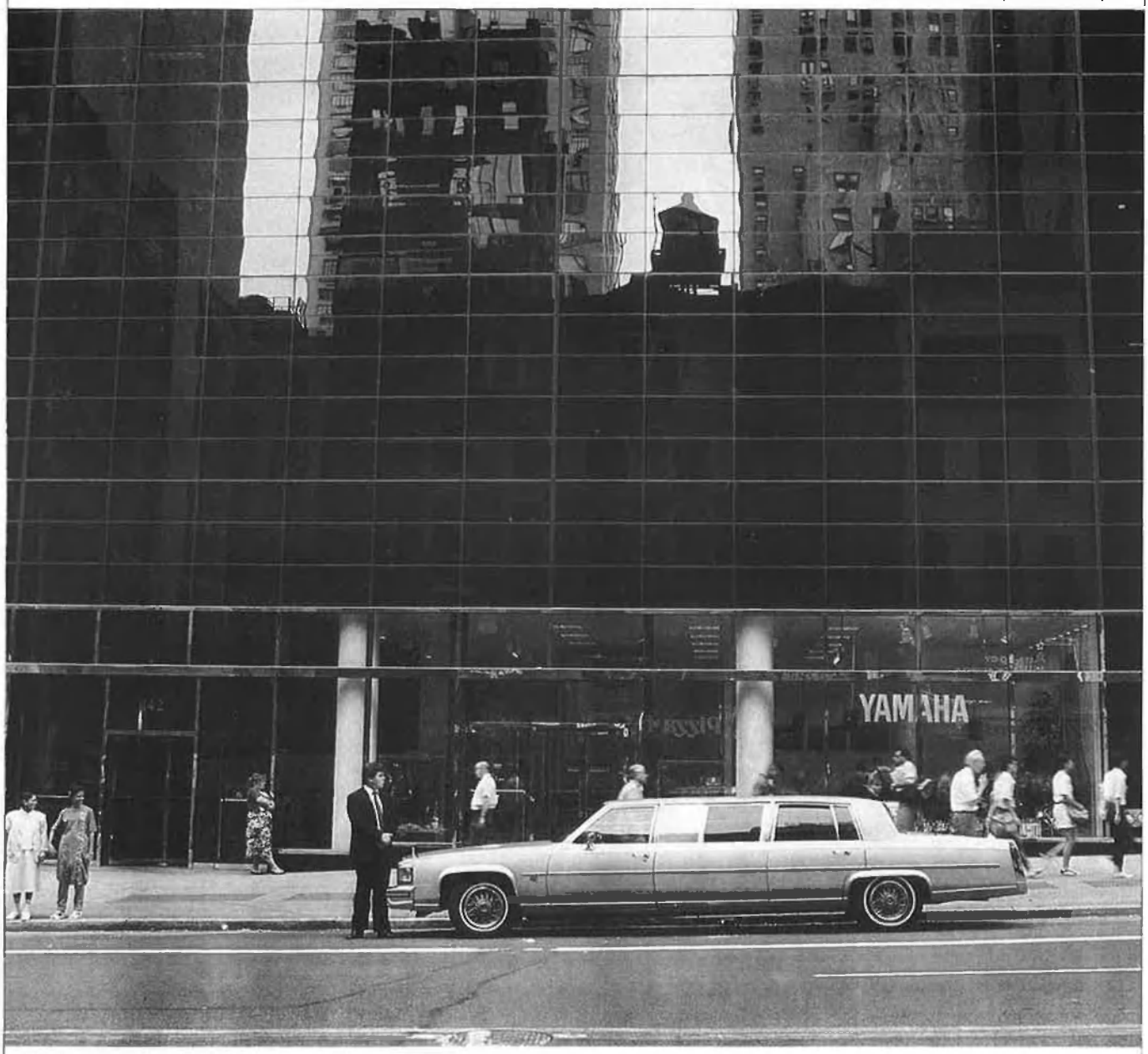
Un exemple, l'últim: Japó preten ara establir un triangle —equilater en principi— per a definir les relacions comercials i financeres entre Estats Units, la CE i el mateix Japó. I a més, està disposat a contribuir al reflotament de l'economia dels països de l'est – una mesura de fet ja anunciada per boca del seu primer ministre, Toshiki Kaifu– amb ajudes per valor superior als 2.000 milions de dólars, que estaran destinats principalment a finançar exportacions. El negoci perfecte per als nipons. La CE, però, preté que Kaifu es comprometa també a aportar el 15% del futur Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament per a Europa Central i de l'Est. I Japó demana com a contraprestació que la CE elimine traves a la importació de productes nipons. El resultat final d'aquesta comèdia d'equívocs, que es coneixerà el pròxim mes de juny després d'una conferència interministerial CE-Japó, segur que incrementarà la presència financera del Japó.

L'actual poder negociador del Japó és fruit d'una trajectòria que ha fet de Tòquio el principal centre mundial de finances (per davant de Wall Street i la City) i del Japó el més temut creditor dels cinc continents. Els representants nipons li han donat la volta a una relació que a principis dels 80 era favorable als Estats Units —les inversions nordamericanes presentaven el 1981 un superàvit de 141.000 milions de dólars— i set anys més tard oferia el trist balanç de 700.000 milions de dòlars de dèficit. La daurada etapa Reagan no ha estat tan beneficiosa per al país com els assessors de Bush van publicitar en les darreres eleccions.

El creixement de l'arxipèlag queda demostrat per dades tan evidents com la renda per càpita, 23.000 dòlars per als japonesos, un 18% més que als EUA, una diferència que té tendència a fer-se cada vegada més gran a favor dels nipons. De fet, amb el doble de població, els EUA tan sols superen en un 40% els japonesos en PIB. La base d'aquest desenvolupament financer està en la política exportadora nipona, complementada amb grans sumes d'inversions directes i indirectes a l'estranger, una demanda interna en expansió i un yen que, malgrat la darrera davallada, es manté fort.

Sense comptar amb la punta de llança de l'economia nipona —bancs, assegurances i societats borsàries— el capital de les societats registrades ascendeix a 62 bilions de yens, segons xifres del passat mes de març. I si tenim en compte el sector bancari, l'evolució ha estat fulgurant: el 1980, 24 bancs japonesos posseïen el 24% del total dels havers dels 100 primers bancs mundials; vuit anys després, hi ha 31 bancs nipons que controlen el 45% del total.

I és que el sector bancari mundial esta descompensat a favor del Japó, on tan sols conviuen 155 bancs enfronts dels 14.000 que coexisteixen als EUA. La

Tòquio mossega el cor de Wall Street.

renconversió —brutal i despiadada segons les regles de Wall Street— està en marxa. Els reis del joc seran, una vegada més, els bancs japonesos: dels 100 primers banc del mon 31 són japonesos, 17 tenen la seu central als EUA, 44 a la CE, 2 a Australia i 6 al Tercer Món.

ESTATS UNITS, UN DOMINI A LA BAIXA

La peculiaritat del sistema financer concentra el poder en una atapeïda xarxa. Quatre companyies borsàries s'han fet amb el 80% de les transaccions de divises a Tòquio. Els noms d'aquests samurais de les finances són: Nomura, Nikko, Daiwa i Yamaichi. Que, a més, controlen el 40% de les transaccions borsàries de Tòquio, una xifra que ascendeix fins a 60 si tenim en compte les filials d'aquest oligopoli. Amb la particularitat que mentre a Wall Street i la City les opcions de 50 milions de dòlars són considerades espectaculars, a la plaça japonesa estan considerades moneda comuna.

Però no s'han detingut aquí aquests quatre grans i han entrat per totes als EUA, on han comprat grans partides dels bons del tresor nord-americans. EUA pot, doncs, així sobreviure amb la seua malparada economia, però també es cert que des de l'exterior van estrenyent cada vegada més una corda que pot arribar a ofegar-lo. De fet, una maniobra conjunta dels poders financers japonesos podria desestabilitzar seriosament l'economia nord-americana.

I és que els EUA han deixat de ser un país creditor per a convertir-se en un gran deutor. No en va, les inversions estrangeres acumulades a la pàtria de Reagan el 1980 ascendien als 130.000 milions de dòlars, el 1988 s'havien situat en 329.000 milions, superant les pròpies inversions americanes situades en 327.000 milions. La pròxima década seràn, doncs, anys en que els interesos i els beneficis agafen el camí de Tòquio. Serà la continuació d'un camí que ha fet que en la darrera dècada els EUA hagen deixat de controlar el 45% dels mercats financers del món per a fer-ho únicament sobre el 30%, mentre Japó ha pas-

La tecnologia, clau de la penetració japonesa.

sat del 14 al 44%. Una concentració de capital abans inimaginable.

UN SISTEMA FINANCER IMPENETRABLE

Davant aquesta fragilitat del sistema econòmic nord-ameicà els japonesos només han cedit un 4% del mercat financer a les societats estrangeres, un capital que es troba extremament fragmentat. El fet que el Ministeri de Finances vete l'entrada d'estrangers en les compres de bons del tresor nipons, ja és un símptoma de la impenetrabilitat del sistema financer japonès. Junt amb aquestes mesures compten altres, com la cohesió sòcio-cultural nipona i la ramificació de les societats —amb participacions creuades— que fan reaccionar a les firmes davant una possible amenaça exterior. Així, les societats que figuren al punt de mira d'un comprador forà reaccionen efectuant emissions d'accions que ràpidament són cobertes per empreses germanes i que així mantenen el seu caràcter nacional.

La paradoxa d'aquesta situació és que els EUA sobreviuen a la crisi gràcies al capital injectat per les companyies japoneses mitjançant la compra dels bons del tresor. L'expansió japonesa és el principal enemic del sistmea nord-americà, però sense ell no podria mantenir-se on es troba. Un amor fatal per als mastodòntics esquemes dels EUA. Tot amplificat per una economia en expansió que, com l'alemanya, no pot absorbir per ella mateixa el volum total del seu producte.

En aquesta perillosíssima relació d'interesos, al Japó no li interessa ofegar totalment al seu principal deutor. L'economia nipona no pot arribar a ser la mantis religiosa que devore el seu amant, sinó més aviat mantenir-se com un paràsit permanent, ja que el mercat nord-americà, malgrat estar sotmès a un enorme endeutament i vacil.lar més del desitjable, és una peça clau per al conjunt de la CE i bona part del Tercer Món. Dit d'una altra manera, si Estat Units cau amb ell caurà tota l'economia mundial.

En aquests moments la relació EUA-Japó s'assembla cada vegada més a la mantinguda pels països del Tercer Món amb EUA. En els dos casos les relacions són de deutor-creditor, però també en els dos casos és preferible ser generós amb els deutors si es vol cobrar, encara que siga mínimament, una part de l'import.

Albert Vicent

Pierre Palao, l'home hexagonal

Director General de la Corporació Valenciana de Caixes d'Estalvi, Pierre Palao encapçala el primer projecte d'integració de funcions entre caixes sense arribar a la fusió. En aquesta entrevista analitza la fórmula adoptada i revisa el mapa de caixes al País Valencià.

Pierre Palao Boilard (Palma, 1943) és, des del passat mes de desembre, el primer director general de la recentment constituïda Corporació Valenciana de Caixes d'Estalvi, on s'integren les caixes de Castelló, Sagunt, Ontinyent, Carlet i les provincials de València i Alacant. Llicenciat en Econòmiques per l'ICADE i màster en direcció d'empreses per IESE, Palao arriba al càrrec després d'una trajectòria que comença el 1970 en la cadena hotelera mallorquina Sol, passa per diferents companyies d'aviació i s'endinsa en el sector financer després de l'any 1975.

Sotscap de màrqueting dels serveis centrals de Banco de Santander, entitat on romandrà durant 7 anys i on finalment ocuparà el càrrec de director de Comerç Internacional. La seua pròxima destinació serà el banc francès de Crédit Agricole, actualment el primer banc francès i un dels 10 primers del món. D'ací passarà, el 1981, al Banco de Crédito Industrial, on es farà càrrec de la posada en marxa de la sucursal de Balears per a ocupar finalment la direcció regional del BCI al País Valencià, des d'on va tenir un paper decisiu en el finançament de noves inversions i en la reflotació de les indústries afectades per les darreres inundacions.

—Amb la seua experiència, ¿quin atractiu presenta ocupar la direcció general de la Corporació?

—L'informe del professor Revell parla de diverses alternatives sobre les dimensions idònies de les caixes d'estalvi i apunta que les fusions poden fer perdre la identitat de les caixes i diluir el major potencial de cadascuna d'elles. En conseqüència, Revell no és partidari de les fusions en bancs i ho és molt menys en caixes d'estalvi. Aleshores, el projecte de la Corporació ha coincidit en el temps amb l'informe Revell, una feliç coincidència que assenyala que la Corporació va pel bon camí i els seus objectius són els més encertats.

"La Corporació ha impedit l'absorció de les caixes petites" RAFA GIL

En aquest sentit, el consell d'administració de la Corporació ha arribat ja a una sèrie d'acords que són decisius. S'ha convingut d'anar a un centre autoritzador únic, crear una organització comuna, aprofundir en l'estudi de la central de processament de dades única per a les 6 caixes, crear un servei agrari i, en general, tractar d'organitzar conjuntament tots els serveis, les funcions i els productes que es puguen fer per arribar al màxim d'integració funcional sense arribar a la integració jurídica.

—¿El fet que la presidència siga un càrrec rotatori entre les sis entitats fa de la direcció general una figura encarregada d'evitar disfuncions dins de la Corporació?

—Bé, els presidents són càrrecs honorífics i, encara que mantenen tot el poder inherent al càrrec, no tenen activitat en la gestió diària, que és responsabilitat exclusiva del director general. La meua figura és d'impulsor, coordinador, encara que la base de l'èxit de la Corporació està en les caixes d'estalvi que la integren i en els seus equips directius.

—¿Quins avantatges ofereix la integració de funcions davant d'una hipotètica fusió?

—D'avantatges, n'hi ha de positius i de negatius. Els avantatges positius són que es conserva el millor de cada caixa sense renunciar a aconseguir el millor de la integració, amb la qual cosa ni es perd la identitat ni l'arrel en cada zona però, en canvi, sí que es permet practicar una economia de major escala, altres economies d'abast i oferir serveis comuns de millor qualitat a un cost més baix i a una base més àmplia de clients, respectant cadascú la seua zona d'influència.

Cal tenir en compte que si no s'haguera adoptat

aquesta fórmula, el perill estaria en la fusió, que en el cas de caixes mitjanes i petites seria absorció, perquè cal dir les coses pel seu nom. Sense la Corporació la conclusió hauria estat una fusió per absorció de les més petites per les més grans.

—¿En aquests moments era políticament impossible la fusió entre les 6 caixes que ara integren la Corporació?

—Puc opinar des del punt de vista tècnic, no del polític. A França —ma mare és francesa— acostuma a dir-se que no hi ha res impossible. El que havia que valorar, i no sóc jo qui he de fer-ho, son els avantatges i inconvenients d'una fusió que avui no està contemplada.

—¿I amb vista al futur?

—Jo crec que no està desestimada, perquè res no es pot desestimar, però no està en absolut contemplada. No entra en els esquemes de treball de la Corporació arribar a una fusió perquè contradiria l'esperit de la mateixa Corporació.

—L'informe Revell apunta que les caixes d'estalvi d'àmbit regional són les que presenten bones perspectives de futur. Això no obstant, al País Valencià concorren tres agents per a repartir-se aquest mercat. ¿No són massa per a tan poc pastís?

—L'informe Revell parla de regions, però cal matisar que no és el mateix parlar de Madrid o Catalunya que parlar de regions amb menys poder econòmic, on no té sentit més d'una caixa. En el cas de la Comunitat Valenciana, que és la tercera de l'estat en PIB, ens podem comparar més a la realitat catalana o madrilenya que no a altres. Per tant, hi ha un potencial econòmic perquè convisquen una, dues o més caixes, sobretot si aquestes caixes adopten la via d'integració en corporació. En la pràctica, en aquests moments les 8 caixes es redueixen a 3. Que les dues caixes més grans siguen compatibles amb una possible integració, això és un tema que no és competència meua i que està sotmès a discussió en l'opinió pública.

—¿L'economia valenciana necessita una caixa de grans dimensions?

—Depèn de l'ambició que tinga la Comunitat Valenciana quant a caixes d'estalvi. Es evident que si la Comunitat Valenciana creu necessari tenir una caixa d'estalvis de grans dimensions, només es pot fer amb la fusió de les dues més grans.

—¿L'expansió de la supercaixa catalana, amb preferències pel País Valencià, és una amenaça per a la Corporació?

—Jo crec que la competència ja és molt forta i no augmentarà enormement en el futur perquè les xarxes són molt cares d'ampliar, el terreny ja està ocupat i això fa difícil la rendibilització. El repartiment de cartes que es puga fer d'aquí al futur serà molt xicotet, les bases ja estan donades. Jo crec que la fusió entre les caixes catalanes no respon a motius d'expansió, més aviat al contrari, aquesta fusió reduirà el volum conjunt d'expansió de les dues caixes.

—En les circumstàncies actuals ¿la Federació Valenciana de Caixes d'Estalvi té sentit?

—En la mesura que hi haja més d'una caixa d'estalvis la Federació té sentit, ja que la seua funció és integrar políticament els objectius, les ambicions i les aspiracions de les caixes d'estalvi. Per tant, és perfectament compatible l'existència de la Federació, la Corporació i dues caixes més.

"No entra en els plan de la Corporació arribar a la fusió". RAFA GIL

—Li ho comente perquè hi ha projectes, com el llançament d'un merchant bank *per part de la Federació, que han de competir amb projectes paral.ls que la CAM i Caixa València han iniciat per lliure. Es pot donar un problema de duplicació de serveis i futures competències de mercat.*

—L'ideal, de vegades, és enemic del possible. Seria més lògic que hi haguera un sol projecte de *merchant bank* a la Comunitat Valenciana però allò possible, repetisc, està renyit amb allò ideal. També cal matisar que l'activitat de *merchant bank* tampoc no és tan fàcil i que existeix ja una bona oferta de *merchant banc* a Espanya, tant nacional com estrangera. Pot ser una activitat molt rendible de cara al futur de la desintermediació financera i a la política de fusions i adquisicions que es puga fomentar a partir de 1993.

—Fins i tot l'informe Revell assenyala que en alguns projectes no és tan rendible.

—Es una activitat que pot ser molt rendible però que pot costar molts diners. De fet els grans bancs mundials ja tanquen part de les seues activitats de *merchant bank* concentrant-se on són més forts. Es un negoci que exigeix un alt nivell de professionalitat i on hi ha un alt nivell de competència.

—¿A la Corporació li resultaria rendible llançar en solitari un merchant bank*?*

—Fins on jo tinc coneixement, no existeix cap projecte, ni tan sols d'estudi, de creació d'un *merchant bank* per part de la Corporació.

Albert Vicent

EMPRESES

Etiquetes computaritzades

CAPOSA, empresa catalana fabricant d'etiquetes autoadhesives, acaba d'instal.lar el primer sistema computeritzat de disseny d'etiquetes existent en tot l'estat, amb una inversió pròxima als 50 milions de pessetes. D'aquesta manera, els terminis de serveis al client seran molt més ràpids i permetran al client les primeres proves d'impressió en pocs minuts.

A més, CAPOSA està en converses amb l'Institut Català de Tecnologia a fi de poder obtenir el Certificat Internacional de Qualitat.

L'empresa, que actualment està estructurada en dues divisions, APLI de papereria i consumibles d'informàtica i SINEL, que ofereix a les indústries i empreses sistemes d'etiquetatge, d'identificació i impressió, ha obtingut representacions d'empreses internacionsl com Herma, Fix-a-Fom o Dennison.

CAPOSA ha realitzat en aquests dos anys unes inversions de 600 milions de pessetes en la compra de maquinària. En l'actualitat CAPOSA té una quota de mercat del 10%. De les vendes totals de l'empressa el 15% es dediquen a l'exportació i d'aquestes, el 50-60% són exportacions a països del mercat comú, Sud-amèrica i països de l'Orient Mitjà.

La facturació de 1989 ha estat de 1.620 milions de pessetes i la previsió d'aquest any és de facturar-ne 2.000, perquè, tal i com explica Jaume Puigbò, conseller delegat de CAPOSA, "el ritme de creixement en aquests dos últims anys ha estat al voltant del 30%". Alguns dels clients de CAPOSA són del Ministeri d'Hisenda, que els encarrega les etiquetes d'ordinador utilitzades per a la declaració de la renda, El Corte Inglés, Ford, IBM i Alcatel, entre altres.

Cacau xinès

NUTREXPA, empresa catalana que continua mantenint el liderat en el mercat de solubles de cacau, ja ha enviat cap a la Xina els mòduls que serviran per a obrir-hi en aquest primer trimestre de l'any una fàbrica productora de Cola-Cao.

Nutrexpa, que havia iniciat els contactes amb la Xina abans dels esdeveniments de la Primavera de Tianenmen va haver de suspendre l'enviament dels quatre mòduls i fins a començaments d'aquest any no s'han tornat a reiniciar els contactes.

Nutrexpa ha format una societat mixta amb l'empresa xinesa Lining Food Factory i la nova fàbrica estarà ubicada a la localitat de Tiang-Jin, a uns 100 quilòmetres de Pequín. La inversió conjunta de lanova empresa mixta és d'uns dos mil milions de dòlars, uns 218 milions de pessetes.

Relleu a la Corporació

Vicent Requena, president de la Caixa d'Estalvis d'Ontinyent, ha assumit el passat 1 de gener la presidència de la Corporació Valenciana de Caixes d'Estalva. Aquest càrrec, rotatori cada sis mesos entre els presidents de les sis caixes valencianes que integren la Corporació, estava ocupat fins ara per Antoni Tirado, president de la Caixa d'Estalvis de Castelló, presidència sota la qual s'ha constituït la corporació adoptant la fórmula de Societat Anònima

Pielespaña

El Saló Internacional de la Moda en ant, napa i doble cara obrirà les seves portes al recinte firal de Montjuïc els pròxims 19-20-21 i 22 d'aquest mes.

Aquesta vuitena edició de Pielespaña reunirà al voltant de 300 expositors amb elevada participació estrangera. En aquest certamen participaran tant confeccionistes, adobadors i dissenyadors com els complements de maquinària; tecnologia aplicable als processos de fabricació i productes químics per a tractar la pell.

Coordinats per l'Instituto Espanol de la Moda, Pielespaña '90 presentarà les Àrees de Tendències, on es mostraran les propostes de moda en pell pel 90-91, on també hi haurà diverses desfilades, que presentaran les col.leciions de les firmes Marta Bach, directora del certamen, Pedro Pizà, vicepresident, i Giorgio Sappini.

Pielespaña és un certamen promogut per l'Associació Catalana Empresarial de Confeccions d'Ant, Napa i Doble Face i compta amb el patrocini del Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya i el Centre de Promoció del Disseny i Moda del Ministeri d'Indústria i Energia, entre d'altres.

Amables intermediaris

L'augment de la competència entre les empreses ha fet créixer com bolets els gabinets de comunicació i imatge. Als Països Catalans ja en són més de 70, un negoci que té el principal actiu en els clients.

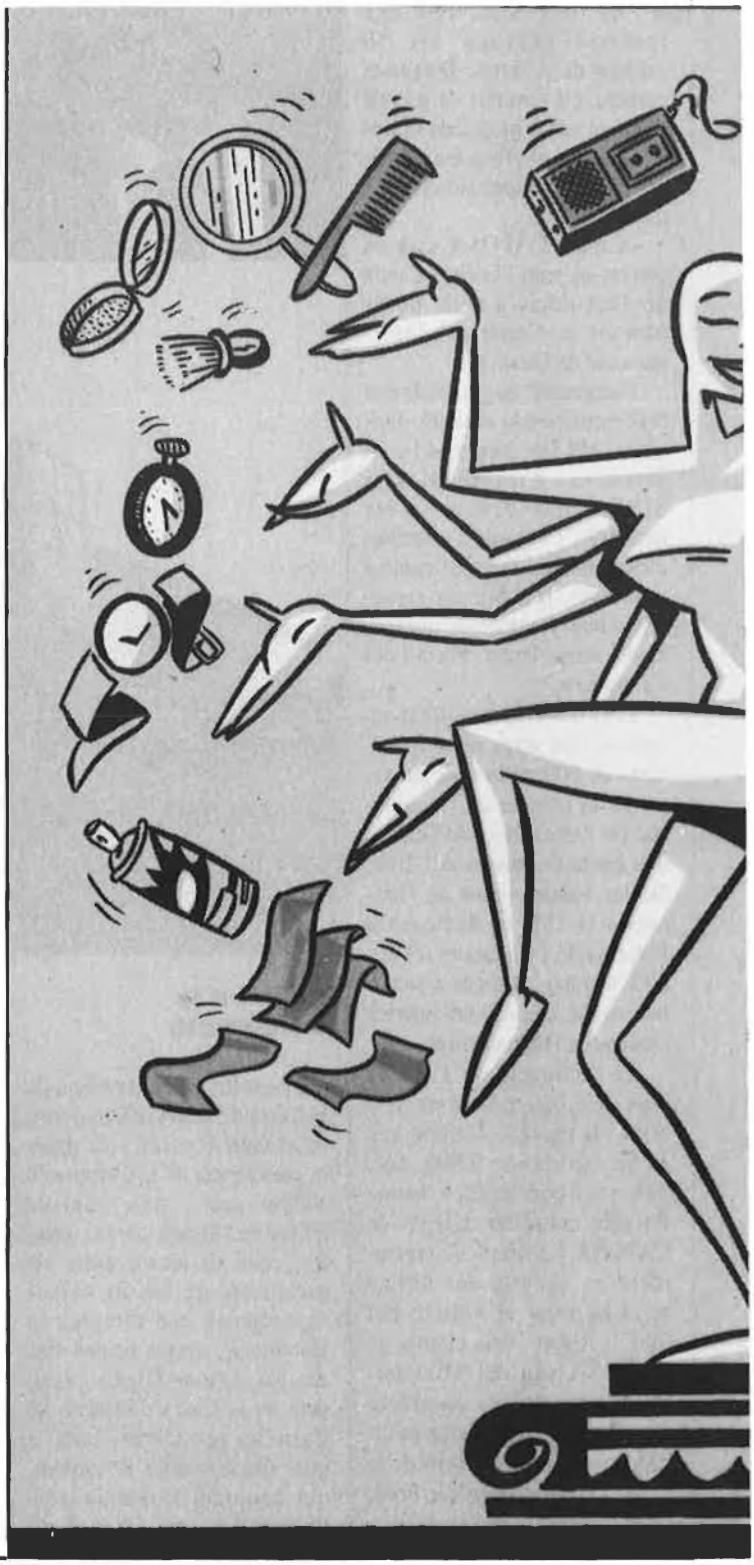
Els executius amb més recursos ja no tenen temps per a dirigir les seves empreses, reflexionar, prendre decisions i reunir-se amb els companys de treball. Són els que han delegat les tasques de relacions externes en els gabinets de comunicació i/o imatge, cansats de ser destorbats per uns periodistes que s'interessen cada vegada més pels temes econòmics. La xifra de negoci global d'aquest jove sector de la comunicació a l'estat va ser de 3.500 milions de pessetes el 1988, amb un augment del 30 per cent respecte de l'any anterior. Aquest creixement continuarà produint-se durant els propers anys, segons les fonts del sector consultades per EL TEMPS, tenint en compte que moltes empreses encara no han contractat aquesta mena de serveis.

Segons un estudi recent, el 80 per cent de les empreses franceses considera indispensable la transparència informativa amb els mitjans de comunicació, una xifra que es redueix al 60 per cent quan es tracta de les que operen a Catalunya. Això és prou significatiu: així com als països europeus més avançats està prou clar que el que interessa és sortir als diaris i a la televisió, per trencar una imatge de marca dolenta o a vegades inexistent, aquí moltes empreses continuen convençudes que és millor guardar l'anonimat, una postura bastant increible, d'altra banda. Són les que diuen al periodista que no saben la xifra exacta de vendes, els seus mercats, les característiques tècniques dels seus productes per por que la competència se n'assabenti, copiï, etcètera.

Burson Marsteller és, sens dubte, l'agència de comunicació líder a l'estat, amb una xifra de negoci de 230 milions de pessetes el 1988. Entre altres clients, porten Chistu, Levi Strauss, Sony i Down Chemical. Aquesta empresa nord-americana, fundada el 1953, opera en 21 països i té més de 1.800 empleats arreu del món. Als Països Catalans, on tenen una oficina a Barcelona des de 1986, es van donar a conèixer amb el llançament del joc del Trivial.

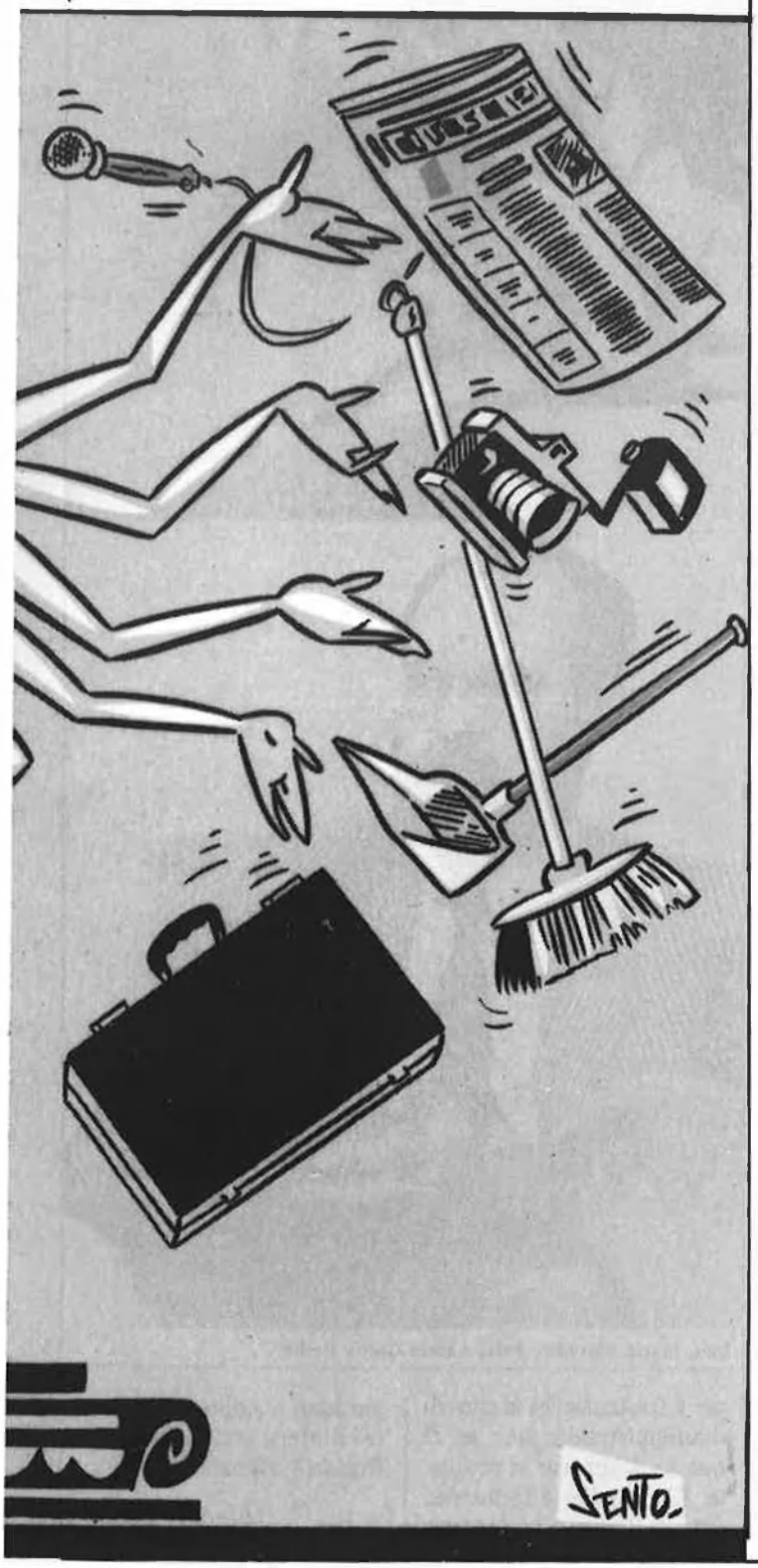
Ulled i Associats, constituïda com a Societat Anònima el 1972, parteix de «l'anàlisi de la problemàtica dels nostres clients amb la finalitat de determinar quines són les seves necessitats en matèria de comunicació, i una vegada establerts quins són els seus públics i les exigències d'aquests, es tracta de suggerir diferents solucions».

En els darrers dos anys, Ulled i Associats ha col·laborat amb 35 clients, entre els quals destaquen Cadbury-Schweppes Europe, SA, Fundació Miró, Grup Massimo Dutti, Laboratoris Grifols, SA, Banca Catalana o Cables Pirelli, SA. En els últims temps ha rebut ofertes d'altres empreses del sector per tal de comprar-les, com la de Grey Comunications Corporation, però, malgrat no tancar la porta a la pos-

sibilitat, de moment el tema ha quedat aturat.

Una altra de les empreses amb seu a Barcelona és Atkinson i Associats, fundada el 1985 i amb oficines a la ciutat comtal i Madrid. Per a Isabel Atkinson, «els clients són els que formen la imatge de l'agència i no a l'inrevés». Entre aquests clients hi ha URBAS, el Pla Estratègic Econòmic i Social Barcelona 2000; Iniciatives, SA, o la Universitat de Barcelona.

Cal destacar també l'agència Gené i Associats, empresa que sovint ha dut a terme campanyes polítiques, sense representar cap polític en concret. Així, a banda de l'assessorament al Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya o a la Cambra de Comerç de Barcelona, Gené i Associaciats treballa per a Freixenet, Cartier o Túnel del Cadí entre altres.

Roman i Associats és, finalment, dels últims gabinets de premsa i assessoria d'imatge que s'ha muntat a Barcelona, concretament fa un parell de mesos, i tal i com Santiago Roman explica a EL TEMPS la principal filosofia de l'agència és la de «mantenir amb el client la màxima transparència i, si cal, dir que ens hem equivocat».

El preu fix mensual que cobren als clients depèn de la diversitat de serveis que li ofereixin, però el mínim és de 350.000 pessetes i pot arribar a un màxim del milió i mig.

En qualsevol cas, aquest tipus de gabinets de comunicació i/o imatge no deixen de ser un filtre entre el client i els mitjans de comunicació, ja que, si es va directament al client, aquest el remet a l'agència i aquesta et diu que no està autoritzada a donar segons quin tipus d'informació o que, simplement, no la sap.

En un futur no gens llunyà, tal i com assenyalen fonts d'algunes d'aquestes agències, el sector s'ha de reconvertir malgrat els pocs anys d'existència en el país i de la poca freqüent utilitat per part de les empreses.

Aquesta reconversió afectarà de ple les empreses mitjanes, perquè les grans ja tenen una estructura internacional que els permet un alt grau d'infrastructura i les petites el que han fet és especialitzar-se en un tipus o sector d'empresa determinat. Llavors, les mitjanes no podran competir amb les grans per manca de possibilitats de cobertura i resposta global, ni amb les petites perquè aquestes les han guanyades en especialitzar-se.

De fet, els grans grups internacionals que es dediquen al màrqueting i a la comunicació tenen tirada a abraçar el màxim de terrenys possible, bé adquirint altres empreses del sector o reforçant les ja existents en la seva pròpia organització interna. La forta tendència a la concentració empresarial de les grans companyies de publicitat ha arrossegat el sector de les relacions públiques.

Però arriba un moment que la comunicació aplicada als mitjans empresarials es barreja amb conceptes com el de publicitat, relacions públiques, màrqueting, esponsorització ...Però això mateix arriba un moment que les mateixes agències d'imatge i/o comunicació han de dur a terme diferents tasques relacionades amb la informació de l'empresa client.

Frederic Rovira

Les xifres dels grans del sector

Agència	*Honoraris*	*Quota mitja mensual*
Burson Marsteller	230 milions	1-1,5 milions
Ulled i Associats	180 milions	500.000-1,5 milions
Gené i Associats	134 milions	500.000-1 milió
Hill & Knowlton	101 milions	500.000-1,2 milions
Agència A	150 milions	—
Eikona Comunicació	50 milions	300.000-400.000
Roman Associats	—	—

PANORAMA ECONÒMIC

Els homes d'Alavedra

Al voltant de la Conselleria d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya s'estan produint diversos nomenaments arran del canvi de conseller, ocorregut com a conseqüència dels últims remodelatges de conselleries i consellers.

Així, malgrat no haver-se fet efectiu el nomenament, el proper director de l'Institut Català de Finances serà Jordi Planasdemunt, en substitució de Josep Maria Muntaner, que acabava el mandat el dia tres d'aquest mes. En la mateixa reunió del consell executiu es van ratificar els nomenaments dels vocals de l'ICF i s'ha inclòs com a vocal l'exeurodiputat Joaquim Muns. L'Institut Català de Finances acaba d'establir un conveni amb la Direcció de Comerç per tal de concedir un crèdit de 1.500 milions de pessetes per a modernitzar els establiments comercials.

Un altre dels nomenaments aprovats en l'últim consell ha estat el del nou director de l'Institut Català d'Estadística, Jordi Oliveras i Prats, abans subdirector del centre de relacions autonòmiques i cap del gabinet de premsa de la Conselleria d'Economia i Finances.

L'Institut Català d'Estadística ha sofert una transició, ja que l'antic consorci d'Informació i Documentació de Catalunya (CIDC) va ser un dels últims actius de l'ex-conseller Ramon Trias Fargas, qui va signar un protocol entre la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i el mateix CIDC a través del qual el consorci iniciava un procés de dissolució per tal que els recursos tècnics, documentals i patrimonials passessin a l'actual Institut Català d'Estadística.

D'altra banda, el conseller d'Economia i Finances, Macià Alavedra, realitza a hores d'ara una roda de consultes amb totes les altres conselleries per tal de poder elaborar un avantprojecte de pressupostos per a l'any 1990.

Silvia Monfort

Silenka: A Xilxes o a la Vall d'Uixó

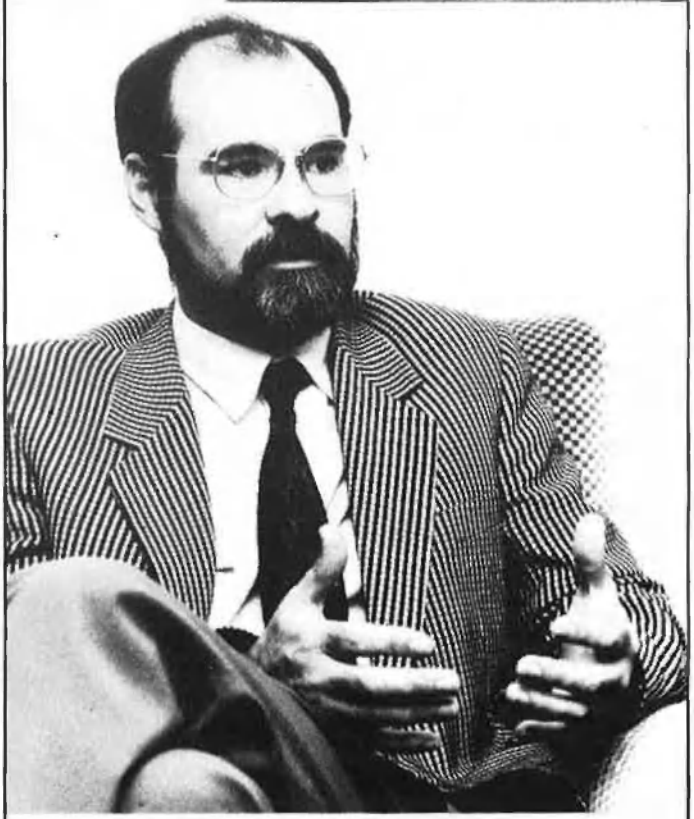
La construcció d'una planta de fibra de vidre donarà ocupació a uns tres-cents treballadors de la Plana Baixa. Fins al moment de redactar aquesta informació la multinacional holandesa Silenka i la Conselleria d'Indústria, Turisme i Comerç de la Generalitat valenciana encara no havien decidit on s'ubicarà definitivament la fàbrica, ja que figuren dues localitats com a receptores d'aquesta instal·lació. Es tracta de la Vall d'Uixó o Xilxes.

En una reunió celebrada la passada setmana a la Conselleria d'Indústria, presidida pel titular Andrés Garcia Reche, es va decidir que les ajudes per incentius regionals poden arribar al 25 per cent per part de l'Administració Central i un 6 per cent més que completaria el 30 per cent de la Generalitat valenciana. Aquesta última ajuda implica com a condició la recol·locació dels excedents d'Imepiel, empresa pública de calcer de la Vall d'Uixó, que poden ser objecte d'un expedient d'extinció de contractes. L'expedient podria afectar uns 831 treballadors.

La multinacional holandesa ha previst invertir en aquesta fàbrica de vidre al voltant de 13.000 milions de pessetes. Per la seua part, els directius de Silenka desitgen obtenir la confirmació d'aquestes ajudes financeres per a traslladar-les al consell d'administració, que és el que ha d'aprovar el projecte. El conseller d'Indústria, Garcia Reche, s'ha mostrat partidari d'agilitar el projecte i d'oferir una ràpida confirmació oficial.

Teresa Violeta

Dalt, Maciá Alavedra. Baix, Andrés Garcia Reche.

La concertació de les concessions

Els primers dies de 1990 es presenten amb trets radicalment distints als mostrats un any arrere. Fa un any eren viu i ardent el caliu de la vaga general del 14 de desembre. Les reivindicacions socials, encoratjades per les centrals sindicals majoritàries —òbviament CCOO i UGT— s'havien traduït en uns punts d'exigència de cara al govern que concretaven, *latu sensu*, el denominat *deute social*, és a dir, les parts de la renda nacional que havien estat sostretes dels graons més baixos de la vida social en nom del reequilibri econòmic. L'austeritat de l'era Boyer l'havien pagada majoritàriament una gran quantitat de gent. La veritat és que les centrals sindicals, que havien obtingut una gran victòria en la jornada de vaga, no van saber després explotar-la a l'hora d'encarar les negociacions amb el president del govern, Felipe González. A final de gener de 1989, el consens s'havia trencat i el govern emprenia, per la seva banda, la tasca sospitosa d'eixugar les reivindicacions amb unes quantes concessions que no van satisfer ningú o gairebé ningú.

En l'oportunitat present sembla que reinen aires de concòrdia. D'una banda, el govern renuncia a plantejaments tan il·lusos com la fixació d'un objectiu inflacionari del 3%, com va fer per a 1988 i 1989. Ara, quan 1989 ha finalitzat en un 7%, el ministre d'Economia i Hisenda, Carlos Solchaga, parla d'una inflació entre el 5,5 i el 6% per l'any 1990 i assenyala també la voluntat del govern de compensar les classes passives i els funcionaris la desviació inflacionària de 1989. Sembla que hi ha possibilitats certes d'un gran nombre d'acords, ni que sigui parcials. Creiem que l'economia anirà més bé, dins dels sobresalts inevitables, si el clima general és el de concertació. Ara que hi ha pa, bo serà que hi haja pau.

Fabià Estapé

Dalt, Carlos Solchaga. Baix, el peix blau de Tarragona, amb denominació d'origen a partir de febrer.

Blau de qualitat

El pròxim mes de febrer començarà a comercialitzar-se oficialment el peix blau de Tarragona, amb denominació de qualitat, exactament nou mesos després que la Generalitat aprovés aquesta ordre de denominació, el vuit de maig de l'any passat. El president de l'Associació de Comerciants de Peix i Marisc Fresc i Congelat de la Província de Tarragona (Agrupesca), Artur Budesca, ha destacat la importància que té la comercialització del peix blau de Tarragona amb denominació de qualitat perquè «amb la qualitat actual d'aquest peix, una bona identificació, la nova caixa de menys pes i ampliació i millora de la xarxa comercial a l'estranger, permetran exportar i conquerir els mercats europeus, on priva la qualitat i la bona presentació dels productes sobre el preu». Budesca ha assegurat que «com que és el millor peix blau existent al mercat, amb una bona identificació s'aconseguirà augmentar el nivell econòmic de tot el sector».

Actualment, la flota pesquera d'encerclament de Tarragona, que és la que captura el peix blau, està formada per 44 vaixells, amb una tripulació de 530 mariners i amb unes captures anuals de 300.000 caixes que corresponen a unes 8.500 tones. La majoria de productes d'aquesta quantitat total són sardina i seitó i la gran part d'aquestes embarcacions tenen la seu a Tarragona i la resta està repartida entre Cambrils i l'Ametlla de Mar.

Cinta S. Bellmunt

PAÍS VALENCIÀ

DIJOUS

Cinema: *Tiempos modernos* (1935) i *El gran dictador* (1940). Totes dues dins del cicle «Chapliniana. El hombre y su sueño». Sala Juan Piqueras. Plaça de l'Ajuntament, 17 (18.00 i 20.00 hores). València.

Exposició: «Miquel Navarro. Les ciutats». Del 18 de gener al 19 de març. Institut Valencià d'Art Modern (IVAM). Centre Julio González. Guillem de Castro, 118. València.

DIVENDRES

Teatre: *Insòlit,* de Vol.Ras. L'humor es barreja amb la fantasia i la tendresa. Perfecta simbiosi entre humor i música. Teatre Echegaray. Sessions a les 19 i 22.45 hores. Ontinyent.

Exposició: «Aquarel·les d'Antoni Ferrer i Palero». Casa de la Cultura (fins al 20 de gener). Organitza: Excm. Ajuntament de Xàtiva, Regidoria de Cultura. Xàtiva (la Costera).

DISSABTE

Música: Simfònica d'Europa. Director: Oliver Holst. Interpretaran la *Suite núm. 1* en *do* major BWV de J. S. Bach, la *Simfonia* en *re* menor *(De la Reforma).* Op. 107 de F. Mendelssohn, *La flauta màgica* (Obertura) de W. A. Mozart i la *Simfonia núm. 3* en *do* major Op. 52 de J. Sibelius. Palau de la Música i Congressos (19.30 hores). València.

Cinema: *Caído del cielo* (Out of de blue, 1979). Dins del cicle Dennis Hopper. (20.00 hores). Sala Juan Piqueras. Plaça de l'Ajuntament, 17. València.

CATALUNYA

Exposició Obres de F. X. Fagniez a la Galeria d'art Sala Gaspar. Consell de Cent, 323. Barcelona.

Música: Mireia Planas al piano interpreta obres de Beethoven, Listz i Shumann. Dins el III Cicle de Música a la Universitat. Capella de la Universitat de Barcelona. 19.30 hores.

Exposició d'arquitectura entorn de l'obra de l'arquitecte modernista Lluís Domènech i Muntaner. Fundació Caixa de Barcelona. Carrer de Jaume I, 2. Barcelona.

Exposició de pintura: Obres de Vayreda entorn del tema «Catalunya i Califòrnia». Sala Nonell, Joan Sebastià Bach, 16. Barcelona.

Rock & Roll: Actuació de Los Vamps a la Sala Communiqué. Hostafranchs, 18. Barcelona, 21.30 hores.

Teatre per a infants: *En Pere beneït,* pel grup Binixiflat. Fundació Miró. Parc de Montjuïc. Barcelona, 17.30 hores.

Exposició-mercat: «Supermerc'art». Exposició col·lectiva de pintura i escultura a Galeria American Prints. Calvet, 63. Barcelona.

Dansa: «Dart Companyia de Dansa», amb música de Bizet, Mompou i Ríos. Organitzat per l'obra social de la Caixa de Terrassa. Centre Cultural de la Caixa de Terrassa. Rambla d'Egara, 340. Terrassa. 21 hores.

BALEARS

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Concert a càrrec de l'Orquestra Simfònica de les Balears. Ciutat de Palma. Auditòrium. 20.30 hores. Palma.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació del grup de *pop* Objetivo Birmania. Plaça Major. 22.00 hores. Palma.

Exposició: Festes de Sant Sebastià'90. Inauguració de l'exposició «Premi Ciutat de Palma de Pintura». Palau Solleric. 20.00 hores. Palma.

Premis: Festes de Sant Sebastià'90. Veredicte dels Premis Ciutat de Palma 1990. Palau Solleric. 20.00 hores. Palma.

Festa: Revetlla de Sant Sebastià'90. Actuacions. A les places de Cort, de Santa Caterina Thomàs, a la Major, a la de Santa Eulàlia i al passeig del Born. A partir de les 22.00 hores. Palma.

Esport: Festes de Sant Sebastià'90. Diada Ciclista. Sortida de la plaça de Cort i arribada al Palau Municipal d'Esports. A les 12.00 hores. Palma.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació del grup aragonès Sangre aragonesa. Parc de la Mar, 12.00 hores. Palma.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació dels grups Penguin Café Orchestra. Auditòrium. 22.00 hores. Palma.

DIUMENGE

Música: Banda Municipal de València. Director: Francisco Fort Fenollosa. Interpretaran obres de K. Lendvay, J. Guridi i B. Adam Ferrero (11.30 hores). Entrada lliure. Palau de la Música i Congressos. València.

Teatre: *El viatge,* de Manuel Vázquez Montalbán. Director: Ariel Garcia Valdès. Traducció de Josep Maria Benet i Jornet. Centre Dramàtic de la Generalitat. Sala Rialto. Plaça de l'Ajuntament, 17. (Última funció, diumenge 21 a les 19.30 hores). València.

Exposició zoològica: «Natura misteriosa». Passeig Picasso, 21. Parc de la Ciutadella. Barcelona.

Exposició urbanística: «La Barcelona del 93». O com quedarà la ciutat després dels Jocs Olímpics. Carpa desmuntable davant del número 8 del Portal de l'Àngel.

Música clàssica: Concert de l'orquestra ciutat de Barcelona, que interpreta *La violació de Lucrècia,* de Britten. Palau de la Música Catalana. C/ Amadeu Vives, Barcelona. 11 hores.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació del grup «Nuevo Mester de Juglaría». Parc de la Mar. 12.00 hores. Palma.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Concert de sarsuela a càrrec de la Banda Municipal de Palma. Auditòrium. 12.00 hores. Palma.

Teatre: Festes de Sant Sebastià'90. Festa i teatre infantil a càrrec del grup Dada Gugu. Parc de la Mar. 16.30 hores. Palma.

DILLUNS

Teatre: *Dani i Roberta,* de John Patrick Shanley. Companyia de Pep Munné. Teatre Urbà. Intèrprets: Pep Munné i Rosa Vila. Teatre València. Carrer de Quart, 23. València.

Exposició: *Els savis i la revolució.* Casa de la Cultura. (Fins al 30 de gener). Montcada (l'Horta).

Música de cambra: Concert de la Kammerorchester Christian Florea de Friburg (Alemanya), que interpretarà peces de Vivaldi, Haydn, Turina i Grieg. Sala Caixa de Barcelona. Plaça de Ponent, 5. Tarragona. 20 hores.

Taller de graffitti. Per entrenar-se en aquesta modalitat d'art-ràpid-urbà cal acudir al Centre Cívic l'Artesà. Travessia de Sant Antoni, 6. Barcelona.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació del concertista de piano Kristian Zimerman que interpretarà obres de Schubert i Liszt. Auditòrium. 22.00 hores. Palma.

DIMARTS

Cinema: *Sierra de Teruel (Espoir,* 1938-1939). Director: André Malraux. Guió: André Malraux i Denis Marions. Intèrprets: José Sempere, Andrés Mejuto, Julio Pena, Pedro Codina... Versió en castellà amb subtítols en francès. (22.30 hores). Sala Juan Piqueras. Plaça de l'Ajuntament, 17. València.

Cinema: *El vuelo del navegante* i *2001: una odisea del espacio.* Cicle: ciència-ficció. Saló d'actes de l'Ajuntament. Castelló de Rugat (Vall d'Albaida).

Teatre: *Violines y trompetas,* amb Paco Morán. Obra d'humor i embolics. Teatre Goya. C/ Joaquim Costa, 68. Barcelona, 22.45 hores.

Música contemporània: Concert a càrrec de Manel Camp (piano) i Mathew (trompeta). Auditori de Sala cultural de Cajamadrid. Plaça de Catalunya, 8 Barcelona, 19.30 hores.

Conferència: Dins del cicle Lliçons de Literatura Universal, conferència a càrrec de Mercé Boixareu amb el títol «Paul Valery». Estudi General Lul·lià. 20.00 hores. Palma.

Música: Festes de Sant Sebastià'90. Actuació del grup Charlie Haden -Paul Bley-Paul Motian Trio. Auditòrium. 22.00 hores. Palma.

DIMECRES

Teatre: *Pinotxo.* Direcció: Rafael Calatayud i Vicent Vila. Guió: Vicent Vila. Música: Rafael Cardo. Llum: Josep Solves. Realització: Bambalina Titelles. Versió en valencià, fins al 18 de febrer. (12 i 18 hores). Sala Escalante. Carrer de Landerer, 5. València.

Música clàssica: Ksenija Jankovic i Christoph Richter (violoncel) interpreten Bach, Cassadó, Paganini i Glière. Comentaris abans del concert a càrrec de Carles Guinovart. Centre cultural de la Caixa de Pensions. Passeig de Sant Joan, 108. Barcelona, 21 hores.

Jazz: Actuació de Chuck Israel grups. Harlem Jazz Club. C/ Comtessa Sobradiel, 8. Barcelona, 22 hores.

Música: Actuació de l'Orquestra de Cambra de l'Empordà que interpretarà obres de Händel, Tartini, Mozart, J. Serra i Txaikovski. Sala Mozart de l'Auditòrium. 20.00 hores. Palma.

CANAL 9

DIJOUS

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Wayne & Shuster. C. 9.
15.30: California. C. 9.
16.30: A deshora.
17.00: Tu o nadie. C. 9.
18.00: Notícies 9.
18.05: Els guardians de la Ga.
18.30: Pruna, la cangur. C. 6.
19.00: Hospital. C. 18.
19.50: Notícies 9.
19.55: Super agente 86.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Tal com show.
22.50: Miss Marple.
23.50: Temps de joc.
00.20: Notícies 9.
00.25: Bona nit.
00.30: Fi d'emissió.

DIVENDRES

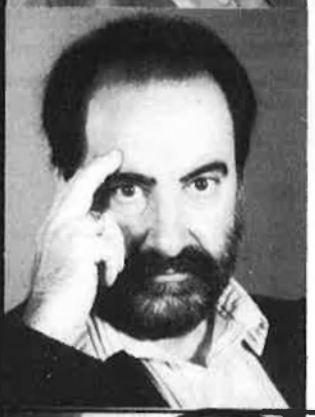
14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Wayne & Shuster. C. 10.
15.30: California. C. 10.
16.30: A deshores.
17.00: Tu o nadie. C. 10.
18.00: Notícies 9.
18.05: Els guardians de la Galàxia. C. 33.
18.30: Pruna, la cangur. C. 7.
19.00: Max Headroom. C. 2.
19.50: Notícies 9.
19.55: Allo, allo. C. 15.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Hui cinema: «Amb ell arribà l'escàndol».
23.50: Montecarlo. C. 2.
00.50: Notícies 9.
00.55: Bona nit.
01.00: Fi d'emissió.

DISSABTE

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Els Monkeys. C. 18.
15.30: Sessió contínua: «Amanece como puedas».
17.15: Popeye.
18.00: Beverly Hills Buntz.
18.30: Vídeo cine: «Bendición fatal».
20.00: El món salvatge dels animals.
20.30: Oficis i beneficis.
21.00: Notícies 9.
21.20: Dossiers.
21.50: Entre amigos.
23.30: Cinema nit: «El chulo».
01.10: Fi d'emissió.

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat Oberta. Geologia: «Cartografia geoquímica».
11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «Basquetmania». «60 minuts».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. (C. 74).
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 183.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 133.
17.20: Dibuixos animats.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Temps de neu».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres pics i repicó.
22.45: Temps de neu 2V.
23.05: Esports Flash.
00.05: Telenotícies.
00.25: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat Oberta. La Il·lustració: «Chardin i la imatge femenina».
11.15: Segona vegada: «Esports Flash». «Senyals». «Actual».
13.40. TN comarques.
13.55: La senyoreta (Cap. 75).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 184.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 134.
17.20: Dibuixos animats.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La vida en un xip.
23.40: Telenotícies.
24.00: Cinema de mitjanit: «Pepi, Luci, Bom y otras chicas del montón».
01.20: Fi d'emissió.

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Sardanes.
10.25: Resum setmanal: «Matraca, no».
13.30: Resum setmanal: «Mikimoto Club». «Oh!, Bongònia» i «Motor a fons».
14.15: Photomaton 2V.
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Bona cuina.
15.35: Tarda de musicals: «Papà cames llargues».
17.40: Dibuixos animats.
18.00: Festival Tex Avery.
18.20: Robin Hood. C. 3.
19.10: El retorn a l'illa del Tresor. C. 2.
19.55: Vida salvatge. C. 17.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Pel·lícula: «Gelosia».
23.00: Cagney i Lacey. C. 60.
23.55: Caim i Abel. C. 5.
00.55: Fi d'emissió.

CANAL 33

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Universitat Oberta.
20.00: Sputnik.
20.30: Bàsquet: Philips i F. C. Barcelona.
22.00: Actual.
23.00: Canal 33 presenta.
00.40: Fi d'emissió.

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Universitat Oberta.
20.00: Futbol 90.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Tot l'esport.
22.00: La bella i la bèstia.
23.00: Tres, catorze, setze.
24.00: Fi d'emissió.

15.45: Carta d'ajust.
16.00: Esports show.
20.00: Vibria.
20.10: Photomaton.
21.00: Telenotícies.
21.25: El temps.
21.35: La caixa sàvia.
23.05: Cadència.
00.35: Fi d'emissió.

DIUMENGE

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Els Monkeys. C. 19.
15.30: Sessió contínua: «Ànimes de metall».
17.15: Mini Monstres. C. 9.
17.40: Flash Gordon. C. 15.
18.00: Minut a minut.
19.45: «Quatre per terra».
20.15: Menjar i viure.
20.30: Rosseanne. C. 2.
21.00: Notícies 9.
21.20: Cagney y Lacey. C. 13.
22.20: Minut a minut.
23.30: Solfa íntima.
00.20: Trobats a l'estació.
00.50: Fi d'emissió.

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Dibuixos animats.
10.45: Signes dels temps.
11.30: Cadència 2V.
13.00: Gol a gol: Hoquei.
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Més enllà de la llei: «L'aniversari». C. 12.
16.35: Pel·lícula diumenge tarda: «Tu i jo».
18.20: Gol a gol (bàsquet).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Trenta minuts.
21.45: Dallas. C. 67.
22.35: Gol a gol (edició nit).
23.50: Fi d'emissió.

15.45: Carta d'ajust.
16.00: El dia en què l'Univers va canviar. C. 8.
17.00: Senyals.
17.45: El món del cinema..
18.15: Fila 33: «Moscou no creu en les llàgrimes».
19.55: Curt-metratge.
20.20: Thalassa.
21.00: Telenotícies.
21.25: El temps.
21.30: Versió original: «El senyor Klein».
23.35: Fi d'emissió.

DILLUNS

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Wayne & Shuster.
15.30: California. C. 11.
16.30: A deshora.
17.00: Tu o nadie. C. 11.
18.00: Notícies 9.
18.05: Els guardians de la G.
18.30: Pruna, la cangur. C. 8.
19.00: Hospital. C. 19.
19.50: Notícies 9.
19.55: Phyllis. C. 16.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Primera fila: «Incubus».
23.15: George y Mildred.
23.45: Notícies 9.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Univer. Oberta. Ciències: «L'equilibri».
11.15: Segona vegada: «Gol a gol». «Tres, catorze, setze». «Trenta minuts».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. C. 76.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 185.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 135.
17.20: Dibuixos animats: «El doctor Slump».
17.45: Víctor. Lliçó 14.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Bona cuina.
21.15: Roseanne. C. 2.
21.55: Pantalla: «Quintet».
23.55: Telenotícies.
00.15: Fi d'emissió.

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Universitat Oberta.
20.00: Basquetmania.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Tot l'esport.
22.00: Dimensió desconeguda:
22.25: A debat.
24.00: Fi d'emissió.

DIMARTS

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Wayne & Shuster.
15.30: California. C. 12.
16.30: A deshora.
17.00: Tu o nadie. C. 12.
18.00: Notícies 9.
18.05: Els guardians de la G.
18.30: Pruna, la cangur. C. 9.
19.00: Hospital. C. 20.
19.50: Notícies 9.
19.55: La cuina dels embolics.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: 1 de 5.
23.00: Viudas. C. 3.
00.00: Temps de joc.
00.30: Notícies 9.
00.35: Bona nit.
00.40: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat Oberta. Matemàtiques: «Els polinomis de Taylor».
11.15: Segona vegada: «Thalassa». «La caixa sàvia».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. C. 77.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 186.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 136.
17.20: Dibuixos animats.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Bona cuina.
21.15: La parada.
22.50: L'hora d'Alfred Hitchcock: «Mort d'un policia».
23.50: Telenotícies.
00.10: Fi d'emissió.

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Universitat Oberta.
20.00: Star Trek.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Tot l'esport.
22.00: Teatre.
23.30: Fi d'emissió.

DIMECRES

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Wayne & Shuster.
15.30: California. C. 13.
16.30: A deshora.
17.00: Tu o nadie. C. 13.
18.00: Notícies 9.
18.05: Els guardians de la G.
18.30: Pruna, la cangur. C. 10.
19.00: Hospital. C. 21.
19.50: Notícies 9.
19.55: Newhart. C. 14.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: En pantalla: «La nit de la iguana».
23.30: Targeta de visita: Juan Lladró.
24.00: Enquadres.
00.30: Notícies 9.
00.35: Bona nit.
00.40: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat Oberta. Genètica: «Estudi del cas dels mussols bruns».
11.15: Segona vegada: «La parada». «A debat».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. C. 78.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 187.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 137.
17.20: Dibuixos animats.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Informatiu cinema.
22.00: Cinema 3: «La costa dels mosquits».
00.05: Telenotícies.
00.25: Motor a fons. 2V.
00.55: Fi d'emissió.

19.15: Carta d'ajust 33.
19.30: Universitat Oberta.
20.00: Cosmos.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Tot l'esport.
22.30: 60 minuts.
23.45: Fi d'emissió.

	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE
CANAL 9		**Amb ell va arribar l'escàndol** *(Home from the hill,* 1960; 138 minuts), de Vincent Minelli. Drama familiar realitzat amb l'elegància característica de Minelli. Robert Mitchum interpreta magistralment un doner que tracta despòticament la dona i el fill. En el repartiment també hi ha Eleanor Parker, George Hamilton i George Peppard. Molt recomanable. 21.30 hores.	**Amanece como puedas** (1988; 84 minuts) d'Antoni Canet. Juanjo Puigcorbé, Ovidi Montllor, Núria Hosta i Joan Monleon, desfiqaciada comèdia ambientada en el fictici poble valencià de Benifotrem. 15.30 hores. **El chulo** (1973; 98 minuts), de Pedro Lazaga. Film que va triomfar comercialment aprofitant la moda del *destape,* tot i ser de molt baixa qualitat. 23.30 hores.
TV3	 	**Pepi, Luci, Bom y otras chicas del montón** (1980; 81 minuts), de Pedro Almodóvar. Primera realització del consagrat Almodóvar, que s'emmarca dins de l'àmbit de la *movida* madrilenya. Per als fans del director manxec, una revelació de la cinematografia espanyola; per als seus detractors, un producte tan sorprenent com mancat d'interès. Amb Alaska i Carmen Maura. 24.00 hores.	**Papà cames llargues** (*Daddy Lang Legs,* 1955; 126 minuts), de Jean Negulesco. Entretingut musical interpretat per dues estrelles del gènere: Fred Astaire i Leslie Caron. 15.35 hores. **Gelosia** (*Jealousy,* 95 minuts), de Jeffrey Bloom. Angie Dickinson, en un triple paper, presenta, en altres tants episodis, diferents facetes de la gelosia femenina. 21.20 hores.
TV-1		**Los peces rojos** (1955; 92 minuts), de José Antonio Nieves Conde. Arturo de Córdova, el popular actor mexicà, va protagonitzar, junt amb Emma Penella, un dels films menys reeixits de la filmografia del realitzador Nieves Conde, director de la pel·lícula de gran èxit *Surcos.* Drama ambientat en les meravelloses costes cantàbriques. 1.00 hores.	**Kid Galahad** (1937; 97 minuts), de Michael Curtiz. Edward G. Robinson, Bette Davis, Wayne Morris, Jane Bryan, Humphrey Bogart, formen l'excel·lent repartiment d'aquesta meravellosa pel·lícula, una de les millors realitzacions que mai s'han fet sobre el tema de la boxa. L'enfrontament interpretatiu entre Bogart i Robinson i l'actuació de Bette Davis són inoblidables.	**Meteoro** (*Meteor,* 1979; 103 minuts), de Ronald Neame. Un dels darrers films catàstrofe. 16.05 hores. **Esta casa es una ruina** *(The Money pit,* 1986; 90 minuts), d'Richard Benjamin. Comèdia protagonitzada per Tom Hanks. 22.15 hores. **El fantasma de la ópera** (*The phantom of the Opera,* 1926; 72 minuts), de Rupert Julian. Obra mestra del cinema de terror. 0.40 hores.
TV-2		**Diva** (*Diva,* 1981; 112 minuts), de Jean Jacques Beineix. Film maleït, que, això no obstant, va causar cert impacte en àmbits no comercials. Aquesta producció francesa barreja amb bastant encert les dosis d'humor amb les de suspens pròpies del *thriller,* gènere on el director ha tractat d'enclavar-la.	**Bienvenido Mr. Marshall** (1952; 75 minuts), de Luis García Berlanga. Comèdia crítica sobre la societat espanyola de la postguerra, que té com a excusa els plans d'ajuda nord-americans a Europa, que també reben una dura crítica. 17.25 hores.
			

DIUMENGE

Ànimes de metall (*Westworld,* 1973; 84 minuts) de Michael Crichton. Atractiva pel·lícula de caire futurista. En un parc de vacances els visitants poden viatjar per diverses èpoques de la història de l'home, com ara la Roma Imperial o l'Europa Medieval, que hi estan perfectament replicades. Amb Richard Benjamin, James Brolin i Yul Briner. 15.30 hores.

Tu i jo (*An affair to remember,* 1957; 119 minuts), de Leo McCarey. *Remake* de *Love affair* —estrenada amb el mateix títol a l'estat espanyol, del mateix Leo McCarey. El film està aquesta vegada protagonitzat per l'excel·lent Cary Grant en substitució de Charles Boyer, i per Deborah Kerr, en el lloc d'Irenne Dunne. 16.35 hores.

La cuadrilla de los once *(Ocean's eleven,* 1960; 126 minuts), de Lewis Mileston. Amb Frank Sinatra, Dean Martin, Samy Davies Jr. i Peter Lawford. 16.05 hores.

La pareja chiflada (*The sunshine boys,* 1975; 106 minuts), de Herbert Ross. Divertida comèdia protagonitzada per la genial parella de veterans Walther Mathau i George Burns. 21.55 hores.

Fuga de noche (*Night Crossing,* 1982; 103 minuts), de Delbert Mann. John Hurt, Jane Alexander i Beau Bridges protagonitzen aquest producte cinematogràfic de consum familiar. 10.15 hores.

Prometidas sin novio (*Flower drum song,* 1961, 125 minuts), de Henry Koster. Amb Myoshi Umeki i James Shigeta. 0.15 hores.

DILLUNS

Incubus (1981; 90 minuts), de John Hough. Film de terror sobre les violacions que es produeixen en una ciutat nord-americana. L'autor d'aquests salvatges fets és un incubus, ens diabòlic que es transforma en ser humà per procrear. El correcte Hough aconsegueix una excel·lent atmosfera fantàstica durant tot el metratge. 21.30 hores.

Quintet (*Quintet,* 1979; 117 minuts), de Robert Altman. Un dels films menys reeixits d'Altman, ambientat en una època glacial del futur, després que la humanitat haja estat devastada i només queden uns pocs supervivents. Potser allò més suggeridor del film, és el repartiment: Paul Newman, Bibi Anderson, Vittorio Gassman i Fernando Rey. 21.55 hores.

Antonieta (1982; 100 minuts), de Carlos Saura. Un dels repetits fracassos de crítica i públic de Saura en els vuitanta. Aquesta història d'una periodista francesa que investiga un suïcidi ocorregut a la catedral de Nôtre Dame no va aconseguir despertar l'interès, ni comptant amb la diva francesa Isabelle Adjani ni amb la mussa de Fassbinder, Hanna Schygulla. 1.00 hores.

Duelo de pillos (*Dirty Dingus Magse,* 1970, 92 minuts), de Burt Kennedy. L'excel·lent cicle que Televisió Espanyola ha dedicat al *western* es tanca, paradoxalment, amb una pel·lícula ben fluxia. Més destinades al lluïment del protagonista — Frank Sinatra— que a la consecució d'un bon producte. 22.35 hores.

DIMARTS

La sombra de una duda (*Shadow of a doubt,* 1943; 104 minuts), d'Alfred Hitchcock. En aquest film Hitchcock reprèn el tema de *Sospecha,* el protagonista —Joseph Cotten— en un veritable assassí. 22.20 hores.

Shoah (3a. part) (1985; 150 minuts), de Claude Lanzmann. Continuació d'aquest documental sobre el terror nazi. 1.00 hores.

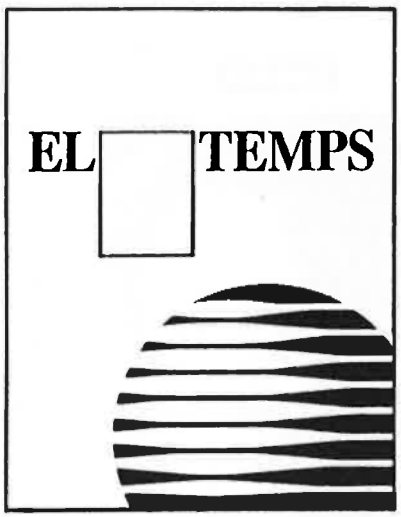
DIMECRES

La nit de la iguana (*Night of the Iguana,* 1964; 133 minuts), de John Huston. Pel·lícula basada en la famosa obra teatral de Tenessee Williams, que Huston no va saber traslladar al pantalla amb tota l'essència de l'original. Tot i estar molt ben realitzada, la cinta no arriba en cap moment a connectar amb l'espectador. Es pot veure. Amb Richard Burton i Ava Gardner. 21.30 hores.

La costa dels mosquits (*The Mosquito Coast,* 1987; 118 minuts), de Peter Weir. Una de les més fluixes realitzacions del director australià. És la història d'un home que, cansat de la civilització, abandona la ciutat per marxar a la selva d'Hondures. Amb Harrison Ford, Helen Mirren i la revelació del cinema nord-americà dels últims anys, River Phoenix. 22.00 hores.

El admirador (*The fan,* 1981, 95 minuts), d'Edward Bianchi. Pel·lícula inèdita a les nostres pantalles, basada en una obra de Bob Randall sobre la perillosa admiració que sent un malalt mental per una actriu de Broadway. Dues velles glòries encapçalen aquesta correcta realització de caire telefílmic: Lauren Bacall i James Garner. 1.00 hores.

EL TEMPS

EL TEMPS

Subscriure's a EL TEMPS és una decisió plena d'avantatges:

- Rebre'l setmanalment a casa.
- Preu bloquejat tot l'any.
- Un descompte superior al 10 per cent.
- Números extra i suplements gratuïts.

I ara, un mes de regal:

Pagues un any i reps la revista durant 13 mesos.

ÉS EL MOMENT DE SUBSCRIURE'T

1er. cognom _____ 2on. _____ Nom _____ Tel. part. _____

Domicili _____ Població _____

Any de naixement _____ Professió _____ Tel. treball _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

• La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes).
(Sols en el cas de pagament per banc).

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt
☐ Gir postal núm. _____

(Firma)

Distingits senyors: Caixa/Banc _____ Agència _____

Adreça _____ Població _____

Nom i adreça del titular del compte _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:

☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals

siguen pagats amb càrrec: ☐ C/c. ☐ Llibreta

Núm. _____

Butlleta de subscripció

_____ de _____ 198__

(Firma)

EL TEMPS • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALENCIA

Text explicatiu

Aquest damerograma es resol traslladant les lletres de les solucions a la casella corresponent de la graella superior, on es podrà llegir un text extret de la novel·la de Francesca Duranti *Efectes personals*, recentment publicada en català per Tres i Quatre, que la mateixa autora presentà al local Rialto de València el darrer mes d'octubre en el marc del II Encontre d'Escriptors. Per facilitar la tasca, el títol d'aquesta bella novel·la es llegeix acròsticament a partir del primer mot-solució.

Solució en el pròxim número.

71	130	20	92	153	56	38	Malaltia que regna habitualment en una regió determinada.
142	119	29	60	104	1	98	Estat nord-americà ple de menorquins.
67	88	127	105	64	113	8	Ben vestit.
17	44	136	62	118	147	34	Coartar, retenir.
26	40	109	78	5	55	117	Poble de la comarca catalana d'Osona.
12	111	151	140	74	36	53	Espavilat, trempat.
123	16	155	58	9	82	47	Simple.
28	133	77	91	122	85	116	Caut, circumspecte.
2	94	50	80	132	35	103	Alta.

19	126	148	76	87	129	41	Munt quadrangular de pannes de suro.
156	33	99	107	120	39	7	Bruta, mesquina.
18	144	121	108	37	81	3	Número d'ordre en una successió.
43	24	102	150	6	89	134	Primerenca.
100	52	72	66	137	13	57	Pujada.
32	25	152	139	15	143	70	Esgarrapacristos.
146	21	125	73	46	68		Acompanyants femella de la botifarra.
30	114	11	54	131	95		Divertida.
154	49	97	84	12	59		Bromera marina.

El davantal enigmista

Els signes de puntuació semblen complements nimis del discurs, però a vegades poden arribar a adquirir una importància cabdal en el valor real del missatge emès. Un exemple paradigmàtic que corrobora aquesta afirmació és el que protagonitzà la tsarina Maria Fiodorovna. Aquesta dona va aconseguir salvar la vida d'un home que havia perdut totes les esperances de viure. El pobre desgraciat havia estat condemnat a morir a Sibèria pel seu marit, Alexandre III, i la tsarina va aconseguir donar-li la volta al seu destí merament canviant una coma de lloc. La sentència que havia signat el tsar deia, en traducció lliure però fidel: «Perdó impossible, que vagi a Sibèria». La sagaç tsarina canvià hàbilment la puntuació de la breu frase i la reconvertí en un comunicat de perdó. Feia així: «Perdó, impossible que vagi a Sibèria».

Joan F. Mira

CONTRAPUNT

L'efecte Maharishi

Atenció a les paraules inicials: «Ací hi ha una bella oportunitat, única i sense precedents, per a tots els caps d'estat. Jo convide els dirigents del món a examinar aquesta oferta d'aliança amb la llei natural a la llum dels últims descobriments de la física moderna: el descobriment del camp unificat de la llei natural. A través de la meua Ciència i Tecnologia Vèdica —la ciència i tecnologia del camp unificat —qualsevol cap d'estat pot tenir fàcil accès al camp unificat i elevar l'administració del seu govern fins a l'aliança perfecta amb l'administració del govern de la natura». Firmat, Sa Santedat Maharishi Mahesh Yogi.

No és cap pamflet d'aquells que venen els hare-krishna pel carrer, no és la base de cap curset esotèric, no és la iniciació a cap secta d'encens i safrà, no és res d'això. És un anunci a tota plana en el setmanari *Time* (trenta milions de lectors, ja poden calcular la tarifa de publicitat). El món es troba en un moment de canvi dramàtic de l'enemistat a l'amistat, de por i sofriment a felicitat i pau, l'esperança i la llibertat creixen en molts països, l'alegria esclata a tot arreu. ¿I d'on pensen vostès que procedeix tanta meravella, quina és la causa del nou curs lluminós de la història? ¿Les qualitats genials de Mikhail Serguèievitx, la difusió universal dels videocassettes, l'augment de la temperatura general que ens fa anar més contents i calentets, la destrucció dels euromíssils que ens ha fet perdre la por, o algun miracle celestial i còsmic, gràcies Esperit Sant? Res d'això. La causa de tanta facilitat present i futura és l'**Efecte Maharishi:** Un augment de coherència en la consciència mundial, creat pels milions de persones que practiquen els programes de la Ciència i Tecnologia Vèdica del Maharishi, i especialment la Meditació Transcendental i el programa TM-Sidhi (que no explica en què consisteix, i deu ser la clau de la cosa).

La part científica, segons Sa Santedat, va més o menys així: a través de les teories quàntiques del camp, la ciència moderna ha comprés que *totes* les lleis responsables de la direcció de *totes* les activitats —incloses, per tant, les activitats administratives, sanitàries, agràries, militars, la Borsa de Nova York i les finances vaticanes— procedeixen d'un únic camp bàsic unificat. Aquesta teoria —percepció genial del Maharishi— ha estat verificada i comprovada «per més de 430 estudis científics d'investigació, realitzats en més de 160 laboratoris en 27 països», diu l'anunci. Garanties, per tant, tantes com calguen. Estudis de màxima precisió han demostrat que amb l'arrel quadrada de l'un per cent de la població d'un país que practique alhora en un mateix lloc la Meditació Transcendental i el programa TM-Sidhi, n'hi ha prou per reduir dràsticament els conflictes, el crim i la malaltia en tota la societat i pel reforçar les tendències positives del país.

Amb aquest sistema, els governs no ho tenen gens complicat: tot el que han de fer és crear grups d'«experts creadors de consciència» (sistema Maharishi patentat) com a part de l'administració pública, de manera que connecten directament amb el camp unificat i entren en aliança amb el govern de la naturalesa. A partir d'ací, flors i violes: el grup meditador oficial (ja hem vist que n'hi ha prou amb l'arrel quadrada del 1% de la població) activa el camp unificat i automàticament incrementa la coherència en la consciència col·lectiva, la qual, en entrar en aliança amb la llei natural, elimina tots els problemes que vénen de la resistència a la mateixa llei: ràpidament, per exemple, desapareix el terrorisme i els desastres naturals. Les aplicacions es poden fer també per ministeris i especialitats: aplicant la Maharishi Ayur-Ved (ciència de la perfecta salut), els governs tenen garantida una població íntegrament lliure de malalties: mediten amb transcendència, es concentren, apliquen l'Ayur-Ved, i fet. Diu que Polònia Hongria i la Unió Soviètica ho han aplicat ja amb molt d'èxit.

En resum —no exagere ni gota—, la tecnologia del govern perfecte, és a dir l'administració basada en la teoria del camp unificat, consisteix a crear un «grup creador de coherència» en el país, el qual grup activarà el camp unificat en la consciència nacional (literal), i així farà possible que el govern governe «amb la mateixa perfecció silenciosa com el govern de la natura governa l'univers». La tècnica està a l'abast de qualsevol govern interessat. Només han d'escriure (els governs només, particulars abstenir-se) a la Capital Universal del Maharishi de l'Era de la Il·luminació, Maharishi Nagar, UP 201 304, Índia. Noriega i Ceausescu no van escriure, i ja veuen què ha passat. Felipe González va escriure i va aplicar la tecnologia vèdica (jo, francament, ja m'ho malpensava), i tothom veu com li van de bé les coses: medita amb transcendència i unifica el país i la consciència. La resta són detalls.

© 1988 COOB 92 S.A. All rights reserved TM

Emblema Olímpic de Barcelona'92

Aliment Olímpic a Barcelona'92

NUTREXPA

L'any passat, al nostre país l'economia va créixer un 5 %. I, paral·lelament, el consum d'energia elèctrica va augmentar d'un 4,8 %. Aquestes dades demostren clarament que la llum és progrés. I a FECSA ens sentim molt orgullosos d'haver contribuït al fet que aquest progrés sigui una realitat.

FECSA

La llum és progrés.

MMR